

DE MILITAIRE SPECTATOR

waarin opgenomen de Officiële Mededelingen van
DE KONINKLIJKE LANDMACHT EN DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Wvd. Hoofredacteur:

R. J. W. Heslinga, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

Redactie:

H. Dieters, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

S. van der Pol, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

ir. T. A. van Zanten, Luitenant-Kolonel van de Technische Staf

Maandblad

Uitgave van Moormans Periodieke Pers N.V.
(Lid van de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift Uitgevers (NOTU))

Directie, Redactie, Administratie en Advertenties:
Zwarteweg 1 - Tel. 18 23 55 - Postgiro 4 47 15

Abonnementsprijs f 4,50 per kwartaal - Buitenland f 22,50
per jaar - Losse nummers f 1,75

Advertenties: contractprijzen op aanvraag

Nadruk verboden

Inhoud

Officiële Mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders 246

Redactioneel gedeelte

Het wereldgebeuren. Kroniek van politiek en defensie, 1e kwartaal 1965, door L. van der Put	247
Competitie en coöperatie in de internationale politiek. Een onderhandelings-theoretische analyse, door mr. J. W. Nobel (II, slot)	252
Nieuwe uitgave	257
De houding van de officier ten opzichte van het huidige beleid, door T. H. de Loo, Luitenant-Kolonel der Infanterie	258
Luchtlandingen, door H. W. Möller, Majoor van de Generale Staf	261
De militair-strategische opvattingen in de Sovjet-Unie, door G. H. Koesveld, Kapitein der Infanterie (II, slot)	267
De toekomst van de hogere vorming op de Hogere Krijgsschool, door J. E. A. Post Uiterweer, Luitenant-Kolonel van de Intendance Staf	272
Trek het achterste been bij!, door G. H. O. de Wit, Kolonel der Cavalerie	279
Gallipoli 1915, door J. E. E. van der Linden, Majoor van de Generale Staf	282
Meningen van anderen	289
Uit de binnenlandse vakpers	289
Uit de buitenlandse vakpers	291

DE MILITAIRE SPECTATOR

waarin opgenomen de Officiële Mededelingen van
DE KONINKLIJKE LANDMACHT EN DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Wvd. Hoofredacteur:

R. J. W. Heslinga, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

Redactie:

H. Dieters, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

S. van der Pol, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

ir. T. A. van Zanten, Luitenant-Kolonel van de Technische Staf

Maandblad

Uitgave van Moormans Periodieke Pers N.V.
(Lid van de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift Uitgevers (NOTU))

Directie, Redactie, Administratie en Advertenties:
Zwarteweg 1 - Tel. 18 23 55 - Postgiro 4 47 15

Abonnementsprijs f 4,50 per kwartaal - Buitenland f 22,50
per jaar - Losse nummers f 1,75

Advertenties: contractprijzen op aanvraag

Nadruk verboden

Inhoud

Officiële Mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders 246

Redactioneel gedeelte

Het wereldgebeuren. Kroniek van politiek en defensie, 1e kwartaal 1965, door L. van der Put	247
Competitie en coöperatie in de internationale politiek. Een onderhandelings-theoretische analyse, door mr. J. W. Nobel (II, slot)	252
Nieuwe uitgave	257
De houding van de officier ten opzichte van het huidige beleid, door T. H. de Loo, Luitenant-Kolonel der Infanterie	258
Luchtlandingen, door H. W. Möller, Majoor van de Generale Staf	261
De militair-strategische opvattingen in de Sovjet-Unie, door G. H. Koesveld, Kapitein der Infanterie (II, slot)	267
De toekomst van de hogere vorming op de Hogere Krijgsschool, door J. E. A. Post Uiterweer, Luitenant-Kolonel van de Intendance Staf	272
Trek het achterste been bij!, door G. H. O. de Wit, Kolonel der Cavalerie	279
Gallipoli 1915, door J. E. E. van der Linden, Majoor van de Generale Staf	282
Meningen van anderen	289
Uit de binnenlandse vakpers	289
Uit de buitenlandse vakpers	291

Officiële Mededelingen

Koninklijke Landmacht

Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders

De aandacht wordt gevestigd op:

LaO Nr 64045. Instelling bureau voor ontwapenings-aangelegenheden.

LaO Nr 64046. Voorlopige Vredesinstructie voor een raadsman.

Behandelen de leiding van de geestelijke verzorging en de geestelijke verzorging zelf vanwege het Genootschap van het Humanistisch Verbond.

LaO Nr 64047. Korting op de tarieven van de N.V. Nederlandse Spoorwegen bij reizen niet voor rijksrekening.

LaO Nr 64049. Tegemoetkoming in kosten en aankoop van een woning in of nabij de standplaats.

LaO Nr 64051. Regeling verblijfsvergoeding bij oefeningen in Nederland.

LaO Nr 64052. Tegemoetkoming in overdrachtskosten bij aankoop van een woning na indiensttreding of overplaatsing.

LaO Nr 64054. Tegemoetkoming onderhoud en vernieuwing kleding voor officieren en adjudanten-onderofficier nationale reserve en korps luchtwachtdienst.

LaO Nr 64055. Regeling toelagen bij oefening.

Landmachtmededeling Nr 001-65. Borstonderscheidings-teken legerluchtwaarnemer. Militairen Koninklijke Land-

macht die de opleiding voor legerluchtwaarnemer met goed gevolg hebben doorlopen, zijn gerechtigd tot het dragen van een borstonderscheidingsteken.

Landmachtmededeling Nr 003-65. Soldijregeling militairen Land- en Luchtmacht 1964.

Landmachtmededeling Nr 004-65. Begrafenis of crematie van overleden militairen. Betreft o.m. de tegemoetkoming in de kosten van begrafenis of crematie.

Landmachtmededeling Nr 005-65. De eed (belofte). Betreft een kennisgeving ter voorkoming van misverstanden omtrent het wel of niet opnieuw afleggen van de eed (belofte) bij statusverandering.

Adreswijzigingen

De aandacht wordt nogmaals erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijkswege „De Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit *uitsluitend* kenbaar dienen te maken bij de commandant van het onderdeel, waarbij ze in onderhoud zijn gesteld. Derhalve niet *telefonisch* of schriftelijk bij de administratie van „De Militaire Spectator” of bij de Afdeling Personeelspubliciteit van het Ministerie van Defensie. De commandant van vorenbedoeld onderdeel zendt de voorgeschreven mutatie-opgave aan de Afdeling Centrale Personeelsdocumentatie van het M.v.D., waarna toezending aan het nieuwe adres volgt.

De legerleiding stelt er prijs op vast te stellen, dat het adverteren in dit tijdschrift uiteraard het verkrijgen van voorkeur voor leveranties aan de Koninklijke Landmacht of aan de Koninklijke Luchtmacht niet kan inhouden. Einde van de Officiële Mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht.

BETALING ABONNEMENT

3e KWARTAAL 1965

Tot 7 juli a.s. bestaat gelegenheid het abonnement voor het 3e kwartaal 1965 à f 4,50 te voldoen per postwissel of door storting/overschrijving op postrekening Nr 4 47 15 ten name van Moormans Periodieke Pers N.V. met vermelding: „abonnement De Militaire Spectator, 3e kwartaal 1965”.

Wie na 7 juli gireert is f 0,50 incassokosten verschuldigd, daar dan de kwitanties in omloop zijn.

MOORMANS PERIODIEKE PERS N.V.
ZWARTEWEG 1 — DEN HAAG

Het wereldgebeuren

Kroniek van politiek en defensie, 1e kwartaal 1965

door L. VAN DER PUT

De belangstelling voor het wereldgebeuren

Een probleem dat te maken heeft met het gecompliceerder worden van het wereldgebeuren en — nog meer misschien — met de sterk toegenomen publiciteit daarover, is dat geen mens het dagelijks toestromende wereldnieuws nog in zich kan opnemen. Van wat, door krant en radio, televisie en film, weekblad en tijdschrift, in overvloed tot ons komt, blijft dan ook weinig hangen, tenzij wij individueel zijn geïnteresseerd in bepaalde sectoren (als sport, politiek, takken van kunst of wetenschap, society). Onderzoekingen hebben trouwens uitgewezen, dat de nieuwsberichten het „grote publiek” — en daartoe behoren wij allemaal — slechts aanspreken met wat de verbeelding prikkelt — kortom met wat door ieder van ons als *de* actualiteit-van-de-dag kan worden ervaren.

Zo zullen het feit van het overlijden van Winston Churchill, en — in ons land — de feiten van kabinetscrisis en de verloving in het Huis van Oranje, in het eerste kwartaal van dit jaar vanzelfsprekend blijvende indruk hebben gemaakt. Maar van veel ander, met niet minder journalistieke vlijt en bekwaamheid uitgedragen, nieuws over wellicht belangrijker zaken zal slechts oppervlakkig kennis zijn genomen. Overigens, zodra het nieuwtje eraf is, vermindert de belangstelling voor elke ontwikkeling, hoe actueel ook in haar begin. Na de val van een kabinet neemt, naarmate de kabinetscrisis langer duurt, de publieke interesse voor het werk van informateur en formateur snel af. En — ander voorbeeld — aan een gebeuren zoals in Vietnam wordt slechts *dán* meer aandacht geschonken, wanneer er sensationele feiten worden gemeld, zoals in de eerste maanden van dit jaar ook steeds het geval was.

In het algemeen kan een stelselmatige kennis omtrent het gebeuren — niettegenstaande wij allen in gelijke mate en met dezelfde uitvoerigheid worden geïnformeerd — slechts worden verondersteld bij groepen geïnteresseerden, elk voor wat betreft zijn eigen terrein van belangstelling. Voorts is bekend, dat met name de internationale en nationale politiek niet die belangstelling krijgt waarop zij, als brandpunt van de publieke zaak bij uitstek, aanspraak zou mogen maken.

Over dit tekort — ten dele dus ontstaan door de

beperkte van ons opnemingsvermogen, ten dele natuurlijk ook door onverschilligheid — is al veel gediscussieerd, ook in ons eigen land. Sommigen maken zich er ernstig bezorgd over; zij menen dat het voor een goed functioneren van een democratie van vitaal belang is, dat alle staatsburgers zich welbewust op de hoogte houden van de nationale en internationale politieke gang van zaken. En om het nieuws over het wereldgebeuren toegankelijk te maken zouden zij een — aanvullend — beroep willen doen op het onderwijs, de jeugdbeweging, de vakbeweging e.d. En zo die tekort zouden schieten, zien zij hier zelfs belangrijke taken liggen voor de overheid. Anderen menen dat de democratie niet met zulke op staatsburgerlijke vorming gerichte voorlichting of instructie wordt gediend, met name niet wanneer deze van de overheid zou uitgaan. Zij vertrouwen op het goed functioneren van de bestaande publiciteitsmedia en verwachten dat bij de stijging van het algemeen ontwikkelingspeil de belangstelling voor de publieke zaak, op nationaal en internationaal niveau, vanzelf zal toenemen. Wij zullen ons hier niet in deze discussie mengen, maar in dit verband toch aandacht vragen voor de onderhavige rubriek waarin op verzoek van de Redactie van *De Militaire Spectator* elke drie maanden zal worden getracht de stand van zaken bij de belangrijkste *internationaal*-politieke problemen in de betrokken periode samen te vatten en toegankelijker te maken. Het gaat hierbij niet om een overbodige herhaling van wat de overzichtschrjvers van dag- en weekbladpers (veelal op uitstekende wijze) verrichten, maar om het opmaken van een beknopte balans ter opfrissing van het geheugen.

Verskillende vormen zijn mogelijk: van af de chronologische opsomming van feiten tot de beschouwende „tour d'horizon”. Wij geven hier de voorkeur aan korte schetsen over problemen die in het betrokken tijdvak actueel zijn geweest.

Daarmee hopen wij te voldoen aan een behoefte, die tot uiting komt in de zo vaak gehoorde vraag: hoe zat dat ook weer?

Oost-Westverhouding

De tijd dat de betrekkingen tussen Oost en West — beter gezegd tussen het Oostelijk blok en de vrije wereld — algemeen werden gezien als een zaak van de scherpste tegenstelling, is voorbij. In plaats van over de „controverser Oost-West” spreekt men nu dan ook liever over de „Oost-Westverhouding”. Maar ook dán is men niet geheel meer bij de tijd. Zowel binnen het kamp van het Oosten als binnen dat van het Westen openbaren zich desintegrerende krachten. Dit houdt in dat evenmin van een hecht Oostelijk blok als van een Westerse politieke eenheid kan worden gesproken. Daarmee is aan de tweepoligheid in de Oost-Westverhouding een eind gekomen — een ontwikkeling die men „depolarisatie” noemt. Men kan de Oost-Westverhouding als het ware ontbinden in een aantal afzonderlijke, soms zelfs tegenstrijdige, verhoudingen. Twee verschijnsel zijn echter onveranderd gebleven en oefenen, evenals tijdens de gehele naoorlogse periode, hun invloed uit. Het zijn: de machtsstrijd tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie (de politieke strijd tussen de twee grootste mogendheden dus!) en de welbewust en stelselmatig uitgeoefende ideologische druk van de communistische leiding te Moskou op de niet-communistische wereld.

De machtsstrijd tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten

Hoewel de machtsstrijd tussen de wereldmogendheden en de ideologische pressiepolitiek onscheidbaar met elkaar zijn verbonden, kan worden gesteld dat Moskou het eerste op het ogenblik (d.w.z. in het eerste kwartaal van 1965) minder beklemtoont dan het tweede. Dit houdt verband met het sedert het Cuba-conflict sterk toegenomen besef van de nucleair-strategische machtsbalans, alsmede met het feit dat het Sovjetbewind — na Chroesjtjof — zich nog in een fase van politieke heroriëntatie bevindt. In verband daarmee heeft men zich — voor wat de machtsstrijd betreft — beperkt tot de periferie van het politieke slagveld: bijvoorbeeld het terrein van de technische en wetenschappelijke wedloop met de ruimteraketten (waarop straks in een afzonderlijke notitie nader wordt ingegaan).

Voortdurend ideologisch offensief

Meer aandacht heeft de ideologische politiek. Dit

hangt samen met het dispuut tussen Moskou en Peking over het communistische leiderschap, alsmede met het streven naar gezondmaking van de betrekkingen tussen de communistische landen in Oost-Europa. Ook doet zich hier de invloed gelden van de interne maatschappelijke ontwikkeling in de Sovjet-Unie zelf — een evolutie die, naarmate de tijd voorschrijdt, steeds minder blijkt te passen in de marxistisch-leninistische dogmatiek. De hierdoor ontstane onzekerheid werkt weliswaar niet minder verlamdend op de offensieve gezindheid op ideologisch gebied, maar hier kan men zich minder goed dan in de diplomatieke sfeer een pauze veroorloven. Integendeel, het ideologische aspect moet onophoudelijk worden beklemtoond. Voor de Sovjet-Unie is het een gelukkige omstandigheid, dat de heersende ideologische onzekerheid in het eigen kamp betrekkelijk gemakkelijk — en zonder dat men ernstige risico's loopt — kan worden verborgen achter (op de actuele internationale situatie betrekking hebbende) ideologische offensieven. In dit licht kan bijvoorbeeld het offensief tegen de MLF en het Duitse militarisme worden gezien. Een ander duidelijk voorbeeld vinden wij in het, begin maart, door de Consultatieve conferentie van communistische partijen te Moskou uitgegeven communiqué, waarmee wordt gepoogd de indruk te vestigen dat de Sovjet-Unie, alle tegenspoeden ten spijt, een strijdbaar en vitaal communisme vertegenwoordigt.

In dit communiqué roepen — onder leiding van Moskou — 19 van de 26 uitgenodigde communistische partijen op tot eenheid van actie tegen de „wereldreactie”, vooral tegen het Amerikaanse imperialisme in zijn agressie tegen de socialistische landen en tegen de van het kolonialisme bevrijde staten.

Nog altijd hoort men hier het oude geluid!

Het communisme aan deze zijde van het IJzeren Gordijn

Hoe staat het intussen met de communistische activiteit aan deze zijde van het IJzeren gordijn? Deze vraag is lange tijd niet actueel geweest, aangezien de politieke en sociaal-economische opgang, die met name West-Europa achter de rug heeft, kennelijk weinig bevorderlijk was voor communistische agitatie. In het kader van de „détente” in de internationale machtsstrijd — bij voortdurende ideologische activiteit — verdienen thans echter berichten over toenemende communistische *politieke* activiteiten in niet-communistische landen, vooral ook in West-

Europa de aandacht. Volgens de *Neue Zürcher Zeitung*, die deze berichten samenvatte, zou de politieke opleving van het communisme in niet-communistische landen van niet minder belang moeten worden geacht dan het schisma tussen Peking en Moskou. Juist in het begin van dit jaar zouden symptomen zijn waargenomen van een proces van versterking van de positie der communisten in landen als Frankrijk, Italië en de Bondsrepubliek, alsmede in de Scandinavische landen. Het meest sprekend zijn de communistische verkiezingsuccessen in Italië. In hoeverre de toenemende *lokale samenwerking* tussen communisten en andere links gerichte groeperingen — vooral in Frankrijk — de invloed van het communisme in het Westen zal bevorderen, moet worden afgewacht.

Peking - Moskou

Indien wij ons nog even bezighouden met de wereld van het communisme, dan kunnen wij vaststellen, dat het conflict tussen Peking en Moskou ook in de eerste maanden van 1965 in zijn volle omvang bleef bestaan. De achtergronden van deze in 1962 aan het licht getreden crisis tussen de communistische leiders van Rusland en die van China zijn bekend. Het gaat tenslotte om de vraag, of Moskou zijn greep op de ontwikkeling van het wereldcommunisme kan behouden. Het geheel op eigen kracht opgekomen Chinese communisme beantwoordt deze vraag ontkenkend. Peking maakt aanspraak op de uitsluitende verantwoordelijkheid voor zijn eigen experiment en wenst het marxistisch-leninisme naar eigen inzicht toe te passen. Daarbij spreekt het vanzelf dat de Chinese communisten hun zienswijze, zowel als hun invloed, met even goed recht aan de rest van de communistische wereld menen te mogen opleggen als Moskou dit heeft gedaan.

Het conflict spitste zich toe op punten als: de strategie in de machtsstrijd met de Verenigde Staten, de functie van de oorlogvoering in het communistische revolutieproces, en de onderlinge betrekkingen tussen de communistische landen. Minder belangrijke, ofschoon niet geheel te verwaarlozen, twistpunten hangen samen met Chinese gebiedseisen in Midden-Azië en met nog al wat oud zeer, zoals Moskous weigering om Peking materieel te steunen, met name het zich onttrekken aan steunverlening bij de vorming van een eigen Chinese atoommacht.

Breuk nog niet definitief?

Er wordt wel beweerd dat het conflict in de afgelopen jaren verschillende stadia heeft doorlopen

— van gematigd tot ernstig en zeer ernstig. Als wij terugzien op de gang van zaken sedert 1962, dan krijgen wij toch de indruk dat het conflict zich uiterst langzaam ontwikkelt, en dat er in wezen sedert 1962 weinig is veranderd. Ondanks wederzijdse aanvallen, waarbij de Chinezen — als initiatiefnemers van de strijd — feller tekeer gaan dan de Russen, die uit hoofde van hun defensieve positie het meest met een verzoening zijn gebaat, is het nog altijd niet tot een definitieve breuk gekomen. Er blijven mogelijkheden tot toenadering. Naarmate de ontwikkeling van de communistische maatschappij in China voortgaat en Peking ervaringen opdoet, die Moskou al eerder tot koerswijzigingen hebben gedrongen, zal het wellicht gemakkelijker worden een compromis tussen het Russische revisionisme en de Chinese orthodoxie te vinden.

Maar veel hangt ook af van de vraag (die meer met machtspolitiek dan met ideologie te maken heeft) of de partijen bereid zijn te komen tot een verdeling van de invloedssferen in de wereld, met name in Azië. In dit verband is het verdere verloop van het conflict in Vietnam van belang. In de eerste maanden van 1965 — bij het sterker worden van de Amerikaanse druk — bleek dat Peking Moskou van dit front wil afhouden.

De strijd in Vietnam

Zonder een herinnering aan het gebeuren in Vietnam is een overzicht van de internationaalpolitieke situatie in het eerste kwartaal van dit jaar onvolledig. Want in toenemende mate heeft de revolutionaire oorlog in Zuid-Vietnam zich in het begin van 1965 ontwikkeld tot een internationale krachtmeting. In deze tijd is meer gebeurd dan in de drie jaar, die verlopen zijn sedert het verzoek om hulp van de regering Ngo Dinh Diem aan de Verenigde Staten.

Al jarenlang voeren communistische en communistisch georiënteerde groeperingen (Vietkong), die hun bases in Noord-Vietnam hebben, een uitputtende guerrilla tegen Zuid-Vietnam. Van communistische zijde wordt deze strijd, die de sympathie en steun heeft van communistisch China, gezien als een bevrijdingsoorlog. De gevechten en subversieve activiteiten hebben zich voornamelijk afgespeeld op Zuidvietnamees grondgebied. Aldus kon men de strijd vooralsnog beschouwen als een burgeroorlog, naar aard en omvang begrensd. Zoals bekend steunen de Verenigde Staten — met hun militaire adviseurs en hun bewapening — de geregelde troepen van Zuid-Vietnam. Ondanks deze hulp leek de strijd tegen de opstandelingen hopeloos — althans te land. Om Zuid-Vietnam met succes te kunnen verdedigen zou — in de eerste plaats — vernietiging nodig zijn van de bases in Noord-Vietnam, van waaruit de guerrilla wordt gevoerd. Ten tweede zou men moeten kunnen rekenen op daadwerkelijke steun van

de gehele Zuidvietnamese bevolking. En tenslotte zou de militaire defensie tegen de — sterk politiek geïnctrineerde — Vietkong moeten berusten op een gezonde politieke structuur in Zuid-Vietnam. Welnu, aan al deze voorwaarden werd (en wordt) niet voldaan.

Escalatie

De officiële Amerikaanse politiek gaat uit van in 1954 vastgelegde akkoorden inzake de integriteit van Zuid-Vietnam. Bovendien is zij gericht op terugdringen van elke communistische opmars in zuidoost-Azië. Daarbij wordt een eventuele communistische overheersing van Zuid-Vietnam beschouwd als het begin van een onvermijdelijk verder gaande communistische overrompeling van geheel zuidoost-Azië.

Naarmate geleidelijk duidelijker werd, dat het niet mogelijk was Zuid-Vietnam van de interne en externe agressie te verlossen, stonden de Amerikanen — aan het begin van dit jaar — voor de keuze tussen vergroting van hun afweerkracht, of het opgeven van de strijd, in de hoop dat nog op de een of andere manier een neutralisering van het betrokken gebied zou kunnen worden afgedwongen. Zij kozen het eerste. Na enkele spectaculaire Vietkong-aanvallen op Amerikaanse militaire doelen, besloten de Verenigde Staten tot een verhoging van hun aanvalskracht, die neerkwam op een uitbreiding van de strijd naar Noord-Vietnam. Daarmee verloor de „burgeroorlog”, waarin Amerikanen — voor het uiterlijk — de rol van politieke adviseurs en wapenleveranciers vervulden, zijn beperkte karakter. Het „escalatieproces” trad in werking. Niet langer kon staande worden gehouden, dat het hier ging om een interne strijd tussen Zuidvietnamese geregelde troepen en rebellen. In een witboek zetten de Verenigde Staten uiteen dat Noord-Vietnam een verovering van Zuid-Vietnam beraamde.

Zo trad het stadium in waarin de Amerikanen eigenlijk direct in oorlog waren met Noord-Vietnam. Bommenwerpperrais tegen Vietkong-doelen in Noord-Vietnam vormden de spectaculaire kant van deze nieuwe ontwikkeling. Het gebruik van Amerikaans zenuwgas in Zuid-Vietnam bevestigde, dat de Amerikanen ook niet van zins waren hun optreden tegen de guerrilla-activiteit ook maar in het minst te laten verslappen.

Meningen over de Amerikaanse politiek en strategie in Vietnam

De ernst van de situatie in Vietnam kwam duidelijk tot uiting in bezorgde discussies over de juistheid van de door Washington gevolgde politiek. In de Verenigde Staten zelf ontmoette het krachtiger militaire optreden bij menige politieke deskundige felle tegenstand. Sommigen stelden vast dat de guerrilla-te-land uitzichtsloos was ge-

bleken en dat ook het luchtoffensief tegen doelen in Noord-Vietnam geen oplossing zou brengen. De Verenigde Staten zouden zich alleen maar verliezen in een kostbare en eindeloze oorlog.

De aard van het strijdtoneel, de geringe steun van de lokale bevolking, de omstandigheid dat de Vietkong over het initiatief beschikte, de diepte van het Noordvietnamese achterland, aansluitend op communistisch China, al deze factoren zouden een overwinning onmogelijk maken. Daarbij wezen de tegenstanders van de Amerikaanse politiek op de instabiliteit van het Zuidvietnamese bewind, dat wellicht eens met de tegenstander tot een vergelijk zou kunnen komen. Welke Amerikaan kon het goedkeuren, dat in deze onverkwikkelijke en hopeloze strijd week aan week Amerikaans bloed zou vloeien?

Er werd dan ook aangedrongen op overleg tussen alle partijen met het doel te komen tot een neutralisering van het betrokken gebied. Daarmee zou tevens worden voorkomen dat het conflict in Vietnam zou uitgroeien tot een oorlog tussen de grote mogendheden. Weliswaar erkenden de critici van het beleid-Johnson, dat het Amerikaanse prestige op deze wijze een gevoelige klap zou krijgen, maar dit zou — zo meende men — aan de reële macht der Verenigde Staten in de wereld en in het Pacificgebied geen afbreuk doen.

De voorstanders van president Johnsons politiek en strategie gaven toe, dat aan de strijd in Vietnam het gevaar van „escalatie” verbonden was. Zij bleven echter vasthouden aan de gedachte dat de Verenigde Staten geen enkele capitulatie voor communistische agressie in Vietnam en in zuidoost-Azië mochten toestaan. Daarbij achtten men de toestand verre van hopeloos. Reeds na de eerste reeksen aanvallen op Noordvietnamese doelen meende men bij de Vietkong een aarzeling te bespeuren. Als de Verenigde Staten zich nu maar voortdurend met de krachtigste middelen tegen de Vietkong zouden verzetten, zou Hanoi, en zouden de opstandelingen, op de duur het veld moeten ruimen. Met name de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Rusk, de minister van defensie McNamara, en ambassadeur Taylor waren van oordeel dat daadwerkelijk krachtig optreden de enige mogelijkheid was om het conflict op te lossen.

Rakettenwedloop

In maart deden zich in de sector van de „ruimtevaart” twee belangrijke feiten voor. De Russen deden een geslaagde poging, waarbij een astronaut zich buiten zijn ruimtevaartuig waagde. Dit soort experimenten is van belang met het oog op de mogelijkheid dat eens verschillende satellieten

tot ruimteplatforms worden samengevoegd. De Amerikanen lanceerden hun eerste tweemans-raket en boekten daarbij een groot succes bij de zelfbesturing van de satelliet. De Sovjetrussische proefneming maakte overigens de grootste indruk op de publieke opinie. Vrij algemeen werd toegegeven dat de Sovjet-Unie een voorsprong heeft op de Verenigde Staten, al is bekend dat het Amerikaanse programma meer in de breedte is uitgewerkt.

De vraag of de raketten- en ruimtevaartinspanningen inderdaad het karakter van een „wedloop” dragen wordt bevestigend beantwoord. De indruk bestaat dat de Sovjet-Unie — juist in deze tijd — grote politieke waarde aan haar voorsprong in de ruimtevaart moet hechten. Twee overwegingen spelen daarbij een rol. In de eerste plaats heeft de Sovjet-Unie er — in verband met het conflict Peking-Moskou — belang bij dat zij door de communistische landen, alsook door de jonge volken van Afrika en Azië, kan worden beschouwd als een wereldmogendheid die zelfs de Verenigde Staten in technisch en wetenschappelijk opzicht voorbijstreeft. In de tweede plaats moeten de ruimteprogramma's goedmaken wat de politieke activiteit aan dynamiek mist als gevolg van de détente in de Oost-Westverhouding en van Moskou's afwachtende houding in enkele politieke conflicten, zoals dat in Vietnam.

De militaire betekenis van de ruimtevaartinspanning schijnt intussen iets te zijn verminderd. Dit is een gevolg van het feit dat in het huidige stadium aan het strategische evenwicht op het gebied van massavernietigingsmiddelen en hun overbrengingsapparaten weinig meer valt toe te voegen. De militaire waarde van de ruimtevaart ligt op het ogenblik voornamelijk in het bestaan van een stelsel van verkenningssatellieten, waarmee een belangrijk deel van de militaire activiteiten in het kamp van de tegenstander in het oog kan worden gehouden. Dit stelsel is wellicht van meer belang voor het streven naar *bewapeningsbeperking* dan voor de *bewapening*.

De problemen van het Westen

Evenals de wereld van het communisme werd de Westerse wereld bij het begin van dit jaar beheerst door een gevoel van onzekerheid ten aanzien van de toekomst der onderlinge samenwerking. Einde 1964 was het MLF-plan („multilateral nuclear force”), erop gericht om met vorming van een geïntegreerde Polarisvloot de Atlantisch-Europese toekomst op het gebied van nucleaire bewapening en samenwerking op een nieuwe grondslag te stellen, op een dood spoor geraakt. De nieuwe Britse (Labour-)regering had het plan afgewezen, of liever: door de indiening

van een gewijzigd plan (ANF = „Atlantic nuclear force”) naar de achtergrond geschoven. De Amerikaanse regering reageerde hierop met het aannemen van een afwachtende houding. Tezeer in beslag genomen door het zich toespitsende conflict in Vietnam en met de interne strijd om de rassengelijkheid, teleurgesteld tevens door de trage Europese reacties op het MLF-project, gaf Washington de Europese bondgenoten nu in overweging eerst zelf maar eens tot overeenstemming over een regeling te komen. Pas daarna zou het de kwestie weer willen opnemen. De Bondsrepubliek, tot einde 1964 toe vurig voorstander van de MLF, verloor haar belangstelling voor het atoommachtproject, naarmate duidelijker werd dat het Britse ANF-plan neerkwam op terugdringing van de Duitse invloed.

Volgens het Britse plan zou het aantal Polaris-onderzeeboten (het hoofdbestanddeel in de MLF en tevens het enige aanknopingspunt voor Duitse deelneming in atoommacht) belangrijk moeten worden verminderd, en voorts verdund met Britse en — zo mogelijk Franse — strategisch-nucleaire strijdkrachten.

Bonn besloot daarom de regeling van het Westerse atoommachtprobleem op te schorten tot na de verkiezingen in het najaar. Daarmee kwam aan een langdurige en heftige politieke en diplomatieke activiteit op het gebied van westelijke samenwerkingsstructuur een vrij abrupt einde.

Redding van de Brits-Duitse verstandhouding

Voor de Westerse samenwerking was het intussen — begin maart — van belang dat de Britse premier Wilson niettemin erin slaagde redelijke betrekkingen met de Bondsrepubliek in stand te houden. Bij zijn overleg met Erhard te Bonn wist Wilson de Duitse stemming jegens Engeland te verbeteren door te beloven dat de Labour-regering positief zou staan jegens eventuele pogingen om met de Russen tot overleg te komen in de kwestie van de Duitse eenheid. Nog meer indruk maakte het op de Duitsers, dat Wilson afstand deed van de — in de Bondsrepubliek zozeer gevreesde — Labour-opvatting dat een *bewapeningsbeperking* in midden-Europa ook zonder een deugdelijk inspectiesysteem acceptabel zou zijn.

In ruil voor deze welwillende Britse houding bleken de Duitsers nu bereid Engeland tegemoet te komen in de kwestie van het deviezenverlies dat de Engelsen elk jaar weer lijden, als gevolg van de uitgaven ten behoeve van de instandhouding van het Rijnleger. Met de toezegging dat de Bondsrepubliek het aantal bestellingen in Engeland zal verhogen, leek de toekomst van het Rijnleger weer iets meer zekerheid te krijgen.

Competitie en coöperatie in de internationale politiek

Een onderhandelings theoretische analyse

door mr. J. W. NOBEL

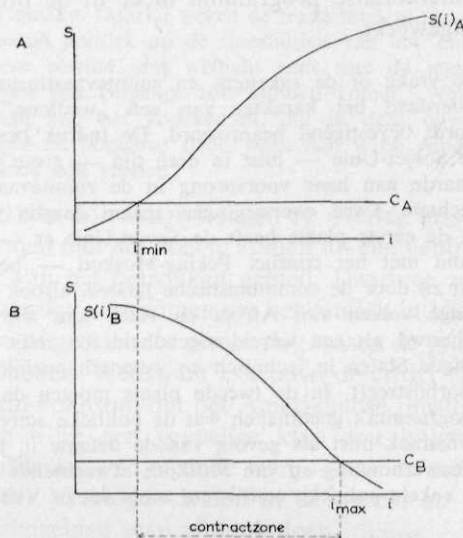
(II, slot van blz. 202)

De theorie van Zeuthen

Het probleem zij nog eens scherp geformueerd: de partijen in onderhandelingen hebben strijdige voorkeuren. Aangenomen dat er coöperatieve oplossingen voor dit conflict mogelijk zijn, contracten dus, die voor beide partijen voordeliger zijn dan een competitieve behartiging van hun belangen, rijst de vraag *onder welke voorwaarden* deze coöperatie zal plaatsvinden. Het onderhandelingsprobleem schuilt daarin dat de partijen aan deze coöperatieve oplossingen verschillende waarden hechten. Het feit dat zij belang hebben bij coöperatie betekent niet dat zij onverschillig zijn t.a.v. de voorwaarden van die coöperatie. De vraag die hier wordt gesteld is: waar ligt het eindpunt van de onderhandelingen? Is het mogelijk binnen de schaal van coöperatieve oplossingen er één aan te wijzen waarbij een evenwicht wordt bereikt tussen de coöperatieve en competitieve belangen van partijen? Is het, met andere woorden, mogelijk de uitkomst van het onderhandelingsproces te determineren? Determineren is misschien wel wat te veel gevraagd, want over het algemeen geldt dat een exacte voorspelling van de uitkomst der onderhandelingen niet gemakkelijk uitvoerbaar is, maar dit bezwaar behoeft niet zo zwaar te wegen: het is voldoende wanneer men zou kunnen aangeven door welke mechanismen de uitkomst wordt bepaald.

Van de verschillende theorieën die er op dit punt bestaan lijkt mij het bevredigendst die van de Deense econoom F. Zeuthen die dateert van 1930.⁶ Deze theorie, die reeds lang in vergetelheid is geraakt — in de meeste boeken die over het onderwerp handelen vindt men haar slechts pro memoria vermeld — geeft het beste aan tot welk resultaat de onderhandelingen moeten leiden. Hoewel Zeuthen het evenwichtspunt aangeeft, heeft hij deze oplossing niet gemotiveerd.

⁶ F. Zeuthen — *Problems of monopoly and economic warfare* (1930), en: *Du monopole bilatéral, Rev. écon. polit.* (1933)1651.

Afb. 4

Hieronder wordt een poging gedaan deze theorie nog eens van de grond af op te bouwen. Reeds enkele malen werd gesproken over de contractzone. Alvorens verder te gaan is het goed deze wat preciezer te omlijnen.⁷ In de afb. 4A en 4B zijn enkele curven getekend die bepalend zijn voor deze contractzone. A en B zijn de twee partijen in onderhandelingen die gaan over de waarde van i (gemeten langs de horizontale as). Deze i is dus datgene waarover wordt onderhandeld: in loononderhandelingen kan dit de loonvoet zijn, in kartelonderhandelingen kan dit de afzet zijn, in politieke onderhandelingen kan het de invloedssfeer zijn. A en B prefereren natuurlijk verschillende waarden van i — anders was er geen conflict — waarbij hier is aangenomen dat de voorkeur van A uitgaat naar een hoge waarde van i en de voorkeur van B naar een lage waarde van i . In het voorbeeld van loononderhandelingen zou A dus de vakvereniging zijn die een hoge loonvoet wil bedingen en B de ondernemer die een lage loonvoet prefereert. Men mag aannemen dat zowel A als B bij iedere waarde van i een bepaalde

⁷ De hier gegeven voorstelling van de contractzone is, met enkele wijzigingen, ontleend aan: J. Pen — *Theorie der collectieve loononderhandelingen*. Leiden (1950).

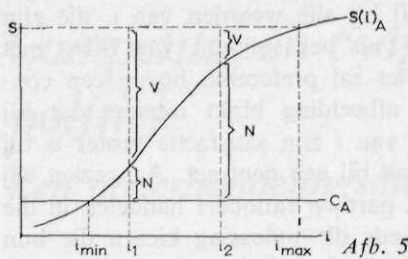
satisfactie gevoelen. Deze satisfactie S is weer-gegeven langs de verticale as. In afb. 4A is een curve getekend die het verband aangeeft tussen de satisfactie die A gevoelt bij verschillende waarden van i . Deze satisfactie is dus een functie van i en is daarom aangeduid met de symbolen $S(i)_A$. Aangezien A een hoge waarde van i prefereert, stijgt deze functie. Aangenomen wordt, dat bij zeer hoge waarden van i een verzadiging optreedt, zodat verdere stijging van i nog slechts een geringe stijging van de satisfactie meebrengt. De curve $S(i)_A$ heeft dus een stijgend verloop en gaat daarna hoe langer hoe meer horizontaal lopen. Hetzelfde kan worden gezegd van de satisfactiecurve van B, die is weergegeven in afb. 4B. Daar echter B voorkeur heeft voor een lage waarde van i heeft deze curve een dalend verloop.

Behalve deze curven, die dus de satisfactie weer-geven die partijen gevoelen wanneer een contract tot stand komt, is er ook een curve die de satisfactie van partijen weergeeft voor het geval de onderhandelingen mislukken. Wat zo'n mislukking in de praktijk betekent is in het algemeen niet te zeggen. Bij loononderhandelingen zou men kunnen aannemen dat een mislukking leidt tot staking, maar het kan ook zijn dat deze mislukking alleen betekent dat er geen coöperatieve oplossing wordt bereikt en dat partijen dus worden gedwongen terug te vallen op het competitieve principe. Het praktische resultaat van de mislukking van de onderhandelingen mag hier buiten beschouwing blijven; aangenomen wordt slechts dat er in dit geval een bepaald gevolg intreedt (staking, oorlog, voortzetting competitie) en dat beide partijen ook daarvan een zekere satisfactie ondervinden. Deze satisfactie kan negatief zijn (men denke bv. aan oorlog) maar zij kan ook positief zijn ingeval de partijen bij het uitblijven van een akkoord toch nog tot op zekere hoogte hun belangen kunnen behartigen. De satisfactie die zo'n conflict oplevert is onafhankelijk van de waarde van i (er komt dan immers geen contract tot stand) en is daarom in afb. 4 voorgesteld als een horizontale rechte C_A (de satisfactie die A ondervindt in geval van een conflict) en C_B (voor partij B). In de afbeelding is verondersteld dat voor beide partijen het conflict nog een zekere positieve satisfactie oplevert. De snijpunten van de satisfactiecurven bij contract met de satisfactiecurven bij conflict geven de grenzen van de contractzone aan.

Dit is niet moeilijk in te zien. Voor A geldt

immers dat hij bij alle waarden van i , die zijn gelegen links van het snijpunt van $S(i)_A$ met C_A , een conflict zal prefereren boven een contract; uit de afbeelding blijkt immers dat bij deze waarden van i zijn satisfactie groter is bij een conflict dan bij een contract. Aangezien wij aannemen dat partijen rationeel handelen in die zin dat zij steeds die oplossing kiezen die hun de grootste satisfactie oplevert, moeten wij concluderen dat, als A geen betere voorwaarden kan bedingen, hij een conflict zal prefereren. Bij alle waarden die rechts van i_{\min} liggen zal A echter een contract prefereren. Op diezelfde wijze wordt aangetoond dat B, bij waarden van i die groter zijn dan i_{\max} , een conflict zal prefereren, en dat hij bij lagere waarden een contract zal verkiezen. Tussen de waarden i_{\min} en i_{\max} is dus een schaal van oplossingen gelegen waarvoor geldt dat, als partijen worden gesteld voor de keuze bij een bepaalde waarde van i binnen deze schaal tot een contract te komen of het alternatief te aanvaarden van een conflict, zij het contract zullen prefereren: beiden verkiezen binnen deze zone *als het erop aankomt* een contract boven een conflict. Buiten deze zone is er echter steeds één partij die bij de daar gelegen waarden van i geen contract wenst. De contractzone ligt dus tussen i_{\min} en i_{\max} . Deze contractzone bepaalt echter op zichzelf niet de uitkomst, want A heeft voorkeur voor een oplossing die zo ver mogelijk naar rechts ligt en B voor een oplossing die zo ver mogelijk naar links ligt.

Om nu binnen deze contractzone de waarde van i te bepalen waarbij het contract zal worden gesloten heeft Zeuthen een originele gedachte ingevoerd. In haar meest eenvoudige vorm komt deze hierop neer dat hij aanneemt dat partijen minder bereid zullen zijn in de onderhandelingen risico's te lopen naarmate zij meer te verliezen hebben en minder te winnen. Hebben zij daarentegen weinig te verliezen en worden zij door grote voordelen aangetrokken, dan zullen zij bereid zijn veel te riskeren. Om nu aan deze gedachte een exacte inhoud te geven maakt Zeuthen gebruik van een hoofdstuk uit de kansspeltheorie. Deze leert nl. dat een rationele speler in een spel, waarin hij een kans r heeft op een prijs p , bereid zal zijn tot een inzet van ten hoogste r maal p . Bij deze inzet zal nl. over een groot aantal spelen de som van de prijzen precies opwegen tegen de som van de inzetten. Nu kan men voor de onderhandelingen het geriskeerde nadeel N noemen en het nagestreefde

voordeel V . Als nu de kans op het intreden van het nadeel r is, dan is de kans dat het voordeel intreedt (gesteld dat dit het enige alternatief is) gelijk aan $1 - r$. Nu wordt het maximumrisico, dat een partij volgens de kansspeltheorie zal willen lopen, gegeven door de formule: $rN = (1 - r)V$. De inzet (d.w.z. het nadeel maal de kans dat het intreedt) is dan immers gelijk aan de prijs (het voordeel maal de kans dat het wordt gerealiseerd). Als rN kleiner is dan $(1 - r)V$, zal de speler, in casu de onderhandelaar, over een groot aantal gevallen beter af zijn en omgekeerd zal hij statistisch verlies lijden wanneer rN groter is dan $(1 - r)V$. Wanneer de leden van de vergelijking aan elkaar gelijk zijn is dus het maximumrisico bereikt dat een onderhandelaar wil wagen. Dit maximumrisico (dat wij R noemen ter onderscheiding van het risico zonder meer) kan uit de vergelijking worden opgelost:

$$R = \frac{V}{N+V}$$

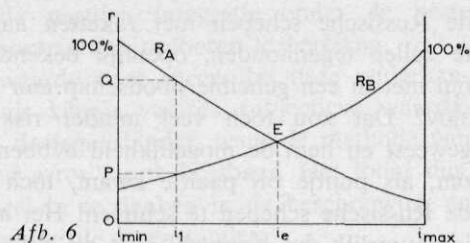
Volledigheidshalve zij opgemerkt dat in de werkelijkheid het maximumrisico niet geheel door deze formule behoeft te zijn gegeven. Deze formule geeft immers aan wat het speltheoretische maximumrisico is, en het is nog niet gezegd dat iedereen dit risico zal willen aanvaarden. In de praktijk hebben mensen ook nog een waardering van het risico als zodanig. Sommige mensen zijn bereid grotere risico's te nemen dan speltheoretisch zou zijn verantwoord (dit is bv. het geval bij roulettespelers aangezien bij roulette rekening is gehouden met een winstmarge voor de bank), anderen willen zich niet wagen aan risico's die volgens de berekeningen van de speltheoreticus verantwoord zijn. De partijen hebben dus behalve de speltheoretische waardering van het risico ook nog een waardering van de risicofactor als zodanig. Maar dit doet niet wezenlijk af aan het gevonden verband, want ook voor de rationele onderhandelaar geldt — wat ook zijn waardering van de risicofactor is — dat hij minder bereid is risico's te nemen naarmate hij meer te verliezen heeft en minder terug te win-

nen. Voor het vervolg gaan wij eenvoudigheidshalve ervan uit dat het maximumrisico van de partijen wordt gegeven door de gevonden formule.

Indien nu, zoals hierboven is aangetoond, het maximumrisico afhankelijk is van voor- en nadeel, is de volgende stap te onderzoeken hoe men zich dit voor- en nadeel moet voorstellen en hoe deze grootheden voor de verschillende partijen zich in de loop de onderhandelingen kunnen wijzigen. Om dit te illustreren vindt men in afb. 5 nogmaals de satisfactiecurven van A getekend. Indien A door B een contract aangeboden krijgt bij de waarde i_1 , is het nadeel dat hij riskeert, wanneer hij door voortzetting van de onderhandelingen tracht zijn positie te verbeteren, gelijk aan het verschil tussen de satisfactie die hij zou kunnen krijgen door een contract te sluiten bij deze waarde en de satisfactie die hij heeft als er een conflict uitbreekt. Anderzijds heeft hij bij voortzetting van de onderhandelingen kans op een voordeel dat gelijk is aan het verschil tussen de satisfactie die hij heeft bij het beste contract dat hij bij voortzetting van de onderhandelingen *denkt* te kunnen verwezenlijken (hier voorgesteld door de satisfactie bij i_{max} , hoewel het best mogelijk is dat hij minder hoge verwachtingen heeft) en de satisfactie die hij heeft bij de aangeboden waarde van i . Naarmate nu de aangeboden waarde van i groter wordt (bv. i_2), wordt dit voordeel kleiner en wordt het nadeel dat A riskeert groter, zoals uit afb. 5 blijkt. Wanneer nu, zoals hierboven werd gevonden, het maximumrisico, dat A bereid is te nemen, afhankelijk is van V en N , is het duidelijk dat dit daalt naarmate B bereid is A meer tegemoet te komen. Hoe hoger de aangeboden waarde van i , des te minder zal A het op een krachtmeting in de onderhandelingen willen laten aankomen. Zoals vele bezitters wordt ook A voorzichtiger naarmate hij meer bezit. Hetzelfde geldt natuurlijk voor B, maar aangezien deze de grootste satisfactie heeft bij lage waarden van i , is hij juist bij deze waarden het minst bereid tot risico's. Indien men nu de satisfactiecurven bij contract resp. conflict van A en B kent, kan men voor verschillende waarden van i binnen de contractzone voor elk van beide partijen berekenen hoe groot het maximumrisico is dat zij bij die waarden willen lopen. Men vindt dus voor beide partijen maximumrisicofuncties die het verband aangeven tussen het maximumrisico en de waarden van i . Deze functies zijn voorgesteld in afb. 6.

In deze afbeelding is langs de verticale as het risico gemeten en langs de horizontale as zijn de waarden van i aangegeven, voor zover deze liggen binnen de contractzone. Voor A geldt dat hij bij i_{\min} bereid is een kans van 100% te lopen op een conflict. Deze waarde ligt voor hem immers aan de grens van de contractzone. Zijn maximumrisico (R_A) heeft een dalend verloop dat is afgeleid uit de bovengenoemde vergelijkingen. Voor B is een lage waarde van i gunstig en hij zal dus bij deze waarden geen groot risico willen lopen, maar bij i_{\max} is hij bereid tot een risico van 100%. De stelling die Zeuthen poneerde is dat het eindpunt van de onderhandelingen zou zijn gegeven door het snijpunt van R_A en R_B , dus bij een waarde van i die hier is aangegeven als i_e . Deze stelling wordt door Zeuthen niet nader toegelicht, en het is niet zeker hoe Zeuthen zich het bewijs dacht. Hier wordt de volgende argumentatie van de oplossing van Zeuthen voorgesteld.

Indien B aan A in de loop van de onderhandelingen een contract aanbiedt bij i_1 zal A voor de keuze staan, bij deze waarde een contract te sluiten of de onderhandelingen voort te zetten met de kans dat er een conflict uitbreekt. Nu vreest A bij deze waarde van i een conflict niet bovenmatig, want zijn satisfactie van een contract bij i_1 is gering en hij hoopt een veel betere uitkomst te kunnen realiseren. Zijn maximumrisico ligt dus hoog, zoals ook blijkt uit de curve R_A ; B daarentegen durft bij deze waarde van i geen grote risico's aan want hij heeft veel te verliezen; de waarde van R_B voor i_1 is dan ook aanmerkelijk lager. Indien nu als gevolg van de onderhandelingen het werkelijke risico (te onderscheiden van het maximumrisico) op een conflict groter wordt, zal B als eerste moeten inbinden; zodra het werkelijke risico groter wordt dan OP, is het voor B immers niet meer verantwoord het spel voort te zetten. A daarentegen kan bij een risico OP rustig de spanning opvoeren, aangezien hij zich bij deze waarde van i veel grotere risico's kan veroorloven. B wordt daardoor gedwongen aan de eisen van A toe te geven en genoeg te nemen met een hogere waarde van i . Het is duidelijk dat voor alle waarden van i die rechts van i_e liggen het omgekeerde geldt. Hier is B in het voordeel omdat zijn maximumrisicocurve in dit gebied hoger loopt dan de curve van A. Slechts in één punt kan geen van beide partijen voordeel behalen door de risico's verder op te voeren, nl. bij i_e .

Afb. 6

Nadere beschouwing

Geheel onproblematisch is deze theorie niet. Ter adstructie van de theorie werd het begrip „werkelijk risico” ingevoerd, en het is wel van enig belang zich rekenschap ervan te geven wat dat betekent. Gesteld bijvoorbeeld dat de onderhandelingspartijen in iedere fase van de onderhandelingen volkomen vrij zijn in hun beslissing over de vraag of zij tot een contract zullen komen of niet, zullen zij dan ooit tot een conflict besluiten? Stellig niet, want per definitie verkiezen zij binnen de contractzone een contract boven een conflict. Dit betekent dat, zolang de partijen volkomen vrijheid van handelen behouden, zij niet effectief kunnen dreigen met een conflict en dat er dus ook geen werkelijk risico bestaat.

In de meeste werkelijke onderhandelingsituaties zijn echter de mogelijkheden om zich vast te leggen op bepaalde eisen wel aanwezig. De onderhandelingsstechniek bestaat dan daarin dat partijen hun eigen bewegingsvrijheid doelbewust verkleinen door het aanvaarden van verplichtingen waarop zij niet of slechts heel bezwaarlijk kunnen terugkomen. Zo'n verplichting staat in de literatuur bekend als een „commitment”. Schelling geeft een definitie van „brinkmanship” die uitgaat van deze gedachte.⁸ „Brinkmanship”, zegt hij, is niet aan de rand van de afgrond gaan staan en dreigen een ramp te ontketenen door erin te springen, want de bedreigde weet best dat deze dreiging niet licht zal worden uitgevoerd. Neen, „brinkmanship” is opklauteren tegen een steile helling met het risico dat men uitglijdt. Dreigen in de afgrond te springen maakt weinig indruk, maar bewust risico's nemen, d.w.z. „commitments” aanvaarden, maakt wel indruk omdat het onheil zich nu wel eens zou kunnen voltrekken buiten de wil van de betrokken partij om. Naar voorbeelden van deze techniek hoeft men niet ver te zoeken. In de Cubaanse crisis maakte president Kennedy zijn dreiging,

⁸ T. S. Schelling — *The strategy of conflict*. Cambridge (Mass.) (1960) 199.

de Russische schepen met raketten aan boord te zullen tegenhouden, openlijk bekend. Waarom niet in een geheime boodschap aan Chroest-sjov? Dat zou toch veel minder riskant zijn geweest en hem de mogelijkheid hebben gelaten om, als puntje bij paaltje kwam, toch niet op de Russische schepen te schieten! Het antwoord is natuurlijk dat Kennedy juist dit risico (voortvloeiend uit zijn commitment) nodig had om zijn dreiging effectief te maken.

Men moet bovendien bedenken dat, wanneer partijen regelmatig met elkaar onderhandelingen voeren, zij belang erbij hebben dat hun dreigementen niet devalueren. Als een partij aan de onderhandelingstafel een ultimatum stelt waaraan door de tegenpartij niet wordt voldaan, is hij in het belang van zijn status als onderhandelaar wel verplicht zijn dreigement uit te voeren. Anders zou zijn tegenstander bij een volgende gelegenheid zulke dreigementen in het geheel niet meer ernstig opvatten. Zelfs wanneer hij dus eigenlijk een contract had geprefereerd, kan dus een partij door zijn eigen dreigementen worden gedwongen een uitkomst te aanvaarden die hij liever had vermeden.

In de onderhandelingen nemen de partijen dus ook binnen de contractzone werkelijke risico's en zij kunnen het risico op een conflict hierdoor in de loop van de onderhandelingen laten oplopen. Het op het eerste gezicht paradoxale gevolg is dat aldus een conflict kan ontstaan binnen de contractzone, die toch per definitie dat gebied is waarbinnen partijen, als het erop aankomt, liever een contract sluiten dan het tot een conflict te laten komen. Toch is dit niet zo vreemd als het lijkt. Zeker, als de partijen de keuze hebben tussen een zeker conflict en een zeker contract ergens binnen de contractzone, moeten zij per definitie voor het contract kiezen. Maar in werkelijkheid worden de alternatieven niet zo gesteld: ook binnen de contractzone willen partijen betere voorwaarden bedingen en zijn zij bereid daarvoor een goed afgewogen kans op een conflict te riskeren. Deze kwade kans kan zich natuurlijk realiseren — anders was er geen sprake van een risico.

Opmerkelijk is dat de theorie zoals zij hier wordt voorgesteld niet de eis stelt dat de partijen over een weer op de hoogte zijn van elkaars onderhandelingspositie. Zij behoeven niet te weten waar voor hun tegenstander de rand van de contractzone ligt, welke satisfactie hij ondervindt bij verschillende mogelijke oplossingen. Zij be-

hoeven ook niet te weten wat het maximumrisico is dat de tegenstander wil aanvaarden; dat merken zij wel in de loop van de onderhandelingen. Ook bij onbekendheid met deze gegevens moet die partij wijken die zich een voortzetting van de riskante strijd het slechtst kan veroorloven. Het voordeel van inzicht in de onderhandelingsituatie is echter wel evident: de partijen kunnen dan een onnodige krachtmeting uit de weg gaan en dus de risico's van onkunde vermijden.

Reikwijdte van de theorie voor de internationale betrekkingen

Het bereik van de theorie is vrij groot: men behoeft haar werking niet te beperken tot formele onderhandelingen. Men mag aannemen dat dit mechanisme zich laat gelden in al die min of meer indirecte contacten over internationale conflicten die aan de orde van de dag zijn. Als de Amerikaanse president zich in een rede aan een universiteit uitlaat over de verhouding tot de Sovjet-Unie, rekent hij erop dat zijn woorden zullen worden opgevangen door het Kremlin. Zijn woorden aan de universiteit zijn mede signalen gericht aan de wederpartij, bedoeld als tentatief voorstel in een onderhandelingsproces.

Anderzijds moet men zich wel rekenschap ervan geven dat de werkelijkheid, vooral de politieke werkelijkheid, zich nogal eens onttrekt aan de rationalisering van de wetenschap. Of de partijen in werkelijkheid rationeel te werk gaan, dat wil zeggen voor- en nadeel tegen elkaar afwegen en in het oog houden welke risico's aanvaardbaar zijn en welke niet, is in vele gevallen hoogst twijfelachtig. Zeker is wel dat de theorie iedere betekenis verliest wanneer drastische beslissingen, die een kernoorlog zouden kunnen ontketenen, moeten worden genomen. Wie zal met enige redelijkheid kunnen zeggen welke kans op een kernoorlog nog juist wél aanvaardbaar is en welke niet. In zulke omstandigheden klampt men zich liever aan beginselen vast. Maar het gehele escalatieproces dat in laatste instantie tot een kernoorlog kan voeren, kan zelf wel de werking van de hier geïllustreerde mechanisme ondergaan.

Conclusie

1. In de politiek strijden twee principes om voorrang, het competitieve en het coöperatieve prin-

cipe, gericht op machtsontwikkeling resp. integratie.

2. Deze strijd kan niet worden opgelost door eenvoudig voor één van beide principes te kiezen; het gaat erom een goede verhouding tussen beide te zoeken.

3. Deze verhouding is het resultaat van onderhandelingen — uitdrukkelijk of stilzwijgend —

waarin de partijen integratie onder de beste machtsvoorwaarden proberen te bereiken.

4. Voorwaarde voor succes bij deze onderhandelingen is kennis van de subjectieve waardering van de tegenstander, want de methode van „trial and error” is te kostbaar. Het loont dus, zich geheel in te denken in de beschouwing en gevoelens van de tegenstander.

Nieuwe uitgave

Taschenbuch für Pioniere und Infrastruktur, door dr. G. Roos, 316 blz., geïll. Uitg.: Wehr und Wissen Verlagsgesellschaft, Darmstadt, 1964. Prijs: DM 9,80.

Taschenbuch für den Pionierdienst, door W. Bretzke, 352 blz., geïll. Uitg.: Wehr und Wissen Verlagsgesellschaft, Darmstadt, 1964. Prijs: DM 8,80.

Het samenstellen van een werkelijk handig zakboek, dat aan de wensen van een zo groot mogelijk aantal gebruikers voldoet, is niet eenvoudig. In hoeverre samenstellers hierin meer of minder slagen is van heel wat factoren afhankelijk. De voornaamste daarbij is, of en hoe zij zich weten te beperken. Bij het vaststellen van de in dat opzicht meest doelmatige inhoud kan men van tweeërlei standpunt uitgaan.

Men kan zeggen dat een zakboek slechts die feiten en cijfers moet bevatten, die een in het vak bekwaam en ervaren gebruiker menselijkerwijs gesproken niet *kan* onthouden en die hij dus zal willen opzoeken. Op het aanpakken van typische vraagstukken, op de grote lijn van de stof en op samenhang van de vervatte onderwerpen wordt dan niet zozeer de nadruk gelegd. Verondersteld wordt immers dat deze reeds tot de geestelijke eigendom van de gebruiker behoren. Vooral de omvang van het boek kan daardoor zoveel mogelijk binnen de perken worden gehouden, ondanks de rijke inhoud van in schema's, tabellen en formules gerangschikte gegevens.

Een andere benadering bij het vaststellen van de aard van de stof is de volgende. Van alle onderwerpen wordt praktische aanpak en volledige maar zeer beknopte behandeling gegeven. Hierdoor kunnen de schema's en tabellen waarin de feiten en cijfers in zakboeken gewoonlijk worden vervat, logisch door verklarende tekst worden verbonden. Zulks is zowel voor technische als taktische onderwerpen heel goed te verwezenlijken. Hier wordt eveneens verondersteld, dat de gebruiker één en ander met vakmanschap en ervaring zal hanteren. Hij krijgt echter bij het vraagstuk waar hij mee zit en waarvoor hij, om het te kunnen oplossen, immers het zakboek is gaan raadplegen, een prettige oprisser en geheugensteun. In een inhoud in deze stijl wordt bepaald de grote lijn benadrukt. Het geheel krijgt daardoor het karakter van een beknopte handleiding. Een inhoud als deze zal voor het bereiken van een zo groot mogelijke gebruikerskring nuttiger zijn dan een inhoud van uitsluitend feiten en cijfers. Een klein nadeel kan misschien zijn, dat door de beknopte behandeling, waardoor op papier veel vraagstukken immers misleidend

eenvoudig gaan lijken, gebruikers wellicht worden verleid zich aan zaken te gaan wagen, waarvoor zij de juiste achtergrond en ervaring missen om gegarandeerd succes te hebben. Ook valt een boekje dat evenveel feiten en cijfers moet bevatten als het bovengenoemde type, daardoor dikker uit. De Britse Royal Engineers Supplementary Pocketbooks, die tot het beste behoren wat op dit gebied bestaat, zijn er voorbeelden van.

Met opzet en keuze van de inhoud hangt bij een zakboek ook dikte en formaat samen. Nu zijn wij militairen in de loop der jaren op het gebied van zakken in de uniform gelukkig steeds meer gezegend. Vooral moderne Westeuropese gevechtsskledingtypen worden gekenmerkt door kloeke zakken. Op het formaat van een zakboek behoeft dus niet zoveel te worden beknibbeld. Daardoor is vooral duidelijke druk mogelijk. Om dikte en gewicht te beperken is dun papier, dat bij nat worden niet aan elkaar kleeft, gewenst. De band moet soepel en slijtvast zijn, waarbij het boek op alle plaatsen gemakkelijk moet openslaan en ook open moet blijven liggen. Losbladigheid kan de bruikbaarheid verhogen, vooral wanneer het formaat van het zakboek gelijk is aan dat van andere veel te raadplegen losbladige boekwerken. Niet slechts kan het zakboek op eenvoudige en nette wijze up to date worden gehouden, maar het kan ook aan de persoonlijke eisen van de gebruiker worden aangepast, door gedeelten uit die andere boekwerken eraan toe te voegen of gedeelten van minder belang eruit te laten. Aan losbladigheid kleeft ook een groot nadeel. Juist door het daardoor mogelijk geworden uitgeven van bij gedeelten vernieuwde tekst, hetgeen gewoonlijk op ongeregelde tijdstippen gebeurt, zal men in de praktijk zelden een behoorlijk bijgewerkt en up to date exemplaar aantreffen. Daarbij komt dat een zeker wantrouwen wordt opgewekt, omdat het aan het boekje zelf niet mogelijk is te constateren of het volledig „bij” is. In het bijzonder organisatie- en uitrustingsstaatgegevens verouderen zeer snel, veel sneller dan wetenschappelijke of technische feiten. Het is bijna ondoenlijk een naslagwerk of zakboek op dit gebied volledig bij te houden.

Al deze dingen beïnvloeden met elkaar weer de keuze van de stof voor de inhoud. Evenals een woordenboek is de inhoud van een zakboek nooit volmaakt genoeg. Met de gemakkelijke hanteerbaarheid wordt erdoor bepaald, hoe vaak de gebruiker het zakboek daadwerkelijk bij zich steekt, hetgeen toch de bedoeling is.

In het licht van dit zakboekfilosofietje beschouwen wij twee Duitse zakboekjes van dezelfde uitgeverij. Dat

(Slot op blz. 260)

*De houding van de officier ten opzichte van het huidige beleid**

door T. H. DE LOO, Luitenant-Kolonel der Infanterie¹

Het is goed op een corpsdiner even stil te staan om ons te bezinnen hoe onze houding als officier moet zijn voor het komende jaar.

Wij leven in een tijd waarin zich rondom ons een grote evolutie voltrekt, een ontwikkeling die zich aan ons opdringt met een nog nooit overtroffen snelheid en tegelijkertijd met een veelvoud van problemen die om een oplossing vragen. Ik kan mij voorstellen dat dit voor velen onder ons gepaard gaat met een zekere ongerustheid voor de toekomst.

Wij leven in een tijd, waarin alles in twijfel wordt getrokken, er is niets, noch op geestelijk noch op stoffelijk gebied, dat aan de drang naar vernieuwing ontkomt. Dit is onbetwistbaar en een genoegzaam bekend feit.

Begrippen als traditie, mechanisatie, wetenschappelijke opleiding aan de KMA, Operatie Chirurg, efficiency, vrijwillige voortijdige dienstverlating enz., vragen onze voortdurende en intense aandacht. Problemen, die elk voor zich om een oplossing vragen. Een oplossing waaraan niet alleen de legerleiding werkt, maar waaraan wij allen direct een werkzaam aandeel kunnen leveren indien wij deze probleemstelling positief tegemoet treden.

Genoemde problemen kunnen slechts tot een goede oplossing worden gebracht, als wij allen, alle officieren van de KL in het algemeen, en wij officieren van de Limburgse Jagers in het bijzonder, ieder voor zich in de functie waarin wij zijn geplaatst, *loyaal meewerken aan de uitvoering van de richtlijnen die wij van hogerhand krijgen*, nl. met een juiste, maar vooral positieve, instelling om tot de best mogelijke oplossing te geraken.

Het is niet des officiers deze problemen aan de bar in discussie te brengen, ergo te kritiseren ten aanhore van „Jan en Alleman” in de geest van: „Moet je nou eens horen wat ze in Den Haag van plan zijn!”

Juister en de officier waardig is: deze proble-

men eerst zelf in hun juiste proporties te analyseren, hetzij alleen, hetzij in een kleine groep en wel in die zin dat men de moed moet kunnen opbrengen om voorstellen c.q. aanbevelingen in te dienen bij zijn directe chef, die weer op zijn niveau verplicht is, hieraan de nodige aandacht te besteden en e.e.a. „naar boven door te spelen”.

Het zal dan vaak niet altijd lopen, zoals wij het graag zelf zouden wensen, omdat aan een probleem zoveel facetten zijn verbonden, dat wij deze op laag niveau niet altijd kunnen onderkennen. Maar wij hebben dan tenminste onze visie niet achtergelaten bij de afwas van de lege borrelglazen, een visie die met het afwaswater in de gootsteen verdwijnt en waaraan niemand iets heeft.

Een objectieve en opbouwende beschouwing — op papier gesteld door ter zake kundige en enthousiaste officieren, en op de juiste wijze aan hogerhand voorgelegd — zal zeker het beoogde effect opleveren.

Laten wij niet bang zijn om onze eigen objectieve visie te geven maar dan zó, dat deze de toets van de kritiek op elk niveau kan doorstaan. Ik weet dat er onder ons vele collega's zijn die in deze zin constructief werk verrichten in de functie waarin ze zijn gesteld. De stem van elke officier van de Limburgse Jagers *mag* en *kan* overal worden gehoord. Of deze stem zal worden gehoord zal voor een groot deel afhangen van de wijze, *waarop* wij onze stem laten horen.

En als ik u dan een enkele stem mag laten horen hoe onze houding moet zijn, dan geloof ik dat ik dit niet beter zou kunnen doen dan in uw herinnering te roepen het Koninklijk woord uit de jongste Kerstboodschap van H. M. de Koningin: Ik moge hieruit reciteren:

De ontplooiing van de geestelijke groei wordt belemmerd door ons aller neiging te blijven steken in dat duistere wereldje, dat om ons zelf heendraait, te kortzichtig, te hebzuchtig als we vaak zijn om ons zelf uit deze onnodige beperking te bevrijden, om de mens te worden, die wij kunnen zijn.

* Toespraak, gehouden tijdens een corpsdiner van de officieren van het Regiment Limburgse Jagers.

¹ Waarnemend regimentscommandant.

Makkelijker is het daarentegen erop te letten hoe anderen soms niet de mensen worden, die zij volgens ons kunnen zijn. Toch is het niet aan ons hun doen en laten voor hen uit te kiezen. Beter is het, oplettend te zijn en het ware in hen te herkennen en toe te zien, dat dit erkend wordt. Wie weet heeft de mens naast ons een groot leed of een groot probleem. „Wij hebben het niet geweten”, kunnen wij dan misschien zeggen: een bekende klank uit de oorlogstijd. Maar wie dat zegt, kan zich zelf verwijten: had ik dan maar iets vermoed, ik had het moeten begrijpen. Waarom is mij geen licht opgegaan.

Nu zult u zich afvragen „Wat is het verband tussen deze Koninklijke boodschap en onze houding als officier t.a.v. de geschetste problemen in de KL?”

Toch is er een verband. Ook wij moeten niet blijven steken in dat kleine egocentrische wereldje, dat alleen om ons zelf heendraait; wij moeten ons uit deze beperking bevrijden om de mens, maar ook de officier te worden, die wij kunnen zijn, de problemen waarmee de KL worstelt tot de onze te maken, hieraan enthousiast onze beste krachten te geven. Funest voor de status van de officier is de helaas vaak gehoorde slogan „Het zal mijn tijd wel duren!”. „Beter is het, oplettend te zijn en het ware te herkennen”, zegt H.M. de Koningin. Ja, oplettend zijn en het ware te herkennen in de directieven van hogerhand ter oplossing van de diverse problemen en ervoor te zorgen dat wij als officier niet afglijden naar het niveau van „de praatjes bij de haard” die geen zoden aan de dijk zetten.

Ten aanzien van onze houding als officier in de onderlinge omgang wijst H.M. de Koningin ons ook de weg die wij voor de toekomst moeten inslaan nl.:

Wie weet heeft de mens naast ons een groot leed of een groot probleem. Ik had het moeten weten, waarom is mij geen licht opgegaan.

Anders gezegd: wie weet heeft een collega of een ondergeschikte met wie wij moeten samenwerken een probleem, waarmee hij worstelt en waar hij niet uit kan komen.

Deze woorden hebben mij lang beziggehouden en ik heb getracht deze boodschap voor u uit te werken als een leidraad voor 1965.

Elk samenzijn moet een ontmoeting zijn, een ontmoeting van mensen, die elkaar willen verstaan en elkaar een glimlach gunnen. De andere ontmoeten met een glimlach of een dia-

loog met hem aanknopen. Leren zwijgen om de andere aan te horen is de essentiële voorwaarde voor zulk een ontmoeting. Ik weet het, het is soms moeilijk het juiste woord, de juiste houding en het aangewezen gebaar te vinden. Even glimlachen maakt alles eenvoudig en goed. Velen van ons gaat dit goed en gemakkelijk af, anderen slagen hierin maar zelden. En toch zouden wij ons allen hierop iets meer moeten toeleggen. Een lach op de lippen doet de hardheid van uw woorden bij een terechtwijziging snel vergeten. Uw kritiek of uw terechtwijziging zullen dan welwillend worden aanvaard, omdat ze niet kwetsen.

Laat ook ons Corpsdiner steeds zulk een ontmoeting zijn, waarbij de jongste evenveel recht heeft op onze aandacht en onze glimlach, als zij die hoger in rang zijn.

Laat iedere keer als wij elkaar ergens tegenkomen een werkelijke ontmoeting zijn, of dit nu is in een officiersmess, in de koffiekamer, bij een bespreking, tijdens een rustpauze bij een afmattende oefening, of waar dan ook. Wij hoeven ons dan later niet zelf te verwijten: „Ik had het moeten weten, waarom is mij geen licht opgegaan”.

Ik geloof dat wij het jaar 1965 niet beter kunnen ingaan dan aan de woorden van deze Koninklijke boodschap werkelijk inhoud te geven.

Laat ik het zo formuleren als slotzin, zoals ik las op een nieuwjaarskaart die ik van onze Gewestelijke Legeraalmoezenier, Luitenant-kolonel Th. Op het Veld ontving:

*Voor iedere dag van het nieuwe jaar
een gulle lach! Een blij gebaar!*

Naschrift

Gezien de inhoud van deze toespraak meent de Opperofficier Personeel Koninklijke Landmacht, Luitenant-Generaal J. G. Smit, hieraan het volgende te moeten toevoegen.

De door Luitenant-Kolonel De Loo gehouden toespraak verdient alle aandacht, omdat hij zo duidelijk de schijnwerper richt op de neiging tot negativisme; een neiging waaraan in het dagelijks leven steeds meer wordt toegegeven en waardoor velen de problemen slechts bezien uit hun eigen, in feite egocentrische, standpunt, zonder oog te hebben voor de meerzijdigheid van die problemen en de achtergron-

den van de door de leiding juist geachte beslissingen.

Ik wil hier met nadruk stellen, dat de hoogste leiding in de KL bij de oplossing van de vele problemen een juist evenwicht nastreeft tussen enerzijds het belang van de KL en anderzijds het belang van het personeel. Slechts bij een evenwicht van beide belangen kan sprake zijn van een gezonde bedrijfsvoering en een door de hoogste leiding genomen beslissingen dienen in dit licht te worden gezien en naar mijn mening behelst de door Luitenant-Kolonel De Loo aangeduide positieve benadering van de problemen het onderkennen en erkennen van het genoemde evenwicht. Dit vereist inderdaad een objectieve beschouwing van de problemen en de oplossingen daarvan, alsmede een brede visie en bovenal een grotendeels wegcijferen van het eigen ik.

De opwekking aan het adres van de officieren van het Regiment Limburgse Jagers om hun visie op de problemen in de KL naar voren te brengen kan ik volledig onderschrijven en ik meen dit beroep op positieve medewerking te mogen richten aan alle officieren.

Zoals in elke grote organisatie kampt ook de hoogste leiding in de KL met de moeilijkheid, beleidsbeslissingen te moeten nemen zonder direct en doorlopend contact te hebben met de lagere uitvoerende organen in de organisatie.

Informatie van de leiding door de lagere organen inzake het effect en de juistheid van de genomen beslissingen is van evident belang. In deze behoefte aan informatie kan iedere officier op elk niveau voorzien. Door suggesties en opbouwende kritiek draagt de officier bij tot het nemen van de juiste beleidsbeslissingen en hij voelt zich daardoor ten nauwste betrokken bij de vaststelling van het beleid.

De kennis en ervaring van de lagere echelons vormen in dit verband onmisbare bronnen van gegevens.

De lijnorganisatie van de KL leent zich bij uitstek voor het bundelen en kanaliseren van de informatie in opwaartse richting. Om de informatie de hoogste leiding te doen bereiken, wordt van de chefs op alle niveaus de bereidheid verondersteld deze informatie te ontvangen, te bespreken en door te zenden, temeer daar hierin de erkenning is gelegen van de persoonlijkheid van de mens als „organisatiefactor”. Aangezien in een lijnorganisatie iedere chef op elk niveau tegelijkertijd uitvoerder is voor het naasthogere niveau lijkt mij dit geen moeilijke opgave.

Indien een ieder in zijn functie op zijn niveau bereid is in positieve zin mee te werken aan de oplossing van de problemen, kan dit het arbeidsklimaat in de KL slechts ten goede komen.

(Slot van blz. 257)

beide uitgaven in één adem worden genoemd, vindt zijn oorzaak in de aard van de inhoud, blijkende uit de titels, nl. „Taschenbuch für Pioniere und Infrastruktur” (1) en „Taschenbuch für den Pionierdienst” (2). Beide uitgaven bestrijken dus uit genie-oogpunt gezien ongeveer hetzelfde vakgebied. De opzet van beide boekjes verschilt echter aanmerkelijk en aan dit feit ontleen zij beiden hun waarde en bestaansrecht. Zakboekje 1 behoort tot het bovenbeschreven eerste type. De informatie erin is technisch van aard en wordt voornamelijk in tabellen gepresenteerd, omvattende getallen, formules, normen en constructies. Zo vindt men er de mogelijkheden van het recent in de KL ingevoerde plaatbrugmaterieel in. Het gebruik van de in West-Duitsland — ook in de civiele sector — gebruikelijke „Baumaschinen”, i.c. voornamelijk grondverplaatsingsmachines, is uitvoerig vertegenwoordigd. NAVO- en civiele normen m.b.t. de wegen- en bruggenbouw zijn opgenomen. Boekje 2 heeft meer van het bovenbeschreven tweede type weg. Het zwaartepunt van de inhoud, die technisch maar weinig minder is dan die van boekje 1, ligt bij de troepenpraktijk, bij de meer tactische methodieken, bij de militaire aanpak van vraagstukken op geniegebied. Er worden nogal wat geheugenopfrissende „checklists” — zo uitermate waardevol bij verkenningen — gegeven.

Beide boekjes hebben nog een ongeveer gelijklopende, aparte afdeling van een honderdtal bladzijden met algemeen militaire informatie, zoals kaart- en tactische tekens, tank- en vliegtuigherkenning, verbindingen, rangen e.d. Zij bevatten opmerkelijk weinig aan veroudering onderhevig zijnde organisatiegegevens. Hun formaat is DIN-A6 (10 × 15 cm); beide zijn (niet losbladig) gebonden in een soepel plastic omslag; gewicht van elk ca. 250 g. Door het duidelijke lettertype is de tekst ondanks de kleine bladzijden behoorlijk leesbaar. Na gebruik van het boekje in de regen plakken de bladzijden ook niet aan elkaar.

Nu Nederlandse troepeneenheden in West-Duitsland zijn gelegerd en andere eenheden veelvuldig aldaar oefenen, waarbij velerlei contacten met Bundeswehrautoriteiten van alle niveaus moeten worden onderhouden, kunnen beide boekjes een waardevolle rol spelen ter verhoging van wederzijds begrip. Beide geven ons een goede steun bij het leren kennen en hanteren van de vaktaal, militaire zowel als technische. Het zou zonder twijfel bijzonder nuttig zijn als er op staven en bij de eenheden enkele exemplaren van beide boekjes beschikbaar waren. Men zal dan als staf- of genieofficier, ter verbreding van de kijk op geniezaken en afhankelijk van de richting van ieders belangstelling, al spoedig zo'n handig boekje zelf willen bezitten.

F. M. E.

Luchtlandingen

door H. W. MÖLLER, *Majoor van de Generale Staf*

1. Historische ontwikkeling tot en met de Tweede Wereldoorlog

Reeds in 1784, kort na de eerste succesvolle vlucht van een luchtballon, opperde Benjamin Franklin, de bekende Amerikaanse staatsman, het idee troepen met ballons door de lucht te vervoeren.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog propageerden o.m. Winston Churchill en Generaal William Mitchell, Chef Staf van de Amerikaanse Luchtmacht, het gebruik van valschermtroepen. Generaal Mitchell opperde in 1918 het plan om aan het Westfront een infanteriedivisie, uitgerust met een extra groot aantal mitrailleurs, achter de Duitse linies af te werpen. Men beschikte op dat moment evenwel niet over daartoe geëfende troepen. Bovendien was het aantal beschikbare transportvliegtuigen niet toereikend voor dit — in die tijd zeer zeker — massale vervoer. Men stelde deze luchtlandingsoperatie daarom uit tot het voorjaar van 1919. De voorbereidingen werden door het einde van de oorlog achterhaald. Praktische ervaring t.a.v. luchtlandingen had de Eerste Wereldoorlog dus niet gebracht, maar het denkbeeld was rijp geworden voor verwezenlijking.

In de periode tussen de Eerste en de Tweede Wereldoorlog zijn in diverse landen proefnemingen gedaan om dit idee verder uit te werken. Rusland toonde in de periode 1930—1937 tijdens manoeuvres aan dat:

— de strategische mobiliteit van luchtlandings-troepen groot was;

— de inzet van dit soort troepen een verticale omvatting en/of omtrekking van de vijand mogelijk maakte;

— een hoge mate van verrassing kon worden bereikt door de inzet van luchtlandingstroepen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het gebruik van luchtlandingstroepen bij de oorlogvoering in het brandpunt van de belangstelling kwam en in vele andere landen tot onderwerp van heftige discussies werd. Het resultaat was echter dat slechts Duitsland, dat geheel op het offensief was ingesteld, overging tot het op grote schaal formieren van luchtlandingseenheden. Het is opmerkelijk dat Rusland — het land

dat het eerst de praktisch-militaire waarde van luchtlandingstroepen heeft aangetoond — in de Tweede Wereldoorlog slechts sporadisch, en dan nog op beperkte schaal, luchtlandingen heeft uitgevoerd. Duitsland daarentegen heeft in de Tweede Wereldoorlog, vooral in de eerste jaren, veelvuldiger en ook op grotere schaal luchtlandingstroepen ingezet, o.m. in Noorwegen (1940), Nederland (1940), België (1940) en Kreta (1941). Bij deze operaties legden de Duitsers bijzonder veel de nadruk op de factoren snelheid en verrassing. Vaak ging dat ten koste van een juiste uitvoering, hetgeen grote verliezen tot gevolg had. Door deze grote verliezen werden de Duitsers zeer sceptisch m.b.t. het werkelijke nut van luchtlandingstroepen.

Voor Amerika en Engeland echter waren de successen die de Duitsers met hun luchtlandingen hadden bereikt, aanleiding tot het met grote voortvarendheid ter hand nemen van de ontwikkeling van luchtlandingstroepen. Lering trekkende uit de Russische en Duitse ervaringen slaagden zij erin om in korte tijd de sterkte en geoefendheid van hun luchtlandingseenheden op te voeren tot een peil dat door hun tegenstanders voor onmogelijk was gehouden. De luchtlandingen in Sicilië (1943), Normandië (1944), Nederland (1944) en bij de doorbraak over de Rijn (1945) waren het bewijs. Rusland kan worden beschouwd als de bakermat van de luchtlandingstroepen; Duitsland ontwikkelde deze troepen tot een effectief instrument in de oorlogvoering; Amerika en Engeland tenslotte perfectioneerden dat soort troepen en het gebruik ervan.

2. Toegenomen mogelijkheden

De technische ontwikkelingen sedert het einde van de Tweede Wereldoorlog hebben de mogelijkheden voor het door de lucht verplaatsen en in het gevecht brengen van personeel en materieel aanzienlijk doen toenemen. De afmetingen, het draagvermogen en de actieradius van de huidige grote transportvliegtuigen maken het mogelijk zwaardere soorten artillerie en transportmiddelen en zelfs tanks over grote afstanden door de lucht te verplaatsen. Deze vlieg-

tuigen behoeven echter vliegvelden met vrij lange verharde start- en landingsbanen. Voorts zijn zij voor het per valscherf afwerpen van personeel en grote hoeveelheden kleiner materieel minder geschikt, door de grote spreiding die optreedt bij het neerkomen op de grond. De zg. aanvalsvliegtuigen („assault aircraft”) stellen veel geringere eisen m.b.t. de start- en landingsfaciliteiten (een vlak stuk land met een harde ondergrond van betrekkelijk kleine afmetingen is voldoende). De verticaal startende en landende vliegtuigen en in het bijzonder de — steeds groter wordende en over meer laad- en hefvermogen beschikkende — helikopters stellen zelfs zeer geringe eisen aan de terreinen, waar kan worden opgestegen en geland. Met deze aanvalsvliegtuigen en helikopters kunnen troepen, tezamen met hun materieel, in tactische verbanden worden geland dichtbij of zelfs op het doel. De tijd, nodig voor het groeperen voor het gevecht en het nemen van het doel wordt daarmee tot een minimum gereduceerd en het element verrassing kan maximaal worden uitgebuit. Voornamelijk de helikopters, maar ook de aanvalsvliegtuigen hebben echter een kleinere actieradius, een kleiner laad- of hefvermogen en zij zijn — door de geringere snelheid — tijdens de verplaatsing door de lucht ook kwetsbaarder dan de grotere transportvliegtuigen. Daartegenover staat dat helikopters door de zeer lage hoogte waarop zij kunnen vliegen moeilijk of niet tijdig zijn waar te nemen, zelfs met de moderne radarapparatuur.

De ontwikkeling van het valscherf en de afwerptechnieken daarmee maken het thans mogelijk betrekkelijk zwaar materieel (o.m. een 155 mm hw en zelfs een lichte tank) en grote voorraden massaal af te werpen in terreinen waar geen vliegtuigen kunnen landen. De voorbereidingen daartoe en — in mindere mate — het gebruiksgereed maken van het materieel vereisen echter de nodige tijd en min of meer speciaal opgeleid personeel. De zg. vrije-valtechniek maakt het mogelijk (kleine aantallen) personeel van zeer grote hoogte af te werpen en daarmee een hoge mate van geheimhouding en verrassing te bereiken.

Het kernwapenpotentieel en de soorten en aantallen inzetmiddelen daarvoor zijn sedert het einde van de Tweede Wereldoorlog enorm uitgebreid. Behalve de wapens met grotere vermogens en de zwaardere inzetmiddelen met groot bereik (ver dragend raketgeschut), zijn

ook beschikbaar gekomen wapens met (zeer) kleine vermogens en (zeer) lichte inzetmiddelen (Davy Crockett, gewicht van het lichte type inclusief affuit ca. 50 kg). Indeling van kernwapens met de benodigde inzetmiddelen tot op laag niveau is daardoor te realiseren. De hierboven geschetste ontwikkelingen hebben het o.m. mogelijk gemaakt:

- luchtlandingstroepen uit te rusten met zwaarder materieel en kernwapens;
- sneller en met grotere verrassing te landen;
- de gelande eenheden in kortere tijd voor het gevecht te groeperen;
- ook in de gevechtszone troepen door de lucht te verplaatsen, daar aanvalsvliegtuigen en helikopters slechts geringe of zelfs zeer geringe eisen stellen aan de terreinen waar zij kunnen opstijgen en landen; de in te zetten troepen behoeven daarvoor weinig specialistische opleiding, en vaak zullen ook niet veel wijzigingen in de organisaties van normale eenheden nodig zijn;
- luchtlandingen ook met kans op succes uit te voeren in sterk verdedigde gebieden door voor en eventueel ook na de landingen kernwapens in te zetten in het desbetreffende gebied;
- de gelande troepen van grotere afstanden niet alleen met vliegtuigen, maar ook met ver dragend (raket)geschut te steunen.

Hoewel nog steeds beperkende factoren aanwezig zijn waarmee in meer of mindere mate rekening moet worden gehouden, kan n.a.v. het vorengaande worden gesteld dat sedert het einde van de Tweede Wereldoorlog:

- de tactische mobiliteit en de vuurkracht van luchtlandingstroepen zijn toegenomen;
- de kwetsbaarheid tijdens en kort na de landing is verminderd;
- in meer gevallen luchtlandingsoperaties als reële mogelijke wijzen van optreden in overweging kunnen worden genomen.

3. Luchtlandingen in de huidige tijd

De vaak opmerkelijke resultaten die met het inzetten van luchtlandingstroepen in de Tweede Wereldoorlog werden bereikt, hebben deze luchtlandingsoperaties in en na die oorlog tot één van de meest bestudeerde militaire onderwerpen gemaakt. Het uiteindelijke resultaat van deze studies was een nagenoeg algemeen aanvaarde zienswijze m.b.t. het gebruik van lucht-

landingstroepen. Uiteraard heeft men deze zienswijze aangepast aan de reeds genoemde ontwikkelingen nadien. Principiële wijzigingen hebben zich tot nu toe echter vrijwel niet voorgedaan. Hetgeen thans in voorschriften, aanwijzingen e.d. staat vermeld, vertoont weinig of geen essentiële verschillen met hetgeen in de vorige oorlog als conceptie gold.

Nog steeds ziet men als één van de voornaamste taken voor luchtlandingsgroepen het bij verassing vermeesteren van belangrijk terrein — het luchtlandingshoofd — en het optreden van deze troepen daarna moet erop zijn gericht om dit vermeesterde terrein (enige tijd) te behouden, dus te verdedigen. Ter bekorting moge v.w.b. de thans geldende conceptie verder worden verwezen naar Hoofdstuk XIII, Afdeling L van de Nederlandse Gevechtshandleiding.

In het moderne gevecht zal men in staat moeten zijn snel te concentreren en snel te verspreiden, teneinde zoveel mogelijk tegemoet te kunnen komen aan de twee onderlinge tegenstrijdige eisen van spreiding (ter vermindering van de kwetsbaarheid) en concentratie (ter uitvoering van de opdracht). Daarvoor zijn vereist beweeglijke middelen en voldoende ruimte om beweeglijk te kunnen optreden. Het gevecht zal zich dan met weinig troepen in relatief grote ruimten afspeelen.

Bovenstaande karakteristieken van het moderne gevecht scheppen, mede gezien de toegenomen mogelijkheden, een zeer gunstig klimaat voor de luchtlandingsoperatie. De grote ruimten achter 's vijands voorste lijn, die nauwelijks of niet fysiek zijn bezet, nodigen uit tot inzet van luchtlandingstroepen, die door hun beweeglijkheid en mogelijkheid tot verticale omvatting of omtrekking zich daarvoor bijzonder lenen.

De vraag, die n.a.v. het voorgaande onmiddellijk rijst, is of inzet van luchtlandingseenheden volgens nagenoeg dezelfde conceptie als in de vorige oorlog, in de huidige tijd effectief zal zijn.

De beantwoording van deze vraag is mede afhankelijk van de aard van de luchtlandingsoperaties, waarbij vele soorten zijn te onderscheiden. Ter bekorting en ter bevordering van de duidelijkheid zal bij de hierna te geven beschouwing worden uitgegaan van de volgende twee, wezenlijk van elkaar verschillende, extreme wijzen van gebruik van luchtlandingstroepen.

a. Het afwerpen of landen van grotere een-

heden ter sterkte van een brigade of divisie met als opdracht het veroveren en (enige tijd) bezet houden van rivierovergangen, wegenknooppunten, defilés en andere belangrijke terreindelen. Deze luchtlandingsoperaties kunnen worden uitgevoerd als deel van een grotere operatie en ter ondersteuning van andere over land of zee optredende eenheden; doorgaans zal na niet al te lange tijd contact met deze laatste eenheden tot stand worden gebracht. De luchtlandingsoperatie kan ook als een zelfstandige operatie worden uitgevoerd ter vermeestering van een gebied van waaruit dan verdere (land-, zee- of lucht-) operaties kunnen geschieden; in dat geval zal eventueel contact met andere over land of zee optredende strijdkrachten pas in een latere fase tot stand worden gebracht.

b. Het afwerpen of landen van kleinere eenheden met als opdracht het afbreuk doen aan de vijand door het plegen van guerrilla- en sabotageactiviteiten.

Vrijwel unaniem is men van mening dat de laatstgenoemde wijze van gebruik van luchtlandingsgroepen in het moderne gevecht geen bijzondere problemen zal opleveren.

De vrije val, de helikopter en de grote, fysiek niet door de vijand bezette, ruimten bevorderen een effectieve inzet en een eventueel daarop volgende evacuatie. Voor kernwapens zullen deze kleine eenheden, die zeer beweeglijk optreden en/of snel evacueren, nauwelijks een lonend doel kunnen vormen.

Aan de eerstgenoemde soort luchtlandingsoperaties op grotere schaal, waarbij het van essentieel belang is dat het luchtlandingshoofd na vermeestering enige tijd wordt behouden — dus verdedigd — ziet men echter de nodige bezwaren kleven.

De afmetingen van de te vormen luchtlandingshoofden en de opzet van de verdediging zijn nagenoeg gelijk aan die van 20 jaar geleden. De oorzaken daarvan zijn de volgende.

De mobiliteit op de grond, de vuurkracht en het incasseringsvermogen (pantsering) van de luchtlandingseenheden zijn weliswaar toegenomen, maar nog steeds minder dan van normale op de grond optredende eenheden van gelijke grootte. Aan de eenheden die de voorste rand van het weerstandsgebied moeten verdedigen kunnen slechts beperkte frontbreedten worden toegewezen (voor een luchtlandingsbataljon 3-6 km). Een luchtlandingshoofd — vooral indien dit niet aan zee grenst — is min

of meer cirkelvormig en moet naar alle zijden worden verdedigd. De te verdedigen voorste rand zal daardoor veel langer zijn dan bij andere weerstandsgebieden van gelijke grootte. Relatief gesproken zal men — ook al worden zwaartepunten gelegd — veel troepen nodig hebben voor de verdediging van een klein gebied. Daar in dit kleine gebied ook nog de meest noodzakelijke logistieke eenheden moeten worden ondergebracht, zal er betrekkelijk weinig ruimte overblijven voor een beweeglijk optreden en het geheel zal dus bijzonder kwetsbaar zijn voor kernwapeninzet.

In de kleinere luchtlandingshoofden, te vormen door een bataljon of een brigade, kan het gros van de troepen door één enkel kernwapen van betrekkelijk klein vermogen worden vernietigd. Bij de grotere (divisie)luchtlandingshoofden kan door inzet van enkele kernwapens van kleiner vermogen, dan wel één van groter vermogen, op de min of meer statisch verdedigende posities de samenhang in de verdediging zodanig teniet worden gedaan, dat het luchtlandingshoofd bijzonder kwetsbaar wordt voor vijandelijke tegenaanvallen — in het bijzonder met gepantserde eenheden — van betrekkelijk geringe omvang.

Vermindering van de kwetsbaarheid van de te vormen luchtlandingshoofden door vergroting van de afmetingen ervan, kan slechts geschieden ten koste van het afweervermogen. Meestal zal daardoor de uitvoering van de opdracht, het enige tijd behouden van het gebied, in gevaar worden gebracht.

Verhoging van het afweer- en incasseringsvermogen van de in te zetten troepen zou kunnen worden bereikt door deze troepen uit te rusten met meer zwaardere artillerie, voertuigen, tanks e.d.; de huidige technische ontwikkelingen bieden daartoe immers de mogelijkheden. Dit zou meebrengen dat voor de verplaatsing door de lucht een zeer groot aantal vliegtuigen, waaronder zeer grote, nodig is. De verplaatsing van zo'n groot aantal vliegtuigen en de voorbereidingen daarvoor zouden, gezien de huidige stand van zaken van de radartechniek en interceptiemiddelen, bijzonder kwetsbaar zijn en alleen met een redelijke kans op succes kunnen worden uitgevoerd, indien er een volledig luchtoverwicht aan eigen zijde bestaat. Vermindering van deze kwetsbaarheid door het grote aantal vliegtuigen te verdelen in verscheidene kleinere golven, die zich na elkaar verplaatsen, biedt de vijand meer tijd en gelegenheid om de vliegtuigen

te onderscheppen en voor het nemen van tegenmaatregelen in het doelgebied.

Er zijn zelfs stemmen te beluisteren, die verkondigen dat de behoefte aan vliegtuigen voor de verplaatsing van de huidige (Westerse) luchtlandingsdivisie reeds zó groot is (1000 — 1200), dat moet worden betwijfeld of zo'n verplaatsing in de moderne tijd kans van slagen heeft.

Bij de ontwikkelingen in de historie van de luchtlandingen heeft, mede onder invloed van de vooruitgang van de techniek, reeds meermalen de tendens bestaan de luchtlandingseenheden steeds zwaarder uit te rusten. Telkenmale weer is daarop een tendens tot lichtere uitrusting gevolgd.

Gezien het bovenstaande is het begrijpelijk dat men meer en meer geneigd is te stellen, dat het uitvoeren van luchtlandingsoperaties op grotere schaal met dezelfde doelstellingen en volgens dezelfde concepties als in de Tweede Wereldoorlog, in de huidige tijd een riskante onderneming is. Uiteraard zou e.e.a. wel succesvol kunnen zijn in gebieden waar het vijandelijk potentieel aan kernwapens, inzet- en doelopsporingsmiddelen zeer gering is (geworden). Aangezien men op deze laatste mogelijkheid niet al te veel kan en wil rekenen, tracht men andere doelstellingen en concepties te ontwikkelen om de toegenomen mogelijkheden tot de verticale omvatting of omtrekking van de vijand, met de vele daaraan verbonden voordelen, in het moderne gevecht zo effectief mogelijk te kunnen benutten.

4. Nieuwe ideeën

Er is een idee geopperd luchtlandingstroepen in te zetten teneinde de vijand het effectief gebruik van een groot deel van zijn meer naar achteren gelegen gebied te ontzeggen (bv. achter een waterhindernis, om te voorkomen dat de vijand zich daarachter ter verdediging inricht). Dit zou kunnen worden bereikt door aan de ondercommandanten sectoren toe te wijzen waarin eenheden ter sterkte van een compagnie of peloton belangrijke terreindelen bezetten, wegen afsluiten en verder trachten de vijand zoveel mogelijk afbreuk te doen door het uitvoeren van (kleine) aanvallen, het voorkomen van verplaatsingen e.d.

Een goede terreinkeuze is hierbij een uitermate belangrijke factor. Heuvels, bossen, oorden, e.d. moeten voldoende zicht- en vuurdekking bieden aan eigen eenheden en moeten tevens hindernissen vormen voor vijandelijke gepantserde en gemechaniseerde eenheden. De gelande troepen

zullen hoofdzakelijk te voet moeten opereren. Een zeker aantal lichte voertuigen en helikopters is echter onontbeerlijk voor de verplaatsing van zwaardere wapens en reserves. Het nabijcontact met de vijand moet worden gemedend en er moet niet worden getracht terreinobjecten tegen elke prijs te verdedigen.

Bovenstaand idee komt eigenlijk neer op een groot aantal gecoördineerde kleinere operaties zoals in pt 3b bedoeld. Centrale voorbereiding en leiding en gedecentraliseerde uitvoering zullen daarbij noodzakelijk zijn. Bovendien zullen de commandanten van hoog tot laag over een grote mate van beweeglijkheid van geest en initiatief moeten beschikken, wil dit idee in de praktijk een redelijke kans van slagen hebben.

Een tweede idee is het optreden met de zg. „air assault division”. Dit type divisie is thans bij de Amerikanen in ontwikkeling en zal mogelijk t.z.t. de huidige „airborne division” vervangen.

De ontwerp-organisatie van deze „air assault”-divisie vertoont in grote lijnen veel overeenkomst met de organisatie van de huidige „airborne”-divisie. Het meest opmerkelijke verschil is dat bij de „air assault”-divisie organiek een vliegtuiggroep zal worden ingedeeld, die over een zó groot aantal helikopters beschikt dat daarmee in één slag de gevechtseenheden van 3 bataljons en 2 batterijen 105 mm hw door de lucht kunnen worden verplaatst (ongeveer een derde van de totale aanvalskracht). De huidige „airborne”-divisie kan met de organieke helikopters slechts 1 tirailleurcompagnie in één slag verplaatsen. Bovendien kan bij de „air assault”-divisie met dit aanzienlijk grotere aantal bewapende helikopters met eigen middelen veel meer steun uit de lucht worden verleend aan de op de grond optredende troepen.

T.b.v. de beproevingen zijn voorlopige richtlijnen en aanwijzingen ontworpen, waaraan wij de volgende opmerkelijke feiten kunnen ontleenen.

De voornaamste taak van de „air assault”-divisie is dezelfde als die van iedere andere divisie, namelijk het vernietigen van vijandelijke strijdkrachten en het vermeesteren of beheersen van belangrijk terrein. In de regel zal zij voor die operaties worden bestemd, waarvoor zij in het bijzonder geschikt is door haar vermogen tot het uitvoeren van „air assault operations”. Deze laatste soort operatie wordt gedefinieerd als „a tactical airmobile operation characterized by great speed and surprise and conducted

against enemy forces by air assault units utilizing organic or attached Army aviation for movement and fire support”.

Operaties met „air assault”-eenheden moeten in eerste instantie worden uitgevoerd met het doel vijandelijke strijdkrachten op te sporen en te vernietigen en niet zozeer om terreinobjecten te vermeesteren en in bezit te houden. Terreinobjecten moeten alleen maar als doel aan de eenheden worden toegewezen om te voorkomen dat de vijand reserves verplaatst, versterkingen aanvoert, wordt herbevoorraad of terugtrekt (óf om dit laatste te bevorderen). Is de opdracht uitgevoerd, dan mag de desbetreffende eenheid niet ernaar streven het terreinobject te behouden, maar zij moet zich door de lucht verplaatsen om volgende doelen aan te vallen of zich verspreiden om te reorganiseren en te herbevoorraden.

Door tijdig te verplaatsen, steeds weer andere doelen aan te vallen en door het snel uitvoeren van de opdrachten moeten de eenheden trachten het initiatief te behouden en de vijand uit zijn evenwicht te brengen en te houden. Met dit beweeglijke optreden moeten zij tevens voorkomen dat zij door deze vijand worden gelokaliseerd en partieel worden vernietigd.

Voor het op min of meer normale wijze verdedigen van een gebied is de „air assault”-divisie niet geschikt. Wel kan de divisie in het verdedigend gevecht worden ingezet als beveiligende strijdmacht in front van de eigen troepen of worden bestemd voor het uitvoeren van tegenaanvallen en tegenvoorbereidingsaanvallen tot ver voor het weerstandsgebied. Als de eenheden hierbij optreden tegen gemechaniseerde eenheden moeten zij trachten snel posities te betrekken in moeilijk begaanbaar of bebost terrein om de vijand daar af te grendelen. Vijandelijke gepantserde voertuigen in het open terrein kunnen worden vernietigd door de bewapende vliegtuigen. De ontworpen divisie is geschikt om te worden ingezet zowel in een conventionele als in een kernwapenoorlog en om op te treden in elk soort terrein. Zij is echter het meest geschikt om op te treden in minder toegankelijke gebieden waar de vijand over beperkte vuursteunmiddelen, transportmogelijkheden en verbindingen beschikt. De „air assault”-operaties zijn kwetsbaar voor vijandelijk luchtafweer en worden beïnvloed door de mate van luchtoverwicht die aan eigen zijde bestaat.

Bovenstaande conceptie is nog geenszins definitief en moet nog worden aangepast aan de er-

varingen die bij de beproevingen worden opgedaan. Het is zelfs mogelijk dat deze ervaringen aanleiding geven tot min of meer principiële herzieningen.

Deze nieuwe ideeën tonen duidelijk aan dat men de oplossing tracht te zoeken in een accentver-

legging van de verdediging naar de aanval, van het meer statische naar het meer beweeglijke. De tijd zal moeten uitwijzen in hoeverre men daarmee aan de huidige bezwaren, die aan luchtlandingsoperaties zijn verbonden, kan tegemoetkomen.

Aanwijzingen voor medewerkers

Wij verzoeken U om Uw bijdragen in te leveren in enkelvoud, getypt met een marge van tenminste 3 cm, met dubbele spatie en voorzien van Uw naam, adres en evt. gironummer. Bijdragen voor de rubriek „Meningen van anderen” echter in duplo in te zenden.

Voorts eventuele schetsen of tekeningen en foto's niet tussen de tekst aan te brengen, doch wel aan te geven, waar deze tussen die tekst moeten worden opgenomen.

Men voege tekeningen en schetsen afzonderlijk bij, in Oostindische inkt en op teken- of calqueerpapier. Letters en cijfers moeten daarbij zo groot worden

getekend, dat zij na verkleining duidelijk leesbaar blijven. Daartoe moeten zij, na verkleining, nog tenminste 1 mm groot zijn. Men houde er daarbij rekening mee, dat tekeningen en schetsen als regel, bij reproductie, worden verkleind tot ten hoogste 15 cm breedte.

TOEVOEGING VAN SCHETSEN EN AFBEELDINGEN, RESPECTIEVELIJK FOTO'S, VERHOOGT DE AANTREKKELIJKHEID VAN UW ARTIKELEN TEN ZEERSTE, VOORAL INDIEN ZIJ ORIGINEEL ZIJN.

De militair-strategische opvattingen in de Sovjet-Unie

door G. H. VAN KOESVELD, *Kapitein der Infanterie*

(II, slot van blz. 210)

4. Militaire dreiging

a. Inleiding

Uitgaande van de marxistisch-leninistische theorie, moet men de oorlog beschouwen als het uitoefenen van dwang met behulp van de wapenen. Sokolovski zegt hierover in *Voyennaya Strategia*:

De essentie van de oorlog als voortzetting van de politiek met inschakeling van het gewapende geweld en het bijzondere karakter van de oorlog zijn nu duidelijker dan ooit in het verleden en de moderne dwangmiddelen worden steeds belangrijker.

Onder moderne dwangmiddelen verstaat Sokolovski in dit verband de kernwapens en de raketten. Hij toont dan verder aan, dat tijdens een wereldoorlog de strijd ook op de niet-militaire fronten moet worden voortgezet. Voor de bestudering van de milstrat is echter alleen de gewapende strijd van belang en Sokolovski onderscheidt daarbij de volgende mogelijkheden:

1. wereldoorlog;
2. kleine imperialistische oorlogen;
3. nationale bevrijdingsoorlogen en andere volksoorlogen.

Deze laatste categorie oorlogen is slechts van belang wanneer daarbij Sovjetstrijdkrachten zijn betrokken en men kan ook gemakkelijk deze drieindeling ontdoen van alle politieke motieven en spreken van wereldoorlog of beperkte oorlog. Deze algemeen gebruikte kwalificatie dient om twee soorten oorlog van elkaar te onderscheiden, die zowel in aard als in omvang zeer veel van elkaar kunnen verschillen, maar ook heel dicht bij elkaar kunnen komen.

Beide vormen verdienen dan ook een meer uitgebreide beschouwing.

b. Wereldoorlog

Volgens de Sovjets is een wereldoorlog, in politiek opzicht, de beslissende strijd tussen twee tegenover elkaar staande maatschappelijke stelsels. Het klassekarakter van deze strijd zal aan deze strijd een extreem karakter geven. Beide

partijen zullen tot het uiterste gaan en door het gebruik van massavernietigingswapens zal de strijd een vernietigende uitwerking hebben. In een beslissende wereldoorlog zullen beide partijen geweldige strijdkrachten in het veld brengen, die een zware tol zullen eisen van de nationale economie. Voortgaande in de Sovjetgedachten-gang, zal de Sovjet-Unie ter bescherming van de socialistische verworvenheden genoodzaakt zijn tot het vernietigen van de vijandelijke strijdkrachten en daarbij gelijktijdig het vijandelijke thuisfront moeten demoraliseren (stabiliteit van het achterland is één van de onveranderlijke strategische factoren!). Een wereldoorlog zal daarom zowel op de militaire als op de niet-militaire middelen gericht moeten zijn en zowel in de zone van contact als ver in de diepte moeten worden gestreden. Zoals reeds eerder werd aangetoond, zal de vernietiging van de vijandelijke strijdkrachten gepaard moeten gaan met de vernietiging van 's vijands economische potentieel. De gevolgen hiervan voor het Westen zijn, dat men niet zal mogen verwachten dat in een wereldoorlog de industriegebieden zullen worden gespaard omdat de Sovjets die zelf zouden willen gebruiken. Een gelijksoortige redenering hoort men ook op het gebied van havens, omdat de Sovjets al eeuwen lang naar ijsvrije havens hebben gestreefd. Beide gedachten hebben een kern van waarheid, maar worden uitgesponnen op motieven, die de Sovjet-Unie niet heeft. In de strijd tegen het kapitalisme speelt tijd geen rol en het is van ondergeschikt belang wanneer de Sovjets over iets kunnen beschikken. Veel belangrijker is, dat het kapitalisme totaal van de aardbodem verdwijnt. Recente uitlatingen van Sovjetleiders, waarbij de waarde van de kapitalistische beginselen op economisch gebied niet meer zonder meer worden verworpen en zelfs worden overgenomen, zijn misschien de voorboden van een verandering in de starre vernietigingsdrang van de Sovjets. Ook in de Sovjet-Unie acht men de kans klein, dat rationeel handelen een wereldoorlog tot gevolg zou kunnen hebben. Maar ook in de Sovjetunie wordt het gevaar gesignaleerd, dat een

dergelijke oorlog kan ontstaan door misrekening of door een verkeerde beoordeling van de bedoelingen van een tegenstander. Deze kans wordt kleiner naarmate de afschrikking, en dus de vernietigende werking van het vergeldingswapen, groter wordt. Reeds eerder werd betoogd dat, wanneer beide partijen een afweermiddel hebben tegen elkaars vergeldingswapen, er geen enkele waarborg meer is dat een wereldoorlog niet zal ontstaan. Wanneer er dan, óók in de naaste toekomst, geen nieuw afschrikkingmiddel wordt ontwikkeld of op een andere wijze een (wereld)oorlog onaantrekkelijk of onmogelijk wordt gemaakt, dan zal de kans op een wereldoorlog steeds groter worden.

Op dit ogenblik echter kent de Sovjet-Unie maar één soort wereldoorlog en dat is een kernwapenoorlog, waarbij alle deelnemers verliezers zullen zijn, omdat een „uitwisseling” van de strategische vergeldingswapens niet zal kunnen worden vermeden.

c. Beperkte oorlog

Sokolovski c.s. spreken over kleine imperialistische oorlogen op een lokale, beperkte schaal en over nationale bevrijdingsoorlogen, burgeroorlogen en andere volksoorlogen. Op het 20e, 21e en 22e Partijcongres werd o.a. besloten:

De CPSU en het gehele Sovjetvolk zullen in de toekomst stelling nemen tegen iedere annexatieoorlog en tegen onderlinge oorlogen tussen de kapitalistische landen evenals tegen lokale oorlogen, die tot doel hebben bewegingen voor volksvrijheid te wurgen; zij achten het hun plicht om de heilige oorlog van de onderdrukte volken te steunen.

De jongste geschiedenis leert dat de Sovjet-Unie inderdaad deze besluiten in praktijk brengt. De beperkingen die de Sovjet-Unie daarbij in acht neemt met betrekking tot de omvang en aard van de oorlogvoering zijn tot dusver de volgende gebleken:

1. geografische beperkingen;
2. beperkingen naar tijd;
3. beperkingen naar ruimte;
4. beperking naar dichtheid van de middelen (guerrilla en infiltratie).

Een vijfde beperkingsmogelijkheid, de beperking naar de mate van het te gebruiken geweld, vormt een onderwerp van vele discussies. Het feit dat in WO II beide partijen beschikten over strijdgassen en geen van beide partijen deze gassen heeft gebruikt, zelfs niet de verliezer in de laatste fase, wordt wel eens als ar-

gument aangevoerd om aannemelijk te maken dat het kernwapen buiten de oorlog kan worden gehouden.

Het beperkt houden van een oorlog en de vraag of men zich bij de oorlogvoering kan beperken hangt af van een aantal elementaire voorwaarden. In de eerste plaats zal de principiële mogelijkheid tot het beperkt kunnen houden van een oorlog, onverbreekelijk zijn verbonden aan de voorwaarde dat de doelstelling van de oorlog eveneens beperkt is. Het voortbestaan van een natie zal bv. nooit op het spel mogen staan en een onvoorwaardelijke overgave is evenmin een bruikbare doelstelling. In de tweede plaats zullen beide partijen bereid moeten zijn om zichzelf dezelfde beperkingen op te leggen als de tegenstander. Voor de eerste vier genoemde beperkingsmogelijkheden hebben met name de V.S. en de Sovjet-Unie al op vele strijdtonelen ongeschreven overeenkomsten gesloten. Voor het kernwapen ligt het probleem echter veel moeilijker. Afgezien van het feit dat de betrokken strijdkrachten in staat moeten zijn om een oorlog te voeren zonder daarbij afhankelijk te zijn van het gebruik van kernwapens, wordt hierbij de bereidheid om zich te willen beperken beïnvloed door overwegingen die niet zuiver in het militair-technische vlak liggen. Deze overwegingen zijn de volgende: de Sovjet-Unie is ervan overtuigd, en waarschijnlijk niet geheel ten onrechte, dat zij in staat is om ieder beperkt, conventioneel, militair conflict in haar voordeel te beslechten. Hierbij moet men zich goed realiseren, dat volgens Sovjetopvattingen een oorlog waarbij de Sovjet-Unie rechtstreeks tegenover de NAVO en met name tegenover de V.S. komt te staan, onherroepelijk een wereldkernwapenoorlog zal zijn. De beperking in het gebruik van kernwapens zou voor de Sovjet-Unie een extra onzekere factor meebrengen. Het is voor de leiders van het Kremlin geen enkel probleem of, en hoe, men zich kan beperken op het gebied van kernwapens: zij kunnen en willen geen tussenvorm.

Het is natuurlijk zonder meer duidelijk, dat de aard en de omvang van een mogelijk beperkte oorlog in hoge mate afhankelijk is van eventuele te sluiten politieke overeenkomsten op het gebied van ontwapening en kernwapenstoppen. Wanneer men bij onderhandelingen op dit gebied ziet, dat de Sovjet-Unie in de eerste plaats wil spreken over een kernwapenstop en het verbod op het gebruik van kernwapens en de onderhandelingen over de algemene ontwapening in

feite boycot, dan is dat volkomen in overeenstemming met de omstandigheid, dat een wereldoorlog voor de Sovjet-Unie de enige onzekere factor is. Dat overigens de algemene ontwapening slechts als propagandamiddel wordt verkondigd, is al even vanzelfsprekend wanneer men zich realiseert dat de Sovjetstaten totalitaire staten zijn, die de wapenmacht niet kunnen missen voor de interne handhaving van de rust en orde. Even belangrijk als motief is de druk die de Sovjet-Unie wil uitoefenen op de Westerse economie, door het Westen te dwingen tot het onderhouden van een strijdmacht tegen agressie van buiten. Goed marxistisch stelt men zich hierbij op het standpunt dat het superieure socialistische maatschappelijke stelsel deze economisch druk beter zal kunnen dragen dan het ongezonde kapitalisme.

Een ontwapening zal daarom voorlopig tot de onmogelijkheden blijven behoren; het verbod op het gebruik van kernwapens is voorts alleen maar in het voordeel van de Sovjet-Unie, in haar betrekkingen tegenover de individuele Westerse staten. In deze impasse van het alles-of-niets is mogelijk de theorie van McNamara een poging om een tussenweg mogelijk te maken.

d. De leer van de tegenkracht

De theorie van McNamara, met begrippen als „controlled response” en „flexible response” wordt in de Sovjet-Unie de leer van de tegenkracht genoemd. Deze benaming is bijzonder goed getroffen omdat zij precies tot uitdrukking brengt waarom het gaat. Het is het begrip „noodweer” in de praktijk van de oorlogvoering, waarbij men wil voorkomen dat er „noodweerexcessen” zullen ontstaan. Het is de zuivere, wetmatige toepassing van de bijbelse woorden „oog om oog, tand om tand”, woorden die in de Amerikaanse rechtsopvattingen een belangrijke rol spelen.

Waarom de V.S. met deze theorie in de politieke arena verschenen, is natuurlijk niet met zekerheid te zeggen, maar men kan wel enkele conclusies eraan verbinden. In de eerste plaats herkent men in de theorie de erkenning van het feit, dat men een conflict slechts beperkt kan houden, wanneer de doelstellingen beperkt zijn en niet de vernietiging van de vijand inhouden. In de tweede plaats is het duidelijk, dat deze theorie werd gelanceerd op een ogenblik dat de Sovjet-Unie kans had gezien om, door een snel-

le opbouw van haar strategische vergeldingsmacht, het strategische initiatief aan de V.S. te ontworstelen. De V.S. werden hierdoor in een keuzesituatie gebracht, een situatie die een klassiek voorbeeld mag heten van Sovjetdiplomatie. Het is de keuze tussen: „kruis is ik win, munt is jij verliest”. Wereldoorlog of niet, volgens de Sovjet-Unie zullen de V.S. altijd verliezer zijn. De machtspositie waaronder de V.S. hun buitenlandse politiek konden voeren, werd door de Sovjet-Unie geëvenaard en geneutraliseerd. De afschrikingsstrategie van de V.S. verloor daarmee haar offensieve karakter en werd star en onhandelbaar. Dat men ook in de V.S. tot deze conclusie was gekomen, moge blijken uit het feit dat de Amerikaanse critici met nadruk wezen op de starre, onhoudbare stelling die door Sokolovski en mede-auteurs wordt ingenomen, wanneer zij in feite de oude Foster-Dullesstrategie blijven nastreven.

Deze, zowel politiek als strategisch onhoudbare, situatie zal in de toekomst worden doorbroken en de partij die als eerste een nieuw initiatief weet te ontwikkelen (en te behouden) heeft om te beginnen het voordeel van tempowinst, waardoor de tegenpartij tot het doen van dwangmaatregelen wordt genoopt. Het is niet onmogelijk, dat de theorie van McNamara als zodanig is bedoeld. Men dient echter te bedenken, dat deze theorie de laatste variatiemogelijkheid is op het thema van de kernwapendreiging en dat ook hier binnen afzienbare tijd een evenwichtstoestand zal ontstaan.

Het is duidelijk, dat de Sovjet-Unie het beperkt gebruik van kernwapens niet wenst en het is niet al te voorbarig wanneer men hiervoor de oorzaak ook zoekt op militair gebied. Het is niet onwaarschijnlijk, dat de Sovjetleiders zich niet in staat achten om met succes een beperkte kernwapenoorlog te voeren, hetgeen mede moge blijken uit de aanvullingen die op dit gebied in de tweede uitgave van het boek *Voyennaya Strategia* werden aangebracht. De leer van de tegenkracht wordt daarin zeer serieus genomen. De auteurs doen al het mogelijke om de onhoudbaarheid van die leer aan te tonen en zij verbinden daaraan een aantal voorwaarden het vermelden waard.

1. Het beschikken over een voldoende aantal betrouwbare verkenningsmiddelen.
2. De aanwezigheid van een grote hoeveelheid, nauwkeurig te richten en betrouwbaar functionerende, kernwapensystemen.

3. De beschikbaarheid over betrouwbare systemen voor waarschuwing, commandovoering en verbinding.

4. Nauwkeurige coördinatie van raketaanvallen en andere militaire operaties, gebaseerd op, en gebruikmakend van, computers.

5. Verrassing.

Het probleem van de verkenning wordt door hen als onoplosbaar aangemerkt, waardoor ook aan de andere voorwaarden niet kan worden voldaan. Deze verkningscapaciteit is dus óf een zwak punt óf een drogreden. In ieder geval kan het nooit op de lange duur een argument blijven, op grond waarvan men de McNamara-theorie zou moeten verwerpen. De mogelijkheid is zeker niet uitgesloten, dat de Sovjet-Unie in de strategische-kernwapenrace niet de gelegenheid heeft gehad om zich eveneens voor te bereiden op een oorlog met een beperkt gebruik van kernwapens. In ieder geval is duidelijk, dat de Sovjetleiders geen heil zien in een beperkte kernwapenoorlog, omdat zij er geen voordeel mee denken te kunnen behalen. Behalve de reeds genoemde argumenten noemen de Sovjetauteurs ook de volgende voorwaarden:

— het voortbestaan van een natie mag niet op het spel staan;

— in het conflict mogen niet zowel de V.S. als de Sovjet-Unie zijn betrokken.

Het is geen wonder dat de Sovjet-Unie, met deze gedachtengang als achtergrond, zich met hand en tand verzet tegen de vorming van een multilaterale kernmacht, omdat zij hierin de mogelijk ziet, dat het kernwapen niet uitsluitend een Amerikaans strategisch machtsmiddel zal blijven, waardoor het Sovjet-overwicht over de individuele Westerse staten verloren zou kunnen gaan.

e. Conclusie

1. In een wereldoorlog zal de Sovjet-Unie trachten om zowel de strijdkrachten als het economische potentieel van de tegenstander te vernietigen.

2. De kernwapendreiging begint haar preventieve werking te verliezen.

3. De Sovjetstrijdkrachten, als totaliteit, zijn bestemd voor WO III. De klassieke (conventionele) krijgsmachtdelen van het Sovjetblok zullen in staat moeten zijn tot het voeren van conventionele, beperkte oorlogen. In het raakvlak van het Sovjetblok met de NAVO zullen, bij militaire conflicten van beperkte omvang, bij

voorkeur geen Sovjetroepen worden ingezet om een rechtstreeks treffen tussen de Sovjet-Unie en de NAVO (lees de V.S.) te voorkomen.

4. De Sovjet-Unie verkeert in de onmogelijkheid om zich te ontwapenen en gebruikt de ontwapeningsonderhandelingen slechts als middel om andere doelstellingen na te streven, waaronder mogelijk het streven naar uitstel, om zich beter te kunnen voorbereiden op alle mogelijke vormen van militaire conflicten.

5. In de strategie van de kernwapenafschrikking is de leer van de tegenkracht het laatste initiatief dat nog mogelijk is. Er zal óf een nieuwe afschrikking moeten worden gevonden óf er zal een andere strategie moeten worden ontwikkeld. Het Westen heeft nog steeds een gering strategisch initiatief, maar het gevaar dat dit initiatief verloren gaat, wordt steeds groter.

6. Een beperkt gebruik van kernwapens in een beperkt conflict is slechts mogelijk, wanneer er slechts beperkte belangen op het spel staan en wanneer de Sovjet-Unie en de V.S. niet rechtstreeks tegenover elkaar komen te staan.

7. De Sovjet-Unie is om politieke en/of militaire redenen niet in staat om in te gaan op de leer van de tegenkracht.

5. Slotbeschouwing

In de politiek, de strategie en de milstrat is niet alleen van belang datgene wat men van de tegenstander wil geloven, maar ook — en misschien nog wel méér — datgene waartoe de tegenstander zichzelf in staat acht en de argumenten die de tegenstander als juist klasseert. Het is dit geloof in eigen kunnen dat in eerste instantie de handelingen van de tegenstander zal bepalen. Daarom is het van groot belang om te weten wat men in de Sovjet-Unie denkt te kunnen doen, en dat is belangrijker dan wat men daarvan zelf geloofwaardig acht.

De Sovjet-Unie verkeert nu nog in een fase van reactie op de offensieve strategie van de V.S. Deze strategie begint echter haar „momentum” te verliezen, waarbij de theorie van McNamara één van de laatste impulsen is die deze strategie nog kan opleveren. Er zal een nieuwe strategie moeten komen; de partij die deze het eerst weet te ontwikkelen zal het initiatief in handen hebben en daarmee waarschijnlijk gedurende enige tijd het wel en wee van de gehele wereld kunnen bepalen. Een machtstrategie met een ander vergeldingswapen als afschrikking is niet iets wezenlijk nieuws en zal slechts een uitstel van een aantal jaren betekenen, waarna ook dit nieu-

we middel zal worden geneutraliseerd. Dit zal geen uitstel zijn van 20 jaar, zoals met het kernwapen het geval is geweest maar, gezien de versnelde technische ontwikkelingen, mogelijk slechts van een tiental jaren of minder. Mogelijk zal een strategie die niet op technische middelen is gebaseerd enige kans hebben om ook op langere termijn bruikbaar te blijven.

De militaire strategie van de Sovjet-Unie heeft als volkomen nieuwe karaktertrek de vernietiging van het economische potentieel van de tegenstander gekregen. Dit heeft onmiddellijk invloed op de verdediging van het achterland van het Westen. Deze verdediging wordt even belangrijk als de verdediging aan de grenzen. De theorie van McNamara heeft de bedoeling om een totale vernietiging te voorkomen door het beperkt houden van oorlogen en men moet deze totale vernietiging dan ook slechts in beschouwing nemen bij een wereldoorlog.

De Sovjet-milstrat is volledig gebaseerd op het gebruik van kernwapens en raketten. Alleen op het gebied van de strrksk kan worden gesproken van een wereldomvattende milstrat. De conventionele strijdkrachten zijn slechts in staat tot het voeren van continentale oorlogen van beperkte omvang. De opbouw van de strrksks heeft remmend gewerkt bij de andere krijgsmachtdelen. Deze opbouw mag men nu nagenoeg voltooid achten, waardoor de mogelijk wordt geopend dat de conventionele middelen in een versneld tempo kunnen worden opgebouwd en ook de kernwapens van klein vermogen en grote nauwkeurigheid (tactische kernwapens) meer aandacht zullen krijgen. Deze ontwikkeling zou ertoe kunnen leiden dat de Sovjet-Unie in de

toekomst niet zo afwijzend zou behoeven te staan tegenover de leer van de tegenkracht. Rationeel gezien, is een wereldoorlog geen reële mogelijkheid, maar er moet rekening worden gehouden met het ontstaan van een wereldoorlog door onberekenbare factoren, zoals misrekening en verkeerde beoordelingen van de toestand. De angst voor deze „war-by-accident” wordt duidelijk gedemonstreerd door de rechtstreekse verbinding die werd aangelegd tussen beide hoofdbelanghebbenden.

De enige vorm van oorlogvoering, waarin de Sovjet-Unie zich op dit ogenblik met voorbedachte rade zal willen begeven, is de beperkte oorlog zonder gebruik van kernwapens. Een beperkte oorlog, waarbij ook aan het gebruik van kernwapens beperkingen zouden zijn opgelegd, zal slechts mogelijk zijn indien daarbij niet van weerszijden strategische vergeldingsmiddelen in de strijd gebracht kunnen worden. Met name zullen dus de V.S. en de Sovjet-Unie niet rechtstreeks tegenover elkaar mogen komen te staan.

De strategie van de Westerse landen is in hoge mate afhankelijk van de bereidheid van de V.S. om zich voor de belangen van die landen in te zetten. Voor West-Europa maakt het weinig verschil uit of een oorlog met de Sovjet-Unie al dan niet een kernwapenoorlog zal zijn, omdat het deze oorlog altijd zal verliezen, tenzij het in staat is om zich tenminste op conventionele wijze op militair gebied afdoende te verdedigen. Als zodanig is op dit ogenblik, nu de verdediging van het Westen is gebaseerd op het gebruik van kernwapens, het afschaffen van de kernbewapening alleen in het voordeel van de Sovjet-Unie.

De toekomst van de hogere vorming op de Hogere Krijgsschool

door J. E. A. POST UITERWEER, *Luitenant-Kolonel van de Intendance Staf*

In september 1963 is bij de Staten-Generaal een ontwerpwet op het wetenschappelijk onderwijs voor de krijgsmacht ingediend waarin ook de hogere vorming op de HKS, zij het zeer summier, aan de orde wordt gesteld. De ontwerpwet richt zich in hoofdzaak op de wetenschappelijke vorming van de aanstaande beroepsofficier op resp. het Koninklijk Instituut voor de Marine en de Koninklijke Militaire Academie. Regelingen ten aanzien van de toelating, het ontslag en de benoeming tot officier zijn in dit ontwerp van wet opgenomen; voorts wordt voorzien in de instelling van een adviserend (Raad van Curatoren) en een leidinggevend (Raad van Vlagofficier/Gouverneur en assessoren) lichaam bij elk van beide opleidingsinstituten. In het ontwerp is tenslotte nog een wijziging op de wet op het wetenschappelijk onderwijs (de wet die algemene regelingen voor het wetenschappelijk onderwijs aan alle universiteiten, hogescholen e.d. geeft) opgenomen, ten doel hebbende, de mogelijkheid te openen aan het voltooien van de officiersopleiding het verlenen van de graad van baccalaureus te verbinden. Is hiermee voor de wetenschappelijke opleiding van de aanstaande beroepsofficieren in een raamwet de wettelijke grondslag gelegd, voor de hogere vorming van de beroepsofficier op latere leeftijd geeft deze ontwerpwet niet veel meer dan het bestaan van een dergelijke hogere vorming aan.

Voor de landmacht verstaat de ontwerpwet onder hogere vorming — behalve een studie aan universiteit of hogeschool — de hogere krijgskundige studiën en de studie in de hogere militaire bedrijfsleer, beide aan de Hogere Krijgsschool. De toekomst van laatstgenoemde studierichtingen is nu onderwerp van dit artikel. De ontwerpwet op het wetenschappelijk onderwijs bij de krijgsmacht vermeldt uitsluitend, dat inrichting en leiding van de hogere vorming bij algemene maatregel van bestuur worden geregeld, en dat aanwijzing en ontheffing geschiedt op grond van een ministeriële beschikking. In de memorie van toelichting is de verklaring te

vinden, waarom de wettelijke regeling van de hogere vorming nog zo uiterst summier is. Na te hebben geconstateerd dat de hogere vorming, niet alleen op de Hogere Krijgsschool, maar ook op de Marinestafscholen en de Luchtmachtstafschool, voor ingrijpende wijzigingen staat als gevolg van de herziening van het onderwijs op het KIM en de KMA, wordt vermeld dat de richtlijnen voor hogere vorming nog niet zijn uitgewerkt en dat ook hier de praktijk lering zal moeten verschaffen.

Het zal de lezer nu duidelijk zijn geworden, waarom er aanleiding is, de gedachten te laten gaan over de toekomst van de hogere vorming op de HKS. Men kan zich hierbij afvragen wat het doel van de hogere vorming zal moeten zijn en aan welke eisen deze zal moeten voldoen. Ook zal moeten worden nagegaan welke invloed de wetenschappelijke vorming aan de KMA op de hogere vorming zal hebben. Belangrijk is ook de vraag, door verscheidene Kamerleden in het voorlopig verslag gesteld, of de consequentie van de instelling van een baccalaureaat voor de wetenschappelijke studie aan de KMA niet moet zijn, dat beëindiging van de studie aan de HKS tot een hogere graad leidt.

Het is niet de bedoeling om in dit artikel een „panklare” oplossing voor de herziening van de hogere vorming op de HKS te geven; het is een te complex vraagstuk, dat op verschillende wijzen tot een goede oplossing kan worden gebracht, om door een enkeling in een tijdschrift-artikel uit de doeken te worden gedaan. Wél zal worden getracht enkele gedachten te geven die misschien ertoe kunnen bijdragen om t.z.t. te komen tot een herziening van de huidige hogere vorming op de HKS, enerzijds aansluiting gevend bij de nieuwe opleiding van beroepsofficieren aan de KMA en anderzijds ook het hoogst mogelijke rendement voor de Koninklijke Landmacht opleverend.

Alvorens in te gaan op de toekomst, is het noodzakelijk zich te verdiepen in het heden. Wat

beoogt de hogere vorming op de HKS momenteel en wat houdt zij eigenlijk in?

Zeer algemeen gesteld kan men zeggen dat de huidige hogere vorming voorziet in de vorming van stafofficieren en opleidt voor het vervullen van leidinggevende en commandofuncties op een hoger niveau. Als bekend mag worden verondersteld, dat de HKS twee studierichtingen heeft: de meer op operationele functies gerichte krijgskundige studiën en de meer op materieel- en personeelsfuncties gerichte studie in de hogere militaire bedrijfsleer.

Hoewel voor beide studierichtingen in het programma veel verschillen zijn aan te wijzen, zijn er ten aanzien van wezen en inhoud van de studie evenveel overeenkomsten te constateren. De verschillen in details van het programma kunnen hier buiten beschouwing blijven, het gaat veeleer om de wezenskenmerken. Beide hogere vormen omvatten enerzijds verhoging van het kennisniveau en het verbreden van het inzicht door studie in enkele takken van wetenschap en anderzijds een training in de bekwaamheden die voor het leiding geven in de krijgsmacht van belang zijn. Oorlogvoeren in de ruimste zin des woords is immers eerder een kunde of kunst, dan wetenschapsbeoefening. Een vorming, die tot taak heeft toekomstige leiders in dit vak van oorlogvoeren op te leiden, kan daarom ook niet voorbijgaan aan de bekwaamheden, die hiervoor zijn vereist. Van oudsher neemt daarom in de vorming van stafofficieren, niet alleen in Nederland maar ook elders, de training in krijgskundige en militair bedrijfskundige bekwaamheden een aparte plaats in.

Dit wil niet zeggen, dat momenteel geen of weinig plaats is voor wetenschapsbeoefening in de hogere vorming. Integendeel, een wetenschappelijke vorming is even onontbeerlijk als een training in krijgskundige of militair-bedrijfskundige bekwaamheden. Wetenschapsbeoefening draagt ertoe bij de vraagstukken van de praktijk op andere wijze te benaderen, waarbij het „waarom” een belangrijker rol speelt dan het „hoe”. Een wetenschappelijke instelling zal ertoe bijdragen dat de geneigdheid om naar de kern van de zaak te zoeken eerder aanwezig is. In de hogere vorming op de HKS zijn momenteel duidelijk twee, in hun aard verschillende, terreinen aan te wijzen: het ene een training in militaire kundigheden die zich richt op het „hoe” en het tweede de wetenschappelijke vorming, die zich meer richt op het „waarom”. Op beide gebieden van vorming wordt veel aan-

dacht besteed aan stimuleren van eigenschappen, die voor een toekomstig stafofficier en een leidinggevend functionaris van groot belang zijn zoals het ontwikkelen van een kritisch-analytische geest en het logisch denken, het opvoeren van het creatief vermogen en het scholen in het werken in teamverband.

Met deze beknopte samenvatting van doelstelling en wezen van de huidige hogere vorming moge worden volstaan. Nu zal worden overgegaan tot de eisen, die de toekomst aan staf- en leidinggevende functionarissen kan stellen. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat ook in de toekomst de hogere vorming op de HKS de opleiding van staf- en leidinggevende functionarissen in de Koninklijke Landmacht op het oog heeft.

Eén van de belangrijkste ontwikkelingen die niet kan nalaten invloed uit te oefenen op de eisen die aan de toekomstige leiders van de krijgsmacht worden gesteld, is de steeds toenemende belangstelling voor het verschijnsel oorlog in het politiek en maatschappelijk bestel. De groeiende aandacht, ook uit andere dan zuiver militaire kringen, voor strategische onderwerpen en de daarmee samenhangende evolutie in de gedachten omtrent de plaats van de krijgsmacht, zowel nationaal als internationaal, in het politiek-strategische spel, zullen hierbij een belangrijke rol spelen. Meer dan vroeger het geval was zal van de toekomstige militaire leiders een actieve bijdrage worden verwacht in de gedachtenvorming omtrent vraagstukken, die boven de strikt militair-strategische problemen uitgaan, maar wel daarmee samenhangen.

De vervaging van de grenzen tussen de strikt militaire en de politiek-economische en politiek-strategische aangelegenheden stelt ook de militair voor de noodzaak zich te verdiepen in gebieden, die vroeger niet of althans in mindere mate zijn belangstelling hadden.

Ook op andere gebieden is sprake van het doorbreken van het militaire „isolement”. Verscheidene factoren dragen ertoe bij, dat de militaire maatschappij zich moet openstellen, en zich inderdaad ook openstelt, voor nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen. Nieuwe inzichten omtrent leiderschap, steunend op ontwikkelingen uit de menswetenschappen, doen geleidelijk aan hun intrede in de krijgsmacht. Eenzelfde ontwikkeling doet zich voor op het terrein van het militair straf- en tuchtrecht. Voorts brengt de ontwikkeling van de massacommunicatiemiddelen

de militair dichter bij de niet-militair en ook de burger wordt dichter bij de militaire maatschappij gebracht. Dit leidt ertoe dat de militaire leider en stafofficier worden geconfronteerd met ontwikkelingen op het terrein van de wetenschappen, die zich met de maatschappelijke verhoudingen bezighouden en dat ook van hen een bepaalde fundamentele kennis op dit gebied moet worden verwacht.

Maar ook het leiding geven zelf zal in de toekomst in sterkere mate fundamentele kennis van verworvenheden uit verschillende takken van wetenschap vereisen. Verschillende statistische en mathematische technieken, toepasbaar bij keuzebeslissing, organisatieleer en de hiermee samenhangende technieken en methoden, de leer van de informatieverkrijging en -verwerking, om er maar enkele te noemen, zullen ongetwijfeld ook in de militaire organisatie bij het bestuursproces een grotere rol gaan spelen.

Samenvattend kan worden gesteld, dat het militair leiderschap de invloed ondergaat van het wegvallen van de grenzen tussen het zuiver militaire terrein en het terrein van politiek en staathuishoudkunde, voorts van de snelle structuurwijziging in de maatschappij en tenslotte van een evolutie in het proces van leiding geven en besturen.

Voor de toekomst van de hogere vorming op de Hogere Krijgsschool betekent dit, dat de studie zich op een breed vlak zal moeten bewegen. Inzicht en begrip voor de betekenis en de samenhang tussen politieke, economische, sociale en militaire ontwikkelingen zullen een belangrijk element in de studie moeten uitmaken. Ook zal kennis moeten worden genomen van de ontwikkelingen in methoden en technieken, die tot stand zijn gekomen als hulpmiddelen voor het uitoefenen van leiderschap en voor het proces van besturen. Een studie die zich op een zodanig breed terrein beweegt kan uiteraard niet diep op elk onderdeel ingaan, de studie kan slechts een fundament leggen. Van de toekomstige stafofficier en leider zal dan moeten worden verwacht dat hij op grond van dit fundament in staat zal zijn, eventueel met deskundige adviezen, de praktische vraagstukken tot oplossing te brengen. De aan te kweken wetenschappelijke instelling zal hem daarbij moeten helpen om tot de kern van het vraagstuk door te dringen. Het bijbrengen van een wetenschappelijke instelling moet daarom tot één van de meest essentiële vereisten van

de hogere vorming worden gerekend. Een wetenschappelijke instelling bevordert een kritisch-analytische aanpak en draagt ertoe bij, door abstractie en generalisering tot fundamentele oplossingen te geraken. Het besturen van een grote organisatie in de moderne tijd vraagt steeds dringender om deze fundamentele aanpak, gebaseerd op een wetenschappelijke benadering, waarbij in afnemende mate plaats is voor intuïtie, ervaringskennis en traditionele opvattingen. Handhaving van het wetenschappelijk element in de hogere vorming op de HKS is dan ook bepaald noodzakelijk; d.m.v. een nadere analyse zal dan moeten worden bepaald waar verbreding en verdieping van het huidige programma gewenst is om de toekomstige stafofficier en militaire leider een voldoende breed fundament te kunnen geven.

Men moet zich na dit alles afvragen of de hogere vorming op de HKS niet zou kunnen volstaan met uitsluitend wetenschapsbeoefening, m.a.w. of er nog wel plaats is voor een training in militaire kundigheden, het reeds eerder genoemde tweede belangrijke element in de huidige hogere vorming. Een ontkenkend antwoord geven op deze laatste vraag zou ons doen voorbijgaan aan het bijzondere karakter en de vormende waarde van deze training. Dit bijzondere karakter van de hogere vorming blijkt wanneer wij deze vergelijken met het wetenschappelijk onderwijs op universiteit of hogeschool. Een universiteit of hogeschool kan zich bij het opstellen van een studieprogramma moeilijk laten leiden door de speciale problematiek van een enkele organisatie of bedrijf. Daardoor zal een universitair studieprogramma zich moeten beperken tot de algemene problematiek, waarbij veelal wel voor de student de mogelijkheid wordt opengelaten door een gerichte keuze uit een aantal studievakken zich reeds tijdens zijn studie te bekwamen in onderwerpen waarmee hij ook in zijn toekomstige werkkring te maken krijgt. De student in de economie, die een carrière bij een transportonderneming ambieert, zal de vervoerseconomie als keuzevak kunnen kiezen. Voor de studerende officier staat de toekomstige carrière vrij nauwkeurig vast; het is dus logisch om de vraagstukken waarvoor hij straks wordt gesteld ook in het studieprogramma te incorporeren, ook al zouden de desbetreffende onderwerpen meer het karakter van een vakstudie dan van wetenschapsbeoefening dragen. De universiteit richt zich in eerste instantie op de vorming tot zelfstandige wetenschapsbeoefe-

ning. De Hogere Krijgsschool richt zich veeleer op een vorming voor het vervullen van staf- en leidinggevende functies, waarbij de wetenschappelijke vorming een (onontbeerlijk) hulpmiddel is. De grotere gerichtheid van de studie op de HKS brengt mee, dat specifiek militaire bekwaamheden en kundigheden een integrerend onderdeel van de studie zullen moeten uitmaken. Hierbij mag niet worden vergeten dat de militaire organisatie niet alleen in de sector van de tactiek, maar ook in de logistieke en personeelssectoren zeer specifieke vraagstukken kent, waarvoor de nodige vak kennis en vakbekwaamheid uitsluitend in eigen kring kunnen worden verkregen.

Niet voor niets worden de tactiek van de verbonden wapens en de produktielogistiek, om enkele voorbeelden te noemen, uitsluitend op de HKS onderwezen en bestudeerd. Tenslotte, en zeker niet op de laatste plaats, mag het vormende aspect van deze training niet worden vergeten.

De bijdrage, die de training in kundigheden levert tot het aankweken van eigenschappen als analytisch en logisch denken alsmede het aankweken van teamgeest, is zeker niet minder dan de bijdrage van de wetenschapsbeoefening en zal vermoedelijk voor wat laatstgenoemde eigenschap betreft zelfs nog groter zijn. Het zich zelfstandig of in teamverband verdiepen in strategisch-tactische of logistieke vraagstukken om te komen tot een beredeneerde oplossing, waarbij alle factoren op hun waarde moeten worden getoetst, is op zichzelf al een waardevolle vorming. Wanneer men daarbij nog wordt gedwongen, zijn mening kort en zakelijk in een logisch betoog uiteen te zetten en daarna met overtuigingskracht te verdedigen, kan dit alleen maar ertoe bijdragen, dat men ook in andere dan strikt militaire aangelegenheden zich van dit denkpatroon zal bedienen.

Het feit alleen dat men zich reeds tijdens de studie voorbereidt op het aanpakken van vraagstukken, die men ook in de praktijk van het dagelijkse werk tegenkomt, zal ook ertoe leiden dat er een betere harmonie tussen wetenschappelijke kennis en praktijk ontstaat, dan het geval zou zijn indien de hogere vorming zich uitsluitend op wetenschapsbeoefening zou richten.

Ook ten aanzien van de training in militaire kundigheden kan daarom worden gesteld dat zij, ook in de toekomst, een integrerend deel van de hogere vorming moet uitmaken.

Het wezen van de hogere vorming moet gericht zijn op het opvoeren van de leidinggevende capaciteiten in objectieve zin. Het subjectieve leiderschap van de officier, in hoofdzaak gebaseerd op karakter en persoonlijkheid, zal en moet al in een eerder stadium zijn gevormd. Bij de selectie voor de toelating tot een hogere vorming, die uiteindelijk opleidt voor het vervullen van de hoogste leidinggevende functies in de Koninklijke Landmacht, zal aan dit subjectieve leiderschap grote aandacht moeten worden besteed. De hogere vorming zelf zal de deskundigheid van het leiding geven moeten opvoeren; met andere woorden: de hogere vorming zal zich moeten richten op het opvoeren van de bestuurlijke bekwaamheden. Een wetenschappelijke instelling en een brede veelzijdige visie zijn hiervoor onontbeerlijk, hetgeen onvermijdelijk een accentverlegging naar de wetenschapsbeoefening zal teweegbrengen.

Bovendien zal zeker in de specifiek militaire vraagstukken, zowel op strategisch-tactisch als ook op het logistieke terrein en het gebied van de personeelsvraagstukken, een training en oefening in praktische vraagstukken niet kunnen worden ontbeerd.

Bij de herziening van de hogere vorming op de HKS zal het vinden van het juiste evenwicht tussen wetenschapsbeoefening en de training in militair-bestuurlijke bekwaamheden een belangrijke rol moeten spelen.

Een vergelijking van de huidige opzet van de hogere vorming op de HKS met de eisen die de toekomstige ontwikkeling stelt, kan ertoe leiden dat — met behoud van het trainingselement — een accentverlegging naar de wetenschappelijke vorming nodig zal zijn, die zich vooral zal moeten richten op het geven van een nog breder fundament.

De herziening van het onderwijs op de KMA zal de lezer bekend zijn uit de artikelen, die hieromtrent in dit blad zijn verschenen. Opvallend is de grote verscheidenheid in studierichtingen, die nog wordt geaccentueerd door de bij de meeste studierichtingen openstaande mogelijkheid, een keuze te doen uit verschillende afstudeerrichtingen. Van een gemeenschappelijk kennisniveau van officieren uit verschillende wapens en dienstvakken kan dan ook moeilijk worden gesproken. Het gemeenschappelijk gedeelte van de studie op de KMA is vrijwel uitsluitend te vinden in het algemeen militair wetenschappelijk deel van de studie. Hieraan

de consequentie te verbinden, dat de hogere vorming zich eveneens in een groot aantal studierichtingen moet splitsen om op deze wijze een voortzetting van de studie aan de KMA te worden, lijkt gelet op het doel van de hogere vorming, niet aanvaardbaar. De hogere vorming moet immers een breed vlak bestrijken en niet een nog verder gaande specialisatie van een vroeger reeds min of meer gespecialiseerde studie zijn.

Bij de bestudering van het studieprogramma van de KMA valt ook op, dat in de sociale en economische studierichting en in de administratief-economische studierichting de meeste aanknopingspunten zijn te vinden voor het wetenschappelijk gedeelte van de hogere vorming zoals deze in het voorgaande is geschetst. Men zou hieraan de conclusie kunnen verbinden, dat de hogere vorming op de HKS een voortzetting van deze beide studierichtingen op de KMA zou moeten zijn. Het volgen van deze gedachtengang brengt dan automatisch mee dat voor diegenen, die op de KMA de technische studierichtingen volgen, de hogere vorming moet bestaan uit het volgen van een universitaire studie, op basis van de afstudeerrichting op de KMA, aan een technische hogeschool.

Ook deze gedachtengang lijkt onaanvaardbaar; want ook onder hen, die op de KMA de technische studierichtingen volgden, zullen immers officieren zijn die niet alleen over de benodigde eigenschappen en kwaliteiten beschikken, maar die ook de ambitie hebben om in de Koninklijke Landmacht algemeen leidinggevende functies en staffuncties te vervullen.

De gedachtengang dat de hogere vorming op de HKS zich over een breed vlak van wetenschappen moet uitstrekken en geen voortgezette specialisatie in de op de KMA gevolgde afstudeerrichting kan zijn, leidt tot de conclusie dat de HKS zich in hoofdzaak moet baseren op de voor alle studierichtingen gedoeerde algemene en militair-wetenschappelijke onderwerpen. Het lijkt op het eerste gezicht nogal teleurstellend dat slechts een beperkt deel van het kennisniveau, dat op de KMA werd verkregen, als basis voor de hogere vorming kan worden beschouwd. Daarom moet hierbij direct worden opgemerkt, dat het op de KMA bereikte wetenschappelijk niveau wel degelijk een belangrijk pluspunt zal opleveren. Aangenomen moet worden dat de door de studie op de KMA verkregen wetenschappelijke instelling indirect een belangrijke en uiterst nuttige bij-

drage zal leveren voor de hogere vorming op de HKS.

De reeds eerder verkregen wetenschappelijke denkwijze zal de officier tijdens zijn studie op de HKS ongetwijfeld tot steun zijn, niet alleen bij het bestuderen van hem vreemde takken van wetenschap maar ook bij de aanpak van de meer op de toekomstige praktijk gerichte krijgskundige en militair-bedrijfskundige vraagstukken.

In het voorgaande is betoogd dat de hogere vorming op de HKS een breed terrein moet bestrijken en geen voortgezette specialisatie mag zijn. Is er dan nog plaats voor verschillende studierichtingen in deze hogere vorming, met andere woorden: moet de scheiding tussen krijgskundige studiën en hogere militaire bedrijfsleer gehandhaafd blijven?

Indien de hogere vorming uitsluitend op het vervullen van hogere commandofuncties zou zijn gericht, zou er weinig aanleiding bestaan over te gaan tot differentiatie in de hogere vorming. Een vorming, die een voldoende breed terrein bestrijkt en aan alle facetten aandacht besteedt, mag dan als adequaat worden beschouwd. Wanneer de vorming echter tevens tot doel heeft de opleiding van staffunctionarissen, en bovendien wordt gegeven in een zo vroeg-tijdige fase van de carrière als officier, dat het nog 10 tot 15 jaar duurt, voordat een hogere leidinggevende positie wordt bereikt, is er wel aanleiding een zekere differentiatie in de vorming aan te brengen. Ten aanzien van staffunctionarissen zal immers de toenemende gecompliceerdheid van de vraagstukken van de praktijk op verschillende terreinen zoals strategie, tactiek, logistiek en personeel een zekere mate van differentiatie in de studie wenselijk doen zijn. Enige voorzichtigheid ten aanzien van de mate waarin differentiatie plaatsvindt is echter nodig; de vraagstukken op de verschillende genoemde terreinen vertonen een grote mate van interdependentie, waarbij een te ver gaande differentiatie in de hogere vorming nadelig zou zijn, vooral wanneer dit tot een te grote specialisatie zou leiden.

Men mag wel aannemen, dat in de toekomst de nodige kennis van de verworvenheden der wetenschappelijke ontwikkelingen op deze verschillende gebieden steeds groter zal worden; een beperkte mate van specialisatie — mits de vorming als geheel voldoende breedheid behoudt — zal dan ook voor de vorming van

staffunctionarissen zeker voordelen meebrengen. Een bijkomend voordeel is dat bij deze (beperkte) mate van specialisatie rekening kan worden gehouden met aanleg en ervaring van de studerende officieren, waarbij wellicht in sommige gevallen de door hen op de KMA gekozen studierichting iets meer tot haar recht kan komen. Handhaving van de verschillende studierichtingen in de hogere vorming op de HKS heeft voor de opleiding van staffunctionarissen bepaald voordelen. Er zal echter moeten worden gewaakt tegen een te grote differentiatie; in principe zullen alle studierichtingen een gelijke basis moeten hebben, waarbij de differentiatie zal moeten worden gezocht in verder gaande verdieping, niet alleen op kennisgebied maar ook op het terrein van de kundigheden.

In de aanvang van dit artikel werd reeds vermeld, dat verscheidene Kamerleden zich hebben afgevraagd of de hogere vorming op de HKS niet moest leiden tot het verlenen van een hogere graad dan de in de toekomst aan het met gunstig gevolg beëindigen van de studie op de KMA te verbinden graad van baccalaureus. Het zal zonder meer duidelijk zijn dat het verlenen van bv. een doctorale graad aan het succesvol voltooien van een hogere militaire vorming bepaalde eisen aan het wetenschappelijk niveau van de studie stelt. Voor het universitair en hoger onderwijs zijn de studie-eisen voor verschillende doctoraten in het Academisch Statuut vastgelegd. De doctoraalstudie houdt meestal een zekere mate van specialisatie in, hetgeen ook in overeenstemming is met de twee belangrijkste doelstellingen van dit onderwijs, te weten de vorming tot zelfstandige wetenschapsoefening en de voorbereiding tot het vervullen van maatschappelijke betrekkingen, waarvoor een wetenschappelijke vorming vereist of dienstig is.

De hogere vorming op de Hogere Krijgsschool stelt zich echter veeleer in op de voorbereiding voor het vervullen van redelijk nauwkeurig te omschrijven (militaire) functies. Uit dien hoofde bestaat dan ook, zoals in het voorgaande werd betoogd, de breedheid van de vorming op de voorgrond en niet een verder gaande specialisatie. Het is nu de vraag of het verlenen van een doctorale graad (bv. in de krijgswetenschappen of in de militaire bedrijfsleer) mogelijk zal blijken, wanneer de doctorale studie zich over een veelheid van onderwerpen uitstrekt waarin nergens een aan enigerlei doctorale studie gelijkwaardige diepgang wordt bereikt. Bovendien zal

deze doctorale studie in een aantal gevallen zijn gebaseerd op een baccalaureaat in een geheel andere studierichting. Als voorbeeld zou kunnen dienen de genieofficier die een doctorale studie volbrengt in de krijgswetenschappen, gebaseerd op een baccalaureaatsstudie in de bouwkunde. Een definitief antwoord op deze vraag is moeilijk te geven. In het ontwerp van wet op het wetenschappelijk onderwijs voor de krijgsmacht wordt wel een statuut voor de KMA en het KIM vermeld, doch niet voor de hogere vorming. Aangenomen mag worden, dat in het statuut voor de KMA de eisen voor het afleggen van een baccalaureusexamen zullen worden opgenomen. Eveneens moet worden aangenomen, dat hierbij zal worden gezocht naar een zekere overeenstemming tussen het wetenschappelijk niveau van de militaire en de civiele baccalaureus, waarbij moet worden opgemerkt dat momenteel in het Academisch Statuut nog voor geen enkele studierichting de eisen van het baccalaureaats-examen zijn opgenomen. Ook omtrent voortzetting van de studie na het verkrijgen van de graad van baccalaureus is in het Academisch Statuut nog weinig te vinden.

Dit alles maakt het vrijwel onmogelijk een uitspraak te doen op de vraag of een breed opgezette voortzetting van de studie op de HKS na het verkrijgen van de graad van baccalaureus op de KMA van zodanige aard zal zijn, dat hieraan een doctorale graad kan worden verbonden. Mocht het verlenen van een hogere graad dan die van baccalaureus aan de hogere vorming op de HKS noodzakelijkerwijs tot specialisatie leiden, dan zal het belang van de krijgsmacht, dat juist het tegendeel eist, moeten prevaleren.

De lezer, die verwachtte dat dit artikel zou leiden tot een volledig uitgewerkt programma voor de hogere vorming op de Hogere Krijgsschool op basis van het nieuwe wetenschappelijk onderwijs aan de KMA zal wellicht teleurgesteld zijn. Zoals in de aanvang van dit artikel echter reeds werd gesteld is de hervorming van het onderwijs aan de HKS een te veelomvattend onderwerp om in een tijdschriftartikel door een enkeling te worden opgelost. Tot een alles omvattende conclusie kan dit artikel dan ook niet leiden; wél kan het voorgaande als volgt worden samengevat.

— De hogere vorming van de HKS zal haar tweeledige karakter, te weten enerzijds een weten-

schappelijke studie en anderzijds een training in militaire bekwaamheden, moeten behouden.

— Het wetenschappelijke gedeelte zal zich over een breed terrein van wetenschappen moeten uitstrekken om tegemoet te komen aan de veelzijdige eisen, die in de toekomst aan het militaire leiderschap op hoger niveau worden gesteld. Dit kan tot gevolg hebben dat een accentverlegging in en naar het wetenschappelijk element in de studie noodzakelijk is.

— De hogere vorming op de HKS kan geen voortzetting — in de zin van verder gaande specialisatie — van de studie op de KMA zijn. De belangrijkste bijdrage van de onderwijsherziening op de KMA voor de hogere vorming op de HKS is het aankweken van een wetenschappelijke instelling.

— Differentiatie in de hogere vorming is — mits een voldoende gemeenschappelijke basis aanwezig is — voor de vorming van staffunctionarissen gewenst; voor de vorming voor hogere leidinggevende functies is zij niet noodzakelijk.

— Indien bij de herziening van de hogere vorming zou blijken, dat het verlenen van een doctorale graad aan het voltooiën van de hogere vorming op de HKS noodzakelijkerwijs tot specialisatie in enigerlei richting voert, dan dient het belang van de Koninklijke Landmacht, dat juist het tegenovergestelde vraagt, te prevaleren.

Dit artikel moge worden besloten met een citaat uit de installatierede van de minister van binnenlandse zaken bij de instelling in 1963 van de werkgroep „Integratie Hogere Bestuursdienst”, een werkgroep, die tot taak heeft middelen te beramen, om te voorkomen dat het bestuursapparaat achterop raakt bij de eisen, door de maatschappelijke ontwikkeling in nationaal en internationaal verband daaraan gesteld. Bij deze gelegenheid drukte de minister van binnenlandse zaken de noodzaak van het streven naar aanpassing van de vorming van toekomstige bestuurders en bij de beleidsvorming betrokken ambtenaren als volgt uit:

De ontwikkeling van de wetenschap, de doorbreking van de nationale begrenzingsen en de steeds groter wordende interdependentie van tal van belangrijke problemen, vragen een toenemende mate van geestelijke soepelheid, breedheid van visie en beweeglijkheid van denken.

Om aan deze ook in de krijgsmacht gevoelde behoefte tegemoet te komen is een eerste stap gezet met de hervorming van het onderwijs op de KMA. De volgende stap zal de hervorming van de hogere vorming zijn. Moge ook deze bijdragen tot een integrale, aan de praktische behoeften van de Koninklijke Landmacht aangepaste, vorming van de leiding gevende functionarissen van de toekomst.

BANDEN 1964

De geheel linnen banden voor de jaargang 1964 zijn nog uit voorraad leverbaar. De prijs bedraagt f 3,75 per stuk.

Levering uitsluitend na vooruitbetaling per giro (nr 4 47 15) of per postwissel. Bestellingen te richten aan:

MOORMANS PERIODIEKE PERS N.V.
Zwarteweg 1 - Den Haag

Trek het achterste been bij!...

door G. H. O. DE WIT, Kolonel der Cavalerie

Van regiment tot brigade

Sedert enige tijd kent men in de Koninklijke Landmacht de gemengde brigade; voordien hadden wij de flexibele gevechtsgroep en nog eerder het infanterieregiment. In mijn artikel „Van regiment tot gevechtsgroep” (Mil. Spect. 128 (1959)(3)111) stelde ik dat men, na een overgangperiode, het oude moet loslaten en niet twee systemen kan blijven aanhangen. Nu zijn het er drie!

Het regiment

In de oude divisie had men *infanterieregimenten van vaste samenstelling*. Reeds uit de nummering van de bataljons kon men — en daarvoor behoefde men geen slagordespecialist te zijn — hun vaste plaats in de organisatie afleiden; het 423e was een bataljon van het 42e regiment van de 4e divisie. De regimentscommandant was niet alleen tactisch en logistiek, maar op elk ander gebied de overkoepelende commandant — tevens korpscommandant — van steeds dezelfde onderdelen. Toen nieuwe denkbeelden omtrent de organisatie voor het gevecht een gemakkelijke uitwisseling en onderbevelstelling van troepeneenheden vereisten, bleek het systeem te star te zijn, het infanteriebataljon te vast verbonden aan en te afhankelijk van het eigen regiment en... *men deed een formidabele stap.*

De flexibele gevechtsgroep

De divisie nieuwe stijl — tegenpool van de oude — moest bestaan uit *gevechtsgroepen van niet-vaste samenstelling*. Het systeem was er één van losse gevechtsgroepstaven (met uitsluitend een tactische functie in de bevelsketen) en zelfstandige infanterie- en tankbataljons waarmee men snel, gemakkelijk en zonder eerst verbanden te verbreken, een beter op bepaalde omstandigheden afgestemde gevechtsgroep kon formeren. *Voorwaarden voor de soepelheid waren echter geheel onafhankelijke en op geen enkele wijze, logistiek noch anderszins, met enige gevechtsgroepsstaf verbonden bataljons.* De stap werd

goed ingezet. Evenals bij de reeds in de oude divisie zelfstandige tank- en geniebataljons liep de verzorgingslijn nu rechtstreeks naar de divisie. Evenals die tank- en geniebataljons droegen ook zij voortaan — behalve hun naam — een nummer met slechts twee cijfers waaruit men nog wel hun rechtstreekse relatie tot de divisie kon afleiden, maar niet meer tot de gevechtsgroep van het ogenblik.

Maar waarom in een gevechtsgroep, bestaande uit een of meer infanteriebataljons en een tankbataljon, de tankbataljonscommandant wél en de infanteriebataljonscommandant géén korpscommandant kon zijn en voor de infanterie de gevechtsgroepscommandant als zodanig moest blijven optreden, was mij steeds een raadsel. Men had een stap gedaan, maar het achterste been bleef in het regimentssysteem kleven. Maar niet alleen dat, men ging er ook weer stevig op staan. De losse verhoudingen — het kenmerk van de gevechtsgroep — werden allengs weer de vaste van voorheen. Voormalige regimentsstaven, wellicht te vast vergroeid met het oude, beten zich al spoedig met „Vaste gevechtsgroepsorders” en dergelijke maatregelen uit de voorbije periode in de „eigen” bataljons vast... en weg was de flexibiliteit waar het nu juist om ging. (En daarna werd de gevechtsgroepscommandant ook weer korpscommandant voor alle troepen onder zijn bevel.) Op hoog niveau werkte men intussen de landcent-divisie uit en *dientengevolge deden wij weer een nieuwe stap.*

De gemengde brigade

De huidige landcent-divisie heeft, zoals bekend, *gemengde brigades* waardoor zij thans de kleinste organieke eenheid van verbonden wapens is geworden. Wij onderscheiden twee brigadetypen, nl. *de pantserinfanteriebrigade* (overwegend infanterie, gesteund door cavalerie, artillerie en genie) en *de pantserbrigade* (overwegend cavalerie — dat is tenminste de bedoeling — gesteund door infanterie, artillerie en genie) en Diensten. Maar ook nu zijn in die brigades overblijfselen uit de regimentstijd aan te wijzen; laat ons daarvoor de brigadestaven en de brigadestaf-

compagnieën maar eens bekijken: deze zijn nog (vrijwel) geheel infanteristisch; de naam *stafcompagnie* zegt het trouwens. Terecht, menen sommigen, een pantserinfanteriebrigade is nog steeds overwegend infanterie.

Maar vinden wij dan, die redenering volgend, bij de overwegend cavaleristische pantserbrigade een *cavaleristische* brigadestaf en een *staf-eskadron*? Neen, ook deze brigades ontstonden immers uit voormalige infanterieregimenten die eerst gevechtsgroep en vervolgens — door toevoeging van meer cavalerie — pantserbrigade werden. Maar de brigadestaf en de -stafcompagnie daarin bleven in feite nog steeds die van een regiment. Staan wij dus met één been nog steeds in het regiment, het andere kwam nog niet goed los uit de gevechtsgroep, hetgeen blijkt uit het feit dat de uit die periode stammende nummers van de tegenwoordige brigades en hun onderdelen bleven gehandhaafd hoewel zij hun zin reeds lang verloren. Voorbeeld: het 42e Bataljon Limburgse Jagers behoort niet tot de 42e Brigade en deze niet tot de 4e Divisie.

Wanneer trekken wij het been eens bij en werken wij de zaak af?

Stap uit het regimentstijdsperk

Het regiment had een stafcompagnie, uiteraard in de „kleur” van het regiment. In de gemengde brigade echter behoort noch een stafcompagnie, noch een stafeskadron, maar een gemengd stafdetachement, waarin in beginsel voor personeel van vrijwel alle in de brigade opgenomen Wapens en eventueel Diensten plaats moet kunnen zijn.

Een wijziging die de OT/AS „opengooit” vereenvoudigt de personeelskeuze, vermindert het aantal overplaatsingen en weekeindhuwelijken. (Eerder wordt nu nog — uitsluitend vanwege de omstandigheid dat hij infanterist is — een sergeant-majoor uit het zuiden overgeplaatst naar het noorden om een opengevallen plaats in een brigadestaf te bezetten, dan een in de buurt woonachtige opperwachtmeester van de artillerie of cavalerie.) Ik kan niet begrijpen dat in de staf van een gemengde brigade de verbindingsofficier geen artillerist mag zijn, de schrijver van de S1 per se een infanterist dient te zijn en dat er voor een goede tekenaar geen plaats is als hij een zwarte baret draagt. *Door bij de gemengde brigade de infanteriestaf en de stafcompagnie te vervangen door een gemengde*

staf en een stafdetachement stappen wij dan eindelijk eens uit het regimentstijdsperk.

Stap ook uit de gevechtsgroepsperiode

Reeds in de gevechtsgroepsperiode vonden onvoorziene verschuivingen van onderdelen plaats waardoor het systeem van nummering volkomen werd ontwricht. Handhaving van een in de war gelopen en bovendien vervallen systeem heeft derhalve geen zin. Laat ons dan eens uitkijken naar iets dat: a. wel zin heeft, en b. die zin behoudt, ook bij verplaatsingen die, zoals blijkt, niet kunnen worden voorzien. Geef de brigades bv. een doorlopende lettering en noem hen de „A” (pantser)brigade en de „B” (pantserinfanterie)brigade. Leg de nadruk op de naam en spreek van het (1e) bataljon Stoottroepen i.p.v. het 41e. Het is bovendien veiliger *en wij stappen daarmee eindelijk ook eens geheel uit de gevechtsgroepsperiode.*

En voltooi dan de stap naar de gemengde brigade

Mocht het gelukken ons los te werken uit de roest, het stof en de schimmel van de voorgaande periodes, laten wij dan niet blijven staan. Laten wij dan eindelijk eens het brigadetijsperk instappen, want dat deden wij nog steeds niet. In en aan de gemengde brigades zijn die Wapens ondergebracht en Diensten toegevoegd die haar in staat moeten stellen zich enige tijd zelfstandig te handhaven en nog sneller en gemakkelijker dan voorheen aan de omstandigheden aangepaste teams te formeren. In de brigade is het *samenwerking* wat de klok slaat, daarom: „integratie”; voor „apartheid” is geen plaats meer. Maar terwijl integratie wordt gepredikt is apartheid nog steeds een feit. Het woord *samenwerking* wordt wel veelvuldig genoemd, zowel in de infanterie-, als in de cavalerievoorschriften, maar erg veel méér vindt men daarover niet, in tegenstelling tot de specifiek infanteristische respectievelijk cavaleristische onderwerpen die uitputtend worden behandeld. Waar wij echter behoefte aan hebben — en op korte termijn! — zijn voorschriften v.w.b. het optreden van kleine gemengde gemechaniseerde en gemotoriseerde eenheden (bataljon t/m peloton). Naast de reeds lang bestaande „aparte” infanterie- en cavalerievoorschriften en voorschriften van andere Wapens moeten tevens voorschriften v.w.b. *samenwerking* komen. Wie maakt die, de Inspectie der Infanterie of die der

Cavalerie, of beide? Waar wij behoefte aan hebben is een geïntegreerde opleiding voor gemechaniseerde en gemotoriseerde eenheden naast de specifieke aparte opleidingen aan de Wapenscholen. Wie coördineert die opleiding, de Inspecteur der Opleidingen wellicht? (Hoeveel niet-infanteristen hebben een functie bij die Inspectie?) Waar wij behoefte aan hebben is een Inspectie der Pantserstroepen (of hoe men het ook wil noemen) die de samenwerking, zoals hierboven geschetst, regelt voor de gemengde troepen. De Wapens zijn daarvoor niet geschikt, die zorgen per definitie eerst voor zichzelf. Ergo moeten wij daarnaast of daartussen of daarboven een geïntegreerd orgaan hebben dat voor de gemengde troepen zorgt. De Inspecties kunnen dan doorgaan met het behartigen van de personeels- en andere specifieke Wapenbelangen. Die zijn er meer dan genoeg.

Wat weerhoudt ons de stap te voltooien?

Wat is het toch dat ons remt; zijn wij te behoudend en kunnen wij daarom het voormalige infanterieregiment maar niet loslaten? Werd indertijd een te zware wissel op ons aanpassingsvermogen getrokken en konden wij daarom wellicht het wezen van de flexibele gevechtsgroep niet goed vatten? Zijn wij nog steeds zo gebrand op uniformiteit, dat de gedachte aan een gemengd stafdetachement ons een gruwel is (evenals wij ons nog steeds vastklampen aan de eenheid van bewapening — bij parades allen met geweer — omdat wij de veelsoortigheid van wapenen zoals een modern leger dat vereist, toch eigenlijk niet aanvaarden)? Dezelfde zucht naar

uniformiteit die ex-parachutisten en -commando's verbiedt de door hen welverdiende baretten te blijven dragen? Vinden wij het werkelijk zo vreemd, als een detachement uit personeel van verschillende Wapens en eventueel Diensten zou bestaan, of weten wij (nog) niet beter?

Conclusie

— In de gemengde brigade behoort nóch een infanteriestaf en -stafcompagnie, noch een cavaleriestaf en -stafeskadron, maar een gemengde brigadestaf en een *stafdetachement*, waarin plaats moet zijn voor personeel van alle in de brigade voorkomende Wapens en c.q. Diensten.

— Handhaving van de huidige onderdeelnummering heeft geen zin. Men voere een methode in die: a. bestand is tegen veranderingen, b. veilig is door het ontbreken van enige relatie tot het hogere onderdeel, en c. zinvol door het gebruik van de traditionele naam.

— Thans zijn wij aan de gemengde brigade toe maar andere „gemengde” zaken ontbreken grotendeels nog. Naast de specifieke Wapenvoorschriften en -opleidingen is er een grote behoefte aan voorschriften, opleidingen enz. v.w.b. de *samenwerking* tussen de verschillende onderdelen waaruit de gemengde brigade is samengesteld. Slechts een Inspectie, Directoraat of Coördinatie Pantserstroepen die alle voorschriften v.w.b. de samenwerking ontwerpt, alle opleidingen van de gemengde troepen regelt en zelf is samengesteld uit personeel van alle Wapens en eventueel Diensten die in een gemengde brigade voorkomen, kan vruchtbaar werk leveren.

Gallipoli 1915

door J. E. E. VAN DER LINDEN, *Majoor van de Generale Staf*

War makes rattling good history

THOMAS HARDY

History is bunk

HENRY FORD

Bij het heengaan van Sir Winston Churchill hebben vrijwel alle kranten en tijdschriften een min of meer uitgebreid overzicht van het veelbewogen leven van deze grote staatsman gepubliceerd. Veel, zeer veel hoogtepunten, maar ook een aantal dieptepunten. Eén van deze dieptepunten is geweest de blaam, die op hem werd geworpen voor de mislukking van de operatie Gallipoli in de Eerste Wereldoorlog. Men schoof hem de dood van tienduizenden militairen in de schoenen, opgeofferd aan een zinloos avontuur. Men ontnam hem zijn functie (First Lord of the Admiralty) en het heeft jaren geduurd eer hij weer op de banken van de regering mocht plaatsnemen.

In dit artikel wordt een beknopt overzicht gegeven van de operatie Gallipoli, niet zozeer om de strategie en tactiek te analyseren, dan wel om het plan voor de operatie, de politieke beslissingen en de militaire leiding te beschouwen.

Om het lezen te vergemakkelijken volgt eerst een overzicht van de voornaamste politieke en militaire figuren die bij de operatie Gallipoli een rol hebben gespeeld:

Asquith — Eerste Minister van Groot-Brittannië;

Kitchener — Secretary of State for War;

Churchill — First Lord of the Admiralty;

Fisher — First Sea Lord;

Generaal Hamilton — Commandant Landstrijdkrachten in de operatie Gallipoli;

Vice-Admiraal Carden — Commandant Marine Strijdkrachten bij Gallipoli tot 16 maart 1915;

Vice-Admiraal De Robeck — idem vanaf 17 maart 1915;

Commodore Roger Keyes — Chef Staf van De Robeck;

Veldmaarschalk Liman von Sanders — Chef van de Duitse Militaire Missie in Turkije; van 18 maart 1915 af Commandant Turkse strijdkrachten aan de Dardanellen;

Moestafa Kemal — Commandant van een Turkse divisie.

Turkije had voor de Eerste Wereldoorlog al een lange reeks militaire tegenslagen gehad. Leger en vloot stonden er treurig voor. In vele stre-

ken werd de soldaten maandenlang geen soldij uitbetaald. De oude regering was omvergeworpen en de nieuwe regering had de grootste moeite om in het zadel te blijven en internationaal te worden geaccepteerd. Duitsland had evenwel een zeer uitgebreide militaire missie onder leiding van Liman von Sanders gezonden om te helpen met de opbouw van het Turkse Leger. Engeland hielp met de training van de Turkse Marine.

Met het toenemen van de spanning in Europa begon Rusland zich echter ernstige zorgen te maken over de groeiende Duitse invloed in Turkije. Rusland en Turkije waren traditioneel vijanden en een bondgenootschap tussen Duitsland en Turkije zou bij een eventuele oorlog de vitale aan- en afvoerlijnen via Bosporus en Dardanellen kunnen afsluiten.

Voorshands hadden echter noch Duitsland, noch Engeland behoefte eraan om een zwak, corrupt Turkije bij een eventueel conflict te betrekken. Dit nam niet weg, dat de Duitsers op 2 augustus 1914 toch een geheim bondgenootschap met de Turken sloten, gericht tegen Rusland. Dit verplichtte Turkije echter niet tot het deelnemen aan een mogelijke oorlog tussen Duitsland en Rusland.

Toen deed zich een ongelukkige ontwikkeling voor. In Engeland lagen twee oorlogsschepen klaar, die daar op last van de Turken waren gebouwd. Om het daarvoor benodigde geld op te brengen was onder het gehele Turkse volk met vurige toespraken gecollecteerd. Op 3 augustus 1915, met een Engels ultimatum naar Duitsland onderweg, kondigde Winston Churchill de Turken aan, dat de aflevering niet zou plaatsvinden, aangezien de schepen door de Britse Marine waren gevorderd. De enorme verontwaardiging in Turkije was begrijpelijk; de schepen hadden al Turkse namen en de bemanning was al in Engeland om ze over te nemen.

Dit was de kans voor Duitsland, dat onmiddellijk aanbod het verlies goed te maken en twee snelle Duitse oorlogsschepen ter beschikking van de Turkse Marine te stellen. Deze schepen bevonden zich reeds in de Middellandse Zee en stoom-

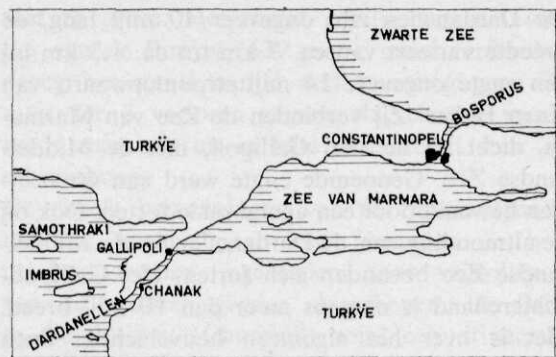
den onmiddellijk op naar Constantinopel. Voor de vorm werden zij overgedragen aan de Turkse Marine, doch de Duitse commandanten en bemanning bleven. Op 30 oktober stoomden deze schepen door de Zwarte Zee en openden het vuur op de haven van Odessa, op een Russisch fort bij Sebastopol en op Novorossik. Zij brachten zoveel mogelijk schepen tot zinken en schoten de olietanks in brand.

Dit betrok Turkije definitief in de oorlog (zie ook afb. 1).

De gevechten in Frankrijk hadden enkele maanden na het begin van de oorlog het punt bereikt, waarbij de tegenstanders vrijwel tot stilstand waren gekomen. In de eerste drie maanden verloren de geallieerden bijna een miljoen man. De loopgraven strekten zich uit van de Noordzee tot de Alpen over een afstand van bijna 600 km. Men zocht een uitweg uit deze impasse.

Lord Fisher had een plan om via de Baltische Zee een Russisch Leger op Duitslands noordkust te landen. Churchill voelde meer voor een operatie via de Balkan of Turkije. De Franse en Britse generaals in Frankrijk verzetten zich echter heftig. Volgens hen kon geen man in Frankrijk worden gemist en diende alle inspanning zich te concentreren op het doorbreken van de Duitse linies. Een onttrekken van mankracht aan deze hoofdinspanning zou de gehele positie in Frankrijk in gevaar brengen. Kitchener sloot zich bij dit standpunt aan.

De geweldige klappen die de Russen bij Tannenberg en de Masoerische Meren te incasseren hadden gekregen, maakten het plan van Fisher onmogelijk. De Russen werden bovendien in de Kaukasus aangevallen door de Turken en zij smeekten hun bondgenoten om de een of andere onderneming, die zou resulteren in het terugtrekken van Turkse troepen uit dat gebied. Ook Kitchener zag de noodzaak daarvan in en de hulp werd toegezegd. Churchill en Fisher stelden toen het volgende plan op: Alle Indiase en 75.000 Britse militairen uit Frankrijk zouden tezamen met de troepen die zich in Egypte bevonden, landen op de Aziatische zijde van de Dardanellen. De tot dusverre neutrale Grieken moesten het Gallipoli-schiereiland aanvallen en de Bulgaren moesten oprukken naar Constantinopel. Tegelijkertijd zou een eskader oude Britse oorlogsschepen de Dardanellen forceren. Dit plan kreeg echter niet de steun van Kitchener, die zich met grote beslistheid keerde tegen het ont-

Afb. 1

trekken van troepen uit Frankrijk. De inzet van Grieken en Bulgaren werd om politieke redenen eerst mogelijk geacht als de geallieerden zelf een succes hadden geboekt. Churchill vroeg toen Vice-Admiraal Carden of hij het forceren van de Dardanellen met uitsluitend schepen mogelijk achtte. Carden achtte dit inderdaad in ongeveer een maand tijd mogelijk, mits hij daartoe over een aanzienlijk strijdmacht kon beschikken (hij stelde daarvoor een lijst op).

Churchill verdedigde dit plan voor de War Council. Kitchener voelde er voor het te proberen, Fisher was aanwezig, doch mengde zich niet in de discussies. Uiteindelijk werd toen het volgende beslist:

„The Admiralty should prepare for a naval expedition in February to bombard and take the Gallipoli Peninsula with Constantinople as its objective”.

Over de merkwaardige formulering van dit besluit is in later jaren nog veel geschreven. Hoe kon een vloot een schiereiland „nemen”. Werd verwacht dat de vloot Constantinopel zou bezetten?

Toch was dit precies wat iedereen hoopte. Het politieke evenwicht in Constantinopel was zeer labiel; het verschijnen van een geallieerde vloot zou heel goed tot opstand hebben kunnen leiden. De vloot kon de twee enige wapenarsenalen en een reeks andere objecten van militaire betekenis beschieten, en het uitschakelen van Constantinopel zou in feite de uitschakeling van geheel Turkije betekenen.

Fisher keerde zich enkele weken later in een hevige woordenwisseling met Churchill weer tegen de onderneming, omdat die volgens hem de positie tegen de Duitse vloot te zeer zou verzwakken, maar later draaide hij bij en voegde zelfs twee van de nieuwste slagschepen aan de strijdmacht voor Gallipoli toe. Ook Frankrijk stelde 4 slagschepen ter beschikking voor de onderneming.

De Dardanellen zijn ongeveer 40 mijl lang, de breedte varieert van ca. 7 km tot ca. 1,3 km bij een engte ongeveer 14 mijl stroomopwaarts van Kaap Helles. Zij verbinden de Zee van Marmara, dicht bij de stad Gallipoli, met de Middellandse Zee. Genoemde engte werd aan weerszijden bewaakt door een aantal oude forten. Ook bij de uitmonding van de Dardanellen in de Middellandse Zee bevonden zich forten. Het Gallipolischiereiland is nergens meer dan 10 mijl breed. Het is over het algemeen heuvelachtig, doch enkele heuvels en heuvelruggen domineren. Zo ligt halverwege het schiereiland het betrekkelijk woeste heuvelgebied genaamd Sari Bair; de middelste rug daarvan (ca. 250 m hoog) is de Chunuk Bair. Verder belangrijk hoog terrein zijn de heuvelruggen Tekke Tepe (rond Suvla-baai) en Achi Baba, die Kaap Helles van het noorden uit domineert. Vrijwel langs de gehele kust van het schiereiland dalen de heuvels steil in zee af. De belangrijkste mogelijkheden voor eventuele landingen met troepen waren de stranden Suvla-baai, Ari Burnu en Kaap Helles.

Op het gehele Gallipoli schiereiland bevond zich één slecht uitgeruste Turkse infanteriedivisie.

Op 19 februari 1915 begon de aanval. Het vuur werd geopend met zwaar scheepsgeschut (15 inch) op grote afstand, ver buiten bereik van het Turkse geschut op de forten aan de monding van de Dardanellen. Vervolgens werd al vurend opgestoomd tot aan die monding. De Turken werden door dit vuur verdreven en groepen Mariniers konden ongestoord landen, het Turkse geschut en de zoeklichten opblazen en zich ongehinderd in het gebied verplaatsen.

De moeilijkheden begonnen, toen de mijnen verderop in de Dardanellen moesten worden geveegd om de slagschepen en kruisers doorgang te verschaffen. De mijnenvelden lagen binnen schootsbereik van Turks en Duits veldgeschut dat, dankzij snelle verplaatsingen, niet door het geschut van de slagschepen kon worden vernietigd. Door het ruwe weer konden de watervliegtuigen van de Britse marine met de artillerie-waarnemers niet opstijgen.

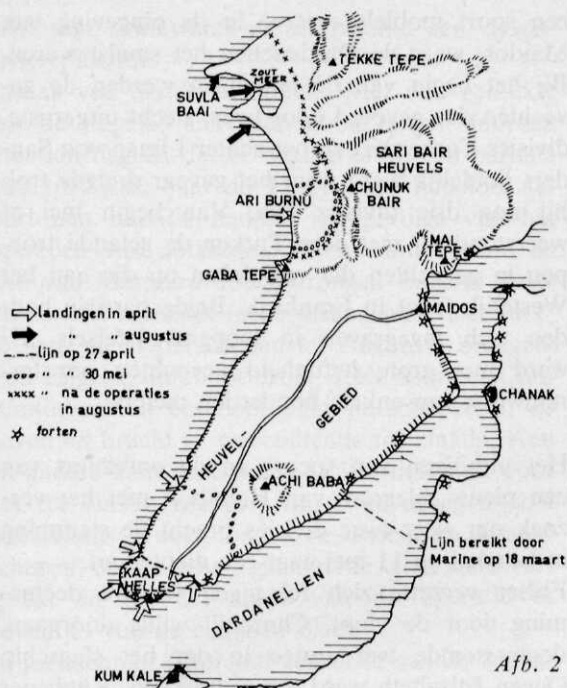
De onderneming schoot langzaam op. Na circa 3 weken was het verwachte succes nog steeds uitgebleven. Admiraal Carden, die al enkele telegrammen van Churchill had ontvangen waarin deze op doorzetten aandrong, kreeg een zenuw-inzinking en trad op 16 maart af. Hij werd opgevolgd door Vice-Admiraal De Robeck, een zeer bekwaam commandant.

Op 18 maart viel De Robeck aan en alles leek nu goed te gaan. Het enorme vuur van de Britse en Franse vlooteenheden vernietigde alle Turkse opstellingen en verbindingen, die konden worden ontdekt. Het vuur van de forten bij de engte werd vrijwel tot zwijgen gebracht. Toen liep plotseling het Franse slagschip Bouvet op een mijn en zonk binnen 2 minuten met 639 man aan boord. Dit sterkte het moreel van de Turkse veldartilleristen, die nu de mijnenvegers onder vuur namen. Deze schepen waren niet bewapend en bemand met burgers, gerekruteerd uit de Engelse vissersvloot. Blootgesteld aan het plotseling hevige Turkse artillerievuur namen zij de vlucht. Kort daarna liepen drie Engelse schepen op een mijn, doch zonken niet onmiddellijk. Het vuur op de Turken werd voortgezet, doch het elan was uit de aanval en in de namiddag werd deze afgebroken. Men vermoedde dat de Turken mijnen met de stroom lieten meedrijven. Na de oorlog bleek uit Turkse rapporten dat een klein Turks schip een rijtje van 20 mijnen parallel aan de kust had gelegd. Deze waren noch door de mijnenvegers, noch door de vliegtuigen ontdekt. In rapporten van de Turkse Generale Staf werd na de oorlog toegegeven, dat de aanval van de geallieerde marine het gestelde doel zeker had kunnen bereiken. Op 18 maart hadden de Turken vrijwel alle munitie verschoten, de materiële en personele verliezen waren zeer ernstig. Er werd al een begin gemaakt met de evacuatie van Constantinopel en de politieke onrust nam steeds toe. Een verschijnen van de geallieerde vloot voor Constantinopel zou de wil tot weerstand vrijwel zeker hebben gebroken. Een bevestiging dus van Churchills mening.

De inzet van landstrijdkrachten ten behoeve van de operatie Gallipoli was voor Kitchener een punt van grote tweestrijd. Fisher had al vele malen bij hem op zulk een inzet aangedrongen, doch hij durfde niets te ondernemen, dat de strijd in Frankrijk zou kunnen benadelen.

Hij had echter nog de 29e Divisie in Engeland en halverwege de maand februari kondigde hij aan, dat deze divisie bij Gallipoli zou worden ingezet. Dit veroorzaakte hevige protesten van de generaals in Frankrijk en Kitchener trok zijn besluit weer in; de reeds verzamelde transportschepen werden weer verspreid. Wel gaf hij nu opdracht de Australische en Nieuwzeelandse troepen (de zg. ANZAC-divisies) die zich toen in Egypte bevonden, in te zetten.

Ook van een andere zijde kwam hulp. Grieken-

Afb. 2

land bood namelijk aan drie divisies naar het Gallipoli-schiereiland te zenden, dit van weerstand te zuiveren en vervolgens naar Constantinopel op te rukken. Engeland en Frankrijk zouden dit aanbod graag hebben aanvaard, doch het ontlokte hevige protesten aan de Tsaar van Rusland, die liever Russen dan Grieken in Constantinopel zag. Bij een andere instelling van de Tsaar zou de operatie Gallipoli daardoor een beslissende wending ten gunste hebben gehad. Dit zou uiteindelijk tot effectieve steun aan Rusland zelf hebben kunnen leiden, waardoor later wellicht geen of slechts een gematigde revolutie zou hebben plaatsgevonden met andere consequenties voor de Tsarenfamilie. Het aanbod van Griekenland werd echter afgewezen. Dit bracht de Griekse regering ten val; de nieuwe regering had pro-Duitse opvattingen.

Daarop besloot Kitchener op 10 maart 1915 toch alsnog de 29e Divisie te zenden. Voorts zou ook Frankrijk nog met een divisie deelnemen. Tezamen met de ANZAC-divisies betekende dit inzet van zo'n 70.000 man. Deze zouden worden gecommandeerd door Generaal Hamilton.

Hamilton vertrok met zijn staf onmiddellijk naar het operatiegebied en kwam daar juist op tijd aan, om de Marine-aanval op 18 maart gade te slaan.

Na de afgebroken aanval van 18 maart maakte De Robeck de balans op. Hij was diep terneergeslagen door de geleden verliezen en vreesde te worden afgezet. Toch waren die verliezen

niet zó groot. Het meest ernstig was het verlies van de Bouvet (639 man), maar verder bedroeg het totaal aantal verliezen nog geen 70 man. De 3 verloren gegane slagschepen waren reeds zeer oud en in feite al bestemd voor de schroothoop.

De civiele bemanningen van de mijnenvegende trawlers werden naar huis gezonden en hun plaatsen werden ingenomen door vrijwilligers van de verloren gegane slagschepen. De Britse Admiraliteit (Churchill) zond een dringende boodschap, de aanval zo snel mogelijk door te zetten en stelde weer vier slagschepen ter beschikking. Frankrijk zond er één ter vervanging van de Bouvet. In de volgende dagen werden ook enkele destroyers uitgerust voor het vegen van mijnen.

Op 22 maart vond een bespreking plaats tussen De Robeck en Hamilton en daarbij besloot De Robeck de aanval *niet* voort te zetten, doch af te wachten tot de landstrijdkrachten konden deelnemen. Commodore Keyes verzette zich heftig tegen deze beslissing, doch De Robeck hield voet bij stuk en de landingen werden gepland voor 14 april (afb. 2).

Het plan van Hamilton was, om de 29e Divisie onder commando van generaal Hunter-Weston te doen landen bij Kaap Helles. Verwacht werd, dat deze divisie aan het eind van de eerste dag de heuvelrug Achi Baba (10 km landinwaarts) zou vermeesteren. De ANZAC-strijdkrachten, onder commando van de zeer bekwame Generaal Birdwood, zouden landen bij Ari Burnu en dwars door de Sari-Bairheuvels doorstoten naar de heuvelrug Mal Tepe aan de andere zijde van het schiereiland. De landingen zouden door de marine met artillerievuur worden gesteund. Voorts zouden er twee schijnaanvallen worden gedaan, nl. bij Bulair (door de Marine) en bij Kum Kale op de Aziatische oever van de Dardanelen (door Franse troepen).

De landingen begonnen op 25 april. De Turken hadden dus 5½ week de tijd gehad voor reorganisatie en herbevoorrading van hun strijdkrachten. Hamilton, Birdwood en Hunter-Weston bleven in verschillende schepen op zee. Ze waren daardoor onkundig van hetgeen zich aan land afspeelde en konden in het geheel geen leiding geven aan de operaties. De bevelen waren bovendien niet duidelijk geweest, hetgeen de ondercommandanten, die de landingstroepen commandeerden op vele punten in onzekerheid liet. Dit veroorzaakte aarzeling en gebrek aan door-

zetten op kritieke momenten, waarop de Turken al vrijwel waren verslagen.

De ANZAC-strijdkrachten landden een mijl te ver naar het noorden doch een deel ervan bereikte toch de heuvelrug Chunuk Bair. In plaats van dit tactisch belangrijke gebied te bezetten bleven zij aan de voet aarzelen. Moestafa Kemal, de Turkse divisiecommandant, wist enige tijd later van de andere zijde deze heuvelrug te vermeesteren met een bataljon en kon toen makkelijk de ANZAC-troepen verdrijven. Deze gingen zich ingraven in een klein bruggehoofd met een diepte van 2500 m. Als de ANZAC-troepen direct de Chunuk Bair hadden bezet, zouden de Turken geen schijn van kans meer hebben gehad. Nu bezetten de Turken echter het dominerende terrein en de twee ANZAC-divisies lagen onder voortdurende vijandelijke waarneming en stonden bloot aan vele fanatieke Turkse aanvallen.

Bij Kaap Helles werd, na een voorbereidende beschieting door de Marine, op 5 plaatsen geland. Eén van deze landingen mislukte ten gevolge van hevig Turks vuur, doch de andere vier slaagden. Eenmaal aan land werd de aanval echter niet voortgezet door gebrek aan leiding. Men ging ingraven in afwachting van Turkse tegenaanvallen. De Turken waren echter geenszins in staat tot tegenaanvallen; van de 2000 man waarmee zij Kaap Helles verdedigden was reeds de helft gesneuveld.

Tegen het einde van de eerste dag waren 30.000 man van Hamilton aan land op het schiereiland; op zichzelf reeds een succes.

Op 27 april waren de landingsplaatsen bij Kaap Helles samengevoegd tot één groot bruggehoofd en Hamilton gaf opdracht de beheersende heuvelrug Achi Baba te nemen, voordat de vijand versterkingen kon aanvoeren. De troepen waren echter uitgeput.

Troepen uit Egypte, door Kitchener ter beschikking gesteld (19.000 man) landden op 5 mei bij Kaap Helles. Ook zij zetten echter niet door naar Achi Baba.

Kort na de hevige geallieerde marineaanval op 18 maart hadden de Turken het opperbevel van hun strijdkrachten aan de Dardanellen opgedragen aan Veldmaarschalk Liman von Sanders. Deze had hiermee 6 divisies tot zijn beschikking gekregen. Daarvan hield hij er twee op de Aziatische kust en twee in de omgeving van Gallipoli. Eén divisie zond hij naar de spits van het schiereiland bij Kaap Helles en één (gecommandeerd door Moestafa Kemal) hield hij als

een soort mobiele reserve in de omgeving van Maidos, waar de Dardanellen het smalst waren. Bij het begin van de landingen werden de gevechten dus gevoerd door twee, slecht uitgeruste, divisies Turken. Toen het echter Liman von Sanders duidelijk werd waar het gevaar dreigde trok hij nog drie divisies aan. Van begin mei af weerstond hij met deze Turken de gelande troepen in gevechten die veel leken op die aan het Westelijk front in Frankrijk. Beide partijen hadden zich ingegraven in loopgravenstelsels. Er werd met grote heftigheid gevochten om terreinwinst van enkele honderden meters.

Het uitblijven van succes en de ontvangst van een nieuw telegram van Hamilton met het verzoek om weer twee divisies bracht de stemming in Londen op 11 mei naar een dieptepunt.

Fisher verzette zich fel tegen verdere deelneming door de vloot, Churchill wilde doorgaan, doch stemde wel ermee in dat het slagschip Queen Elizabeth werd teruggetrokken. Kitchener ontstak daarover in grote woede. Hij was bitter teleurgesteld; hij had de gehele operatie als een marineaangelegenheid beschouwd met beperkte steun van de landmacht, maar nu draaide het op een landmachtzaak uit. Churchill en Fisher kwamen overeen toch nog bepaalde marineversterkingen naar Gallipoli te zenden. Toen Churchill deze echter, zonder Fisher erin te kennen, opnieuw uitbreidde, ontstak laatstgenoemde zo in woede, dat hij Asquith om ontslag vroeg. Dit werd hem verleend.

Churchill stond nu alleen als ontwerper van de operatie Gallipoli; een operatie die al zeer teleurstellend was begonnen, waar Englands machtige marine nog steeds geen succes had kunnen boeken, en waar de landmacht al enorme verliezen had geleden. De oppositiepartij in de regering nam dit niet meer en Churchill werd gedwongen af te treden.

Op het schiereiland gingen de hevige gevechten steeds voort, zonder dat in de situatie veel wijziging kwam. Een Turkse aanval van 42.000 man op de 200 à 300 m verder gelegen ANZAC-stellingen kostte de Turken 5000 doden en 5000 gewonden.

In vijf veldslagen bij Kaap Helles wonnen de Engelsen 500 m terrein. De Engelse verliezen bedroegen 17.000 man, de Turkse 45.000 man. De geneeskundige afvoer en verpleging geraakten op een dieptepunt. Er was een ernstig te-

kort aan drinkwater en er heerste een dysenterie-epidemie.

Liman von Sanders schreef: „Het was gelukkig dat de Engelse aanvallen nooit langer duurden dan één dag en dat er daarop altijd een periode van rust was, daar de Turken een hopeloos tekort aan munitie hadden ten gevolge van het optreden van duikboten.” Een aantal tot in de Zee van Marmara doorgedrongen Engelse duikboten wist namelijk in de maand mei vele Turkse aan- en afvoerschepen tot zinken te brengen. Eén Engelse duikboot drong zelfs door tot Constantinopel en beschoot daar de schepen in de haven en bracht er verschillende tot zinken. Aan de andere kant bracht één Duitse duikboot door het tot zinken brengen van twee schepen zo'n ontsteltenis teweeg onder de Britse en Franse schepen, dat de gehele geallieerde vloot werd verspreid en tot het einde van de operatie in haventjes van de eilanden bleef.

In juni schreef Churchill een brief aan de Ministerraad, waarin hij stelde, dat de geallieerden noch de mankracht, noch de munitie hadden om in Frankrijk een beslissing te forceren, doch dat een betrekkelijk kleine uitbreiding van de strijdkrachten bij Gallipoli van doorslaggevende betekenis zou kunnen zijn. Kitchener begon nu ook weer daarvoor te voelen en besloot nogmaals drie divisies naar Gallipoli te zenden. De Admiraliteit zond monitors met kanonnen van 14 inch en landingsvaartuigen elk voor 500 man.

Het plan was te landen in het ANZAC-bruggehoofd met 25.000 man en daarmee uit te breken. Ook zou een landing van 20.000 man in Suvlabaai plaatsvinden. Als commandant van deze strijdmacht werd, „op grond van de ranglijst” Generaal Stopford aangewezen. Generaal Stopford had een uitstekende reputatie als leraar krijgsgeschiedenis. Hij sukkelde met zijn gezondheid en was al sedert 1909 met pensioen. Ook van zijn ondercommandanten waren bij het uitbreken van de oorlog al verschillende met pensioen. De soldaten behoorden echter allen tot de jongste lichter, die nog slechts kort onder de wapenen was. Zij waren zeker niet getraind voor de gevechten, die hen te wachten stonden.

Hamilton liet het aan Stopford over hoever hij de aanval landinwaarts zou voortzetten, in plaats van hem doelen voor te schrijven.

De 20.000 man die in Suvla-baai landden ontmoetten nauwelijks weerstand van de 1500 Turken. Toch was er geen sprake van een energie-

ke aanval van de Engelsen, zij bewogen zich langzaam voort door het terrein terwijl de Turken zich geheel terugtrokken. Toen de Engelse troepen op 2 mijl afstand van het dominerende terrein waren gekomen gaf Stopford opdracht halt te houden en in te graven. Stopford werd daarbij zeer beïnvloed door zijn Chef Staf, die aan het Westelijk front had gediend en daar bijzonder onder de indruk was gekomen van de alles beheersende rol van het artillerievuur. Hij maande Stopford voortdurend aan, de troepen te laten ingraven en te wachten tot er meer artillerie ter beschikking was gekomen.

Hamilton stond erop, dat werd doorgezet om het tactisch belangrijke terrein te bezetten, doch Stopford gaf als zijn mening te kennen dat de soldaten te moe waren (hoewel er niet was gevochten) en dat hij meer artillerie nodig had (hoewel er geen vijand was te bekennen).

Korte tijd later werd het tactisch belangrijke hoge terrein bezet door de Turken en daarmee was de operatie van de Engelsen verder tot mislukken gedoemd.

De landing van de 25.000 man in het ANZAC-bruggehoofd slaagde volledig. Daar ontstonden heftige gevechten met de Turken. De hoofdaanval bij de uitbraak mislukte echter omdat de gidsen de weg kwijtraakten in het bijzonder moeilijke, door ravijnen doorsneden terrein. Kleine successen werden wel behaald, met name door Majoor Allanson, die met zijn bataljon Goerkhas de Chunuk-Bair heuvelrug wist te bezetten. Bij een tegenaanval door Moestafa Kemal met twee regimenten werden echter allen gedood.

Hamilton was bitter teleurgesteld, dat twee zo veel belovende operaties waren mislukt. Hij onthief Stopford en één van de divisiecommandanten van hun functies. De gevechten gingen door, maar er werd geen vooruitgang meer geboekt. In oktober rukten de Duitsers en Oostenrijkers Belgrado binnen en de Bulgaren vielen de Serven uit het oosten aan. Hamilton kreeg opdracht om twee divisies vrij te maken voor hulp aan de Serven. In Engeland gingen stemmen op om het schiereiland te evacueren en Hamilton, de generaal die altijd *bijna* succes had, te onthefpen. Inderdaad werd daartoe op 15 oktober door de War Council besloten. Hamilton werd afgelost door Generaal Monro, één van de commandanten van de Britse troepen in Frankrijk. Deze generaal had de overtuiging dat de oorlog slechts kon worden gewonnen aan het westelijk front; Gallipoli was hem altijd een doorn in het oog ge-

weest. Het doden van Duitsers was zijn credo; Turken waren onbelangrijk.

Onmiddellijk na zijn aankomst bezocht Generaal Monro in een destroyer alle ladingsplaatsen en overal ging hij even aan land. Alles tezamen koste hem dit 6 uur. Hij nam zijn besluit en zond Kitchener een telegram met een advies tot evacuatie. De verliezen daarbij werden door hem geraamd op 40.000 man.

In Londen was inmiddels Commodore Keyes aangekomen, die daar op eigen houtje een heftige actie begon te voeren voor voortzetting van de operatie. Hij had een nieuw plan voor een aanval met de Marine dat hij besprak met Churchill, met Jackson (de nieuwe First Sea Lord) en met Kitchener. Churchill voelde uiteraard onmiddellijk voor dit plan en het gelukte Keyes ook de beide anderen in principe mee te krijgen. Kitchener vertrok naar het operatiegebied, maar daar hield Monro voet bij stuk en uiteindelijk viel de beslissing om Suvla-baai en het ANZAC-bruggehoofd te evacueren. General Monro ontving een hoge onderscheiding voor zijn dapper advies en werd kort daarop benoemd tot Commandant van het 1e Britse Leger in Frankrijk, een functie die hij meer dan enige andere begeerde.

De evacuatie werd onder de grootst mogelijke geheimhouding (zelfs voor de troepen) uitgevoerd onder leiding van Generaal Birdwood en Admiraal Wemyss. Het betrof 83.000 man, 5000 muil-dieren, 2000 voertuigen, 200 kanonnen en grote hoeveelheden goederen. Dit kon natuurlijk niet in één nacht geschieden. Van de tweede week van december af werden elke nacht alle mogelijke soorten vaartuigen voor de kust verzameld en de afvoer begon. Bij dagaanbreken was er geen vaartuig meer te zien. De achtergebleven troepen werden verspreid over grotere frontbreedten; extra mijnen en boobytraps werden geplaatst. Het wonderbaarlijke gelukte. Zonder verliezen werden alle troepen en het belangrijkste materieel geëvacueerd.

Nu werd besloten ook de 4 divisies bij Kaap Helles te evacueren, voordat Liman von Sanders

daarop zijn gehele strijdmacht zou concentreren. Ook dat ging volgens hetzelfde plan en het slaagde eveneens, ondanks het feit dat de Turken een paar heftige aanvallen uitvoerden, toen meer dan de helft van de troepen al was geëvacueerd. Daarmee was een eind gekomen aan het „avontuur” Gallipoli.

De 500.000 geallieerde militairen, die aan de gevechten op het schiereiland hebben deelgenomen leden zeer zware verliezen (252.000 gesneuveld, vermist, gewond, ziek). Churchill heeft dit na de oorlog nog jarenlang te horen gekregen. In een Amerikaanse stafstudie werd als conclusie geponeerd, dat Engeland geen Tweede Wereldoorlog en zeker geen tweede Churchill zou kunnen overleven! Vrijwel iedereen nam het de „amateur” Churchill kwalijk, dat hij had aangestuurd op dit zinloze avontuur, dat geen enkele kans op succes had.

Het heeft vele jaren geduurd eer men inzag, dat het plan zeker niet zinloos was en dat het, als het succes had opgeleverd, het verloop van de gehele oorlog en de situatie in Europa na afloop ervan zeer sterk zou hebben beïnvloed. Het uitblijven van succes lag in de meeste gevallen niet bij de troepen; deze hebben over het algemeen met grote heldenmoed gevochten. Ook kan de blaam niet worden geworpen op de compagnies-, bataljons- en brigadecommandanten. De tragiek van het „avontuur” Gallipoli is, dat een enkele hogere commandant op de juiste tijd en de juiste plaats een foutief besluit of geen besluit nam. Liman von Sanders schreef in zijn memoires, dat de Turkse divisiecommandanten meermaals op het punt hebben gestaan de strijd te staken. Juist op deze momenten, op de rand van een doorslaggevend succes, braken dan ook de geallieerde commandanten tijdelijk de strijd af. De operatie had voor de geallieerden wel degelijk succes kunnen hebben. Dat dit niet werd behaald is zeker niet te wijten aan Churchill. Zijn plan was goed; hij had op de leiding en uitvoering echter nog niet die invloed, die hij in de Tweede Wereldoorlog gelukkig wél had.

Meningen van anderen

Infanterie van morgen

Genoemd artikel van Majoor W. Oliemans¹ geeft mij aanleiding tot het maken van enkele opmerkingen. De tactiek van de Duitsers in de Tweede Wereldoorlog was in wezen niet nieuw, doch haakte in op die van vóór de algehele verstarring van de fronten van W.O. I. Terecht zag men van Duitse zijde in, dat een dergelijke verstarring zou eindigen in een totale uitputting, zonder dat successen werden bereikt. De beweeglijke oorlogvoering was derhalve in feite niets nieuws. De middelen echter (tanks, pantserinfanterie en Stuka's als „vliegende artillerie”) waren, door de grotere technische mogelijkheden, beter. In een moderne oorlog leidt verstarring niet alleen tot uitputting, doch eerder nog tot totale vernietiging door de grote uitwerking van de A-wapens. Daar één van de gevolgen van de inzet van kernwapens (nog meer van C-wapens) kan zijn, dat grote gebieden uitsluitend door pantservoertuigen (en dan nog beperkt) kunnen worden doorschreden, lijkt mij het feit, dat „het gevecht te voet weer een belangrijke plaats zal innemen”, problematisch. Wellicht bedoelt de schrijver hier kleine beperkte acties. Voorts scheidt hij te veel het optreden van de tanks van dat van de pantserinfanterie. N.m.m. heeft de pantserinfanterie al een taak in de door schrijver genoemde cavaleristische fase van het gevecht bv. voor het dekken van flanken, tijdelijk bezet houden van tactisch belangrijke punten, ageren tegen vijandelijke antitankeenheden. Ik zie het gevecht als een gevecht gevoerd door één geïntegreerd tank-pantserinfanterieteam (gesteund door gemechaniseerde artillerie en pantsergenie). Waarom het Westen „andere wapens” moet hebben is mij niet geheel duidelijk. Wél zie ik de noodzaak *betere* te hebben. Bij de opsomming van vereisten voor het ideale infanterievoertuig, kan ik mij dan ook geheel aansluiten.

Ik zou echter als één van de eisen willen stellen de mogelijkheid tot amfibisch optreden. Zulks zou tevens het aantal geniewerkzaamheden beperken. Voorts zou ik aan de lijst willen toevoegen, dat het voertuig de tanks kan bijhouden.

Tenslotte onderschrijf ik Majoor Oliemans' pleidooi voor de bajonet, al was het alleen maar uit moreels-overwegingen.

P. J. HOUTZAGERS, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

De volgende generatie vrachtoertuigen voor algemene dienst

In bovengenoemd artikel van de hand van Kapitein ir. J. J. Hubers van Assenraad (*Mil. Spect.* 134(1965)(2) 75) wordt een formule gegeven voor het geval dat het draagvermogen D gelijk is aan het gewicht van de lading, nl. $D = w.h.l.b.$ Deze betrekking geldt inderdaad als men als eenheden aanneemt:

a. dm en kg, nl.: $1 \text{ kg} = 1 \text{ kg/dm}^3$, $1 \text{ dm} \cdot 1 \text{ dm} \cdot 1 \text{ dm}$;
b. m en t, nl.: $1 \text{ t} = 1 \text{ t/m}^3$, $1 \text{ m} \cdot 1 \text{ m} \cdot 1 \text{ m}$.

Wanneer echter deze eenheden naar willekeur door elkaar worden gebruikt, moet tevens de formule worden aangepast. In het artikel worden als eenheden gebruikt:

voor h, l en b: cm;
voor w : kg/m³;
voor D : t.

In dat geval geldt: $1 \text{ kg/m}^3 \cdot 1 \text{ cm} \cdot 1 \text{ cm} \cdot 1 \text{ cm} = 1/10^9 \text{ t}$. De formule zou dus i.c. moeten luiden: $1/10^9$. $D = w.h.l.b.$ Deze fout van een factor 10^9 mag voor een wetenschappelijke beschouwing zeker storend worden genoemd.

drs. H. O. C. R. RUDING, Vaandrig

Uit de binnenlandse vakpers

Evolutie en revolutie

In het tijdschrift voor internationale politiek „Internationale Spectator” van 22 maart 1965, dat geheel aan Latijns-Amerika is gewijd, is een artikel van de hand van dr. H. Riemens over de „Evolutie en revolutie” in dit werelddeel opgenomen. Onderstaand volgt een samenvatting van dit artikel.

De regel, dat in landen, waar revoluties veelvuldig terugkerende verschijnselen zijn, iets fundamenteel mis is met de maatschappelijke en politieke structuur en met haar normale, geleidelijke ontwikkeling (evolutie), vinden wij bevestigd in Latijns-Amerika. Tot ongeveer 1940 geven daar de meeste landen, die reeds meer dan anderhalve eeuw onafhankelijk zijn, een ontwikkeling te zien van vallen en opstaan. Lethargie en frustratie kenmerkten een groot deel van dit tijdvak. Slechts de republieken Argentinië, Uruguay en Chili boekten na 1870 economisch en maatschappelijk een belangrijke vooruitgang. Deze landen werden grotendeels bevolkt

door blanke immigranten en hun afstammelingen, in tegenstelling met overig Latijns-Amerika, waar op grote schaal rasvermenging had plaatsgehad.

Om een beter inzicht te verkrijgen in het wezen van de revoluties, heeft schr. gemeend een indeling te moeten maken naar typen. Eerst behandelt hij de *bevrijdingsoorlogen*, die mede, in nogal oneigenlijke zin, als revoluties worden aangeduid. Deze begonnen als opstandige bewegingen van de gemeenteraden van enkele grote steden in de koloniën (Quito, Bogota, Caracas, Buenos Aires), dan wel als opstand van het volk, dat zich schaarde om enkele rebellerende dorpspriesters en volksmenners. In de loop van deze bevrijdingsoorlogen kwam het accent noodzakelijkerwijze te liggen bij militaire leiders, hetgeen na de emancipatie de kans op revoluties sterk deed toenemen.

Streefden de opstandige aanzienlijke heren uit de gemeenteraden naar een burgerlijk bestuur op een voor die dagen democratische grondslag, de militairen (die veelal voortkwamen uit de uiterst gering ontwikkelde

¹ *Mil. Spect.* 134(1965)(2)51.

onderlaag van de toenmalige bevolking) wensten voor zichzelf een ongebreidelde macht. Hiermee was de basis voor *militaire revoluties* gelegd. „Caudillo's” zonder enige opleiding, die naar de macht grepen, waren o.m.: Rosas in Argentinië, Francia in Paraguay en Paez in Venezuela. De caudillo's hielden vast aan de macht zolang zij konden; slechts een nieuwe revolutie vermocht hen te verjagen en zo'n revolutie had alleen kans op succes, wanneer deze werd ondernomen door het leger of althans een deel daarvan. Soms waren deze revoluties beperkte acties: paleis- of beter kazernerevoluties, ondernomen door een voortvarende militaire leider of door enkelen hunner samen (later vaak verenigd in een junta).

Als derde type onderkent schr. de 19e-eeuwse *omwentelingen en hervormingen van principiële aard*, waarbij o.m. valt te denken aan de staatkundige hervormingen in Argentinië en in Mexico. Nadat in Argentinië na een twintigjarig schrikbewind Rosas was verjaagd en ook diens opvolger, Generaal Urquidí, eenzelfde lot had getroffen, werd onder de volgende presidenten Mitri (andermaal een militair) en de burger Sarmiento de grondslag gelegd van een modern en vooruitstrevend Argentinië, rustend op drie pijlers: ontginning van het vruchtbare pampagebied, immigratie van Zuideuropaanen, volksontwikkeling. In Mexico streed de volbloed Indiaan Benito Juárez voor een moderne staat. Hij is de man van een nieuwe grondwet, die mede een einde moest maken aan de sterk bevoorrechte positie van de katholieke kerk.

Een ander type revolutie is de *reactie op vreemde inmenging*. Tot op de dag van heden heeft Latijns-Amerika zulke revoluties gekend. Een bekende openlijke interventie is die van keizer Maximiliaan, de gunsteling van Napoleon III, in Mexico ten tijde van Juárez. In het algemeen echter is de interventie zozeer verborgen, dat men er alleen geruchten over hoort.

Onder *paleisrevoluties* moet worden verstaan het streven van eenmaal gekozen burgerlijke presidenten de verkregen macht, tegen de beperkingen van de grondwet in, te behouden. De grote uitvoerende macht, die bijna alle Latijnsamerikaanse presidenten in de 19e eeuw aan hun grondwet ontleenden, maakte het voor hen bijzonder gemakkelijk om hinderlijke beperkingen — zoals die, welke een herverkiezing uitsloten — buiten werking te stellen. Zo regeerden presidenten als Porfirio Díaz in Mexico en Guzmán Blanco in Venezuela een ganse generatie lang. Het was echter in het algemeen een uitzondering, wanneer een president zijn ambtsperiode op normale wijze kon beëindigen en wanneer de opvolger op regelmatige wijze werd verkozen. In het bijzonder Venezuela was het toneel van vele staatsgrepen, totdat in 1908 Juan-Vicente Gómez de macht in handen kreeg en deze bijna 30 jaren hield. Hij regeerde geheel en al naar eigen inzicht en willekeur, en was de schrik van zijn land.

Hoe verging het de Latijns-Amerikaanse landen in de 20e eeuw? Het leek alsof in een toenemend aantal landen een vreedzame evolutie was begonnen en dat uitsluitend de meer achterlijke staten (zoals Haïti) aan een dictatuur bloot stonden. De hoop, dat de meest ontwikkelde landen langzamerhand „safe for democracy” waren, bleek echter op den duur een illusie te zijn. De dictatuur kwam terug in Argentinië in 1944 en in Columbia in 1953. Slechts in Chili, Uruguay en Costa Rica voltrok zich een democratische evolutie.

Typisch is in dit verband, dat in deze landen het leger geen politieke rol speelde. In Mexico gelukte het in 1938 het leger in omvang te verminderen en de officieren uit de politiek te houden. In de overige landen echter speelt heden ten dage het leger nog steeds een politieke rol, waardoor met grote stelligheid van tijd tot tijd revoluties van het militaire type kunnen worden verwacht.

Revoluties, die in deze eeuw hebben plaatsgevonden en speciale aandacht verdienen, zijn die met een sociaal karakter. Uitvoerig behandelt schr. de revoluties van deze aard in Mexico (1910), Bolivia (1952) en Cuba (1959).

Onder de Mexicaanse revolutie, die men nog steeds niet voor geëindigd houdt, vonden de navolgende veranderingen plaats: landbouwhervorming (stichting van bedrijfsgemeenschappen van de kleine Indiaanse dorpen, „ejidos”, die thans ongeveer de helft van alle landbouwgronden in het centrale deel van Mexico in beslag nemen), industrialisatie, wegeaanleg en verbetering van de hotelaccommodatie t.b.v. het toerisme, invoering van volksverzekeringen, organisatie van de werknemers, uitbreiding van het volksonderwijs en hoger onderwijs, onteigening van de buitenlandse belangen bij de petroleumwinning. Ondanks alle vooruitgang is er echter kritiek blijven bestaan, voornamelijk door de zeer grote, schrille tegenstelling tussen rijk en arm en het gebrek, ten dele corrupte, overheidsapparaat. Ook in Bolivia heeft de revolutie grote veranderingen gebracht in de eigendomsverhoudingen van de landbouw. De tinmijnen werden genationaliseerd. Het land heeft bij de uitvoering van de hervormingen veel steun ontvangen van de V.S., hetgeen vermoedelijk heeft voorkomen, dat het onder communistische invloed is geraakt. De Cubaanse revolutie, die de grootste bekendheid kreeg door haar grote internationaal-politieke betekenis, had oorspronkelijk veler sympathie. Zij leidde echter tot een zg. volksdemocratie naar Oosteuropese model. Landbouw, veeteelt, industrie en zelfs huizenbezit werden geheel aan de staat getrokken. Voor enigerlei oppositie is geen enkele wettige plaats, nog veel minder dan in Bolivia of Mexico. In geen der landen is het denkbaar, dat een andere partij dan die van de regeringsgezinden aan het roer zou komen, anders dan door een nieuwe revolutie.

Tenslotte besteedt schr. aandacht aan de revolutie van Juan Perón in Argentinië en van Getulio Vargas in Brazilië. Sociaal gezien waren deze revoluties minder ingrijpend dan die in Mexico, Bolivia en Cuba. De grond bleef eigendom van een kleine groep. De industrialisatie werd krachtig voortgezet, waardoor de trek naar de steden sterk toenam. Beide regimes stortten ongeveer tegelijkertijd in elkaar. In Brazilië was de terugkeer naar een min of meer geregeld democratisch regeringsstelsel slechts tijdelijk; in 1964 kreeg dit land, na een revolutie, een militair aan de leiding. Het parlement beschikt in theorie nog over zijn rechten, maar het aantal politieke gevangenen en ballingen is aanzienlijk. In Argentinië had het peronisme enorme verdeeldheid gezaaid. De door Perón aan de industriearbeiders toegekende financiële voordelen verdwenen geleidelijk door een toenemende inflatieduurte. Aan de grote politieke rol van de vakbonden werd onder de nieuwe regering een einde gemaakt, echter met vele strubbelingen. Een ernstige crisis werd veroorzaakt door een groot-scheepse overinvestering in de industrie. Thans begint

een herstel, dat inderdaad lijkt op een meer gezonde ontwikkeling (evolutie).

Het is de verdienste van president Kennedy geweest te trachten in de Latijnsamerikaanse landen tot een betere evolutie te komen. Hij riep een groot hulpprogramma in het leven, de nu 4 jaar oude „Alliance for Progress”. Het totaal aan investeringen zal ca. \$ 11 miljard bedragen. Als enig tastbaar resultaat kan tot op heden worden onderkend het feit, dat sedert 1961 geen enkel land meer een zwaai naar het communisme heeft genomen. De ontworpen evolutie, die rekent met een jaarlijkse stijging van de gemiddelde inkomens per hoofd van de bevolking van 2,5%, is in de meeste landen nog niet verwezenlijkt. Het schijnt, aldus de vele

critici in de V.S., dat de uitgekeerde gelden te vaak worden gebruikt voor zuiver politieke bedoelingen.

De afstand tussen ideaal (snelle evolutie) en realiteit (kans op nieuwe revoluties en militaire dictatuur) is in Latijns-Amerika maar al te groot en dit zal wel lang zo blijven. Revolutie, niet evolutie, beheerst het beeld. Economische ontwikkeling, snelle evolutie, is niet te verwezenlijken zonder dat de inspanning, de drijfkracht, van binnen uit komt. Het is mogelijk (al moet ook dat door de feiten worden bewezen) dat de Latijnsamerikaanse Vrijhandelszone een reële bijdrage tot de evolutie van dit werelddeel zal geven.

„Evolutie en revolutie”, door dr. H. Riemens, in „Internationale Spectator”, 22 maart 1965 R.G.

Uit de buitenlandse vakpers

Wat zal er in 1965 gebeuren?

De nu volgende beschouwing gaat uit van de toestand aan het einde van 1964. Vragen met betrekking tot de strategie van de ruimte zullen buiten beschouwing worden gelaten.

Ontwapening. De conferenties van het jaar 1964 zijn mislukt. De V.S. en de S.U. besteden nog steeds een groot deel van hun budget (27%) aan nieuwe wapens, nog afgezien van de bedragen die onder andere hoofdstukken worden ondergebracht. Niets wettigt de hoop op een vermindering van deze uitgaven, noch bij deze beide grootmachten, noch bij China of andere staten. Een realistische vergelijking van de diverse uitgaven is nauwelijks mogelijk.

Strategische verwachtingen. Ook hierbij zullen geen veranderingen optreden, zelfs niet in de S.U., waar een wisseling in de leiding van de regering heeft plaatsgevonden. Wel kan een toenadering tot China worden verwacht. Binnen de NAVO zullen de voorbereidingen voor de „counterstrike” in het middelpunt staan. Rusland houdt zich aan een systeem van onmiddellijke reactie, waarbij uiteraard het gevaar bestaat dat een conflict als gevolg van een misverstand in de wederzijdse informatie-uitwisseling tot een oorlog uitgroeit. Het probeert verder de invloed in Azië, Afrika en Zuid-Amerika uit te breiden. President Johnson meent dat de communistische doelstellingen niet zijn veranderd. Guerrillas treden verder in Azië op, waar intussen India wordt bedreigd.

Kernwapens. De krachtsverhouding tussen de NAVO en de landen van het Warschau-pact bedraagt 3½ : 1 met betrekking tot het totale explosieve vermogen en 9 : 1 met betrekking tot het aantal wapens (V.S. 75.000 Mt, 540 bombardementsvliegtuigen; S.U. 10.000 Mt, 250 bombardementsvliegtuigen). Over het beleid met betrekking tot het gebruik van kernwapens wordt in de NAVO nog zwaar gedebatteerd: de V.S. alleen of de V.S., Groot-Brittannië en Frankrijk samen (Norstadt), of deze landen samen met Duitsland en Italië (Kissinger), of een comité van alle NAVO-landen zonder veto-recht voor een der leden (Duynstee). De Engelse premier Wilson heeft reeds verklaard geen H-bommen meer te zullen produceren; De Gaulle daarentegen wijdt de helft van zijn uitgaven voor de defensie aan dit wapen. Op de achtergrond doemt steeds weer de MLF op. In het Oosten wordt erover gestreden of men

de kernwapens óf de conventionele bewapening de voorkeur zal geven. Het resultaat van deze discussie is nog niet te voorzien. Maarschalk Krylov heeft in 1964 verklaard dat de Sovjets in geval van oorlog geen verschil zouden zien tussen militaire en civiele doelen. Met betrekking tot het overleg over de gedemilitariseerde zones en het voorkomen van verrassingsaanvallen mogen nauwelijks resultaten worden verwacht; de S.U. staat nog steeds op het standpunt, dat alle Amerikaanse troepen uit Europa moeten worden teruggetrokken.

Tactische kernwapens. De NAVO heeft nog steeds een grote voorsprong op dit gebied; de V.S. alleen bezitten er reeds 30.000. De scheidslijn tussen tactisch en strategisch gebruik is inderdaad nog een vraagpunt. De uitwerking van deze tactische wapens is echter aanzienlijk. Met deze wapens zou een Russisch offensief in Europa kunnen worden opgehouden, zonder een te groot risico van de zg. escalatie te nemen. Aan de andere kant bezitten niet alle landen deze wapens.

Biologische en chemische wapens. Deze gevaarlijke wijze van oorlogvoering is een bedreiging van alle landen en hun bevolkingen, een werkelijke verdediging daarentegen schijnt onmogelijk te zijn.

Raketproblemen. Bommen en geschut worden steeds meer door raketwapens vervangen. Velen daarvan bevinden zich nog in het beproevingsstadium. Bij de intercontinentale raketten zullen nu de V.S. 880 (in 1966: 1100) en de Sovjets 200 bezitten. De een zowel als de ander gelooft dat hierdoor een actie van de tegenstander bij voorbaat is uitgesloten. Voorrang bij de produktie van deze wapens hebben de raketten ten behoeve van onderzeeboten, die in geval van oorlog de vijandelijke kusten zouden aanvallen. Groot-Brittannië schijnt deze echter ten behoeve van de MLF te willen opgeven. De V.S. bezitten 38 van dergelijke boten (in 1968: 60) en de S.U. waarschijnlijk 18. Ook grondgrondraketten worden steeds verder ontwikkeld.

Multilaterale strijdkrachten. Het betreft hier problemen die kunnen optreden in verband met de zg. IRBM-wapens. Duitsland, dat over de sterkste strijdkrachten in Europa beschikt, zou deze wapens kunnen eisen wanneer deze niet uit een geallieerd arsenaal worden toebedeeld. Generaal De Gaulle is daar tegen. De Russen bestrijden uiteraard het gehele project. Het probleem ligt thans volledig in het politieke vlak. De parlemen-

tariërs zijn het er in december niet over eens geworden en zullen in april en mei 1965 opnieuw bijeenkomen. *Verdediging tegen raketten.* Deze moet worden opgebouwd op een systeem van radarapparaten met een bereik van ongeveer 3000 km. De raketafweerwapens zijn in ontwikkeling. Chroestsjov beweerde een raket op 5000 km te kunnen vernietigen.

Tactische raketten (minder dan 1100 km bereik). Deze zijn aan beide zijden ruimschoots aanwezig, hun kenmerken zijn echter voor wat betreft de bijzonderheden niet volledig bekend. Dit geldt met name voor de S.U., waar het gebied van de inlichtingen tot dat van de politiek behoort.

Conclusie. In de tijd van de kernwapens en de raketten zijn nog vele politieke aspecten onduidelijk. Hoe zullen zich de Russisch-Chinese verhoudingen ontwikkelen?

Wat zouden de 530 miljoen mensen binnen het gebied van de NAVO kunnen doen tegen de 318 miljoen van de landen van het pact van Warschau en de 610 miljoen van China? Hoewel de NAVO nog steeds op nucleair gebied een overwicht bezit, kan een gevaar van Russische zijde niet zonder meer worden uitgesloten, hetgeen op zichzelf reeds voldoende is om de democratieën te verontrusten. Inspectie en controle bij een eventuele ontwapening wordt door de Sovjets afgewezen; de V.S. kunnen zich derhalve een vermindering van hun inspanningen ten behoeve van de verdediging niet veroorloven. De oplossing zal bijgevolg moeten worden gezocht in een vermindering van de politieke spanning. *„What will happen in 1965 as regard nuclear and missile problems?“, door Admiral Biörklund, in „Revue Militaire Générale“, februari 1965* R.H.

Het Chinese kernwapen

Om 03.00 uur op 16 oktober 1964 werd in China op een proefterrein bij het Lop Nor-meer in Sinkiang een kernwapen tot ontploffing gebracht. Een analyse in de V.S. leerde, dat dit wapen een vermogen had van ca. 20 kt, dat het volgens een implosieproces tot ontsteking werd gebracht en dat hier van een uraniumbom sprake was.

Hoewel China in termen van industrialisatie nog nauwelijks meetelt, werd in feite een dergelijke proefneming reeds eerder verwacht. In tegenstelling tot de capaciteit van de Russen destijds, werden de Chinese mogelijkheden ditmaal in het Westen overschat. De proef zelf werd 17 dagen tevoren door Dean Rusk voorspeld, wellicht op basis van fotografische verkenningresultaten.

Het belangrijkste aspect van deze proefexplosie was wel het feit, dat het hierbij om een uraniumwapen ging. Alle andere kernwapenmachten zijn nimmer met plutonium als grondstof begonnen, daar de verwerking hiervan gemakkelijker en goedkoper is uit te voeren. Waarschijnlijk heeft slechts de noodzaak tot het gebruik van waterstofbommen tot de overgang op uranium geleid. Gezien deze achtergrond zou het logisch zijn, dat de Chinese regering, ondanks de grotere moeilijkheden, zich van huis uit op het gebruik van uranium heeft gericht.

Omtrent de methode van verrijking van het uranium werd overigens niets meegedeeld. Aangenomen mag worden, dat in China de gebruikelijke methode van „diffusie in gasvorm“ werd toegepast, daar het thans in theorie bekende systeem van „gas-centrifuge“ nog onvoldoende is ontwikkeld. De nadelen van deze „diffusiemethode“ zijn de enorme investeringskosten (ca. \$ 1 miljard) en een exorbitant elektriciteitsverbruik (in de V.S. zelf opgelopen tot 12% van de totale produktie!). Het in China waargenomen tekort aan elektriciteit zou wellicht hierop kunnen worden teruggevoerd. Indien deze veronderstelling juist is, heeft dit land, in 1957 hieraan begonnen, ongetwijfeld een belangrijke voorsprong op Frankrijk op dit gebied, daar hier eerst in 1960 tot de bouw van de benodigde faciliteiten werd overgegaan. De veronderstelling, dat China gelijktijdig met een plutonium- en een uraniumprogramma zou zijn begonnen, is moeilijk te verdedigen, daar de consequenties daarvan eenvoudig onvoorstelbaar zijn.

Over de wapensystemen voor het lanceren van de kernwapens werd geen enkele officiële mededeling gedaan. Tot 1970 zou slechts kunnen worden beschikt over een aantal totaal verouderde TU-4 bommenwerpers (het Sovjet-equivalent van de B-29). De aanwezige straalvliegtuigen van het type IL-28 (vergelijkbaar met de Britse „Canberra“) zijn waarschijnlijk niet in staat, de in de eerstkomende jaren te produceren kernwapens te vervoeren. Mogelijk is, parallel aan de kernwapenontwikkeling, tevens een vliegtuigontwikkelingsprogramma op gang gebracht, maar de hieraan verbonden moeilijkheden zijn al even enorm. Veel zou op dit gebied afhangen van de voor 1960 van de Sovjets ontvangen medewerking. Een mogelijke gedragslijn voor de Chinese regering zou wellicht zijn het aankopen van vliegtuigen, die door de grootmachten als „obsolete“ (o.a. in de vorm van de TU-16 aan Egypte en Indonesië) zijn geleverd.

Voor wat betreft de eigen produktie, moet van nature de aandacht in sterke mate op de raket gericht zijn geweest. Hoewel deze wapensystemen beslist nadelen hebben, is immers de strategie van de grootmachten hierop in sterke mate geaseerd! Het is dan ook niet onmogelijk, dat omstreeks 1972 moderne wapensystemen uit de eigen produktie in gebruik zouden kunnen worden genomen. Een aanduiding hiervan is zeker te vinden in een officiële verklaring van Generaal Lin Ya-Loe, afgelegd in 1958, hetgeen als een — sedert 1958-1959 — „richten“ van de Chinese inspanning op raketten zou kunnen worden gezien.

In het huidige stadium zou de gehouden kernwapenproef mogelijk wel eens een ander effect kunnen hebben, dan algemeen wordt aangenomen. Gezien de zwakke luchtverdediging van China moet immers het bij Lanchow gelokaliseerde fabriekscomplex voor de diffusie van uranium een zeer lonend doel zijn bij eventuele vergeldingsaanvallen, zelfs van conventionele middelen. Het is derhalve geheel niet ondenkbaar dat, tenminste tot 1970, de Chinese regering in de praktijk een houding tegenover de V.S. zal aannemen, die volledig in tegenstelling is met de officiële uitlatingen. *„The Chinese Bomb“, door L. Beaton, in „Survival“, januari/februari 1965* R.H.

In afwachting van 19...?

Onder invloed van Egypte is geheel Noord-Afrika één grote legerplaats geworden. Van de Magreb tot Irak zijn alle Arabische landen met Caïro verbonden, dat zich zelf de taak van vereniging van alle Mohammedaanse gelovigen heeft toebedacht. Deze eenheid moet, om compleet te zijn, uiteraard met bloed worden bezegeld en het daarvoor bestemde slachtoffer is natuurlijk Israël. Mobilisatie- en operatieplannen zijn reeds nauwkeurig uitgewerkt door de Egyptische regering en Generale Staf en zij voorzien in een omsingeling van Israël door Arabische legers uit westelijke en oostelijke richting.

Als de bedreiging van Israël toeneemt, rijst voor de Verenigde Staten de vraag wat hiertegen te doen. Op een goede dag, wanneer het nieuws uit het Nabije Oosten steeds ernstiger wordt, besluit de president van de Verenigde Staten zijn kabinet en de Chefs van Staven op het Pentagon bijeen te roepen. Welke houding dienen de Verenigde Staten aan te nemen? Bluft Egypte alleen maar, of zou het werkelijk een aanval plegen? Moeten onmiddellijk maatregelen worden getroffen en bevelen aan de zesde vloot worden verzonden, zijn schepen naar het oosten van de Middellandse Zee te verplaatsen? Natuurlijk bestaat daarbij het risico van een reactie door de Sovjet-Unie! Maar ten tijde van de Suez-affaire hebben de Verenigde Staten de blunder begaan toe te geven aan de chantage van Moskou. Daarbij hebben ze de Britse en Franse geallieerden ertoe gebracht, af te zien van hun reeds vrijwel geslaagde opmars in Egypte teneinde de kanaalzone in handen te krijgen. Fouten van het verleden mogen niet worden herhaald. De president besluit derhalve te handelen, zodra de Arabische landen aanvallen en beveelt de strijdkrachten van de Verenigde Staten zich gereed te houden in Israël te landen en in de verdediging van dat land bij te staan. De dictator in Caïro heeft terecht het gevoel, dat hij nu niet meer kan terugtrekken zonder daarbij een „gezichtsverlies” te leiden en na een korte aarzeling besluit hij dan ook tot uitvoering van de reeds voorbereide operationele plannen. Arabische legers vallen nu van alle zijden

de Israëliëse grenzen aan. Maar de Israëliërs hebben tijd gehad te mobiliseren en hun verdediging te organiseren, terwijl Amerikaanse luchtlandingsdivisies reeds in Griekenland zijn geconcentreerd. De Arabische aanval ontmoet sterke tegenstand van de strijdkrachten en de gehele bevolking van Israël, terwijl Amerikaanse strijdkrachten ingevlogen worden, om hen bij te staan. De Arabische aanvallers worden binnen enkele dagen verslagen en in het noorden over de Syrische grens teruggedrongen. In het zuiden worden zij achtervolgd in de Sinaï-woestijn. Dit is het moment waarop de Sovjet-Unie besluit aan de strijd te gaan deelnemen! Natuurlijk wil zij geen oorlog, maar zij mag toch niet het risico nemen dat de Arabische landen zich tot China wenden, indien Moskou hen niet meer kan steunen? Moskou rekende erop dat Israël in korte tijd door de Arabieren zou worden vernietigd. De nederlaag van de Arabieren dwingt hen echter tot interventie!

De Sovjetlegers gaan derhalve over tot een invasie van... Turkije! In slechts enkele dagen worden de strijdkrachten van dat land uitgeschakeld. De Sovjetdivisies zetten echter hun opmars voort, doorschrijden Syrië en Libanon en vallen Israël binnen. Ondanks heldhaftige tegenstand wordt het Israëliëse leger vernietigd. De Amerikaanse luchtlandingsstroepen worden via Tel Aviv teruggetrokken. Doch ook nu blijven de communistische strijdkrachten niet halt houden, integendeel, zij gaan door tot aan Casablanca. Slechts in Egypte wordt enkele dagen halt gehouden om een revolutie neer te slaan, die daar was uitgebroken tegen de regering. Is het immers niet nuttig, de Arabische volken en bovendien de gehele wereld te laten zien hoe sterk de Sovjets zijn?

Op deze wijze — meent de auteur — zal geheel Noord-Afrika van Alexandrië tot Casablanca onder het communistische juk worden gebracht. Op deze wijze zal de omsingeling van Europa van de Oostzee tot aan de Atlantische Oceaan worden bewerkstelligd.

„*Anticipation 19...?*”, door J. Cossart, in „*Revue Militaire Générale*”, februari 1965 R.H.

Interdependentie in de NAVO

Onder deze titel geeft schr. een beschouwing over de resultaten van de vergadering van de NAVO-Raad van 15 t/m 17 december 1964.

In de eerste plaats gaat hij daarbij over tot een bepaling van het gebied, waarover de behandelde problemen zich uitstrekken. Het vreemde woord „interdependentie” is daarbij uiterst misleidend, daar het in de diverse landen een andere betekenis heeft, ja, zelfs in bepaalde landen voor verschillende maatschappelijke gebieden een andere „geladenheid” bezit. Voor zover het woord verder wordt gebruikt, heeft het geen andere betekenis, dan de oorspronkelijke, nl. de „wederzijdse afhankelijkheid”. Deze oorspronkelijke betekenis is de basis van het in 1956 door Lange, Martino en Pearson opgemaakte rapport t.b.v. de NAVO-Raad. Dit rapport legt de nadruk erop, dat de civiele en militaire aspecten van de verdediging

niet meer los van elkaar kunnen worden gezien. Het gehele kader van de NAVO wordt in gevaar gebracht, indien niet tot overeenstemming kan worden gekomen over een gemeenschappelijke, alles omvattende politiek. Weliswaar is sindsdien een aantal gemeenschappelijke instituten geformeerd, maar de nationale politiek en de nationale macht zijn nog steeds in wezen onaangetast. Thans — 8 jaar na publikatie van het rapport — moet dit feit tot de conclusie leiden, dat een radicale herforming van het bondgenootschap noodzakelijk is. Deze conclusie wordt nog onderstreept, door de veranderingen in het politieke wereldbeeld, die in deze periode plaatsvonden.

Vastgesteld moet worden, dat de doelstelling van de NAVO niet is gewijzigd, en indien door Gordon Walker werd beweerd, dat er niet van een „crisis”, doch slechts

van een „evolutie” sprake kon zijn, dan moet dit uitsluitend worden gezien in directe samenhang met deze doelstelling. Met betrekking tot alle andere aspecten van het bondgenootschap bestaan er spanningen, die niet zijn weg te cijferen. De bestaande crisis een evolutie te noemen is daarbij een wel evident eufemisme!

De bestaande tegenstellingen zijn in wezen op twee momenten terug te brengen:

— de Oost-Westverhoudingen, waarbij over de potentiële tegenstander de meest uiteenlopende zienswijzen bestaan;

— de militaire problematiek, waarbij de interdependentie daarvan met het politieke aspect een allesbeheersende rol speelt.

De uiteenlopende nationale zienswijzen m.b.t. de Oost-Westverhoudingen zijn een direct aanwijsbare oorzaak voor het falen van de NAVO in de verwezenlijking van de in 1956 geadviseerde gemeenschappelijke, allesomvattende politiek. Weliswaar is de homogeniteit van het communistische blok door het Chinees-Russische conflict ondergraven, maar daarbij mag niet worden vergeten, dat de doelstelling van het communisme niet is — en van nature niet kan — worden veranderd.

De opvattingen van de V.S. komen tot uiting in een vermindering van het defensiebudget voor de jaren 1964/65 en 1965/66 met maar liefst \$ 100 miljard en het opheffen van in totaal 95 militaire bases. Aan de aankondiging van deze maatregelen door president Johnson was overigens een verklaring voorafgegaan van de Sovjet-ministerpresident Kossygin waarin — behalve een vermindering van het defensiebudget met 500 miljoen roebel — het meest opmerkelijke wel was, dat een „klaarlijkkelijke bereidheid van de V.S. tot internationale ontspanning” als motief voor de genoemde vermindering van de defensie-inspanning werd aangevoerd. Overigens wijzen de afwezigheid van Malinofski bij de desbetreffende vergadering van de Opperste Sovjet en de voortdurende oproepen tot verhoging van de waakzaamheid in de militaire vakpers beslist op ook in de S.U. op dit gebied bestaande spanningen.

De aan de parallel lopende vermindering van het defensiebudget in de S.U. en de V.S. ten grondslag liggende beoordeling van het wereldbeeld wordt niet door alle westelijke landen gedeeld. Het tussen deze grootmachten bestaande nucleaire „pat” en de directe gevolgen daarvan leiden tot een gevoel van onbehagen in de overige Westerse wereld. Het streven een nucleaire oorlog te vermijden, heeft de Sovjet-politiek tot een grotere flexibiliteit m.b.t. het bereiken van het doel gedwongen. Juist deze grotere flexibiliteit heeft echter onrust en wantrouwen in het westelijke kamp geïntroduceerd. De Amerikaanse minister Rusk ziet de belangengemeenschap van de V.S. en de S.U. zover gaan, dat ze als basis voor een samenwerking zou kunnen gelden. De Europese partners in de NAVO zijn hiervan — op basis van de Sovjet-partijprogramma's — allesbehalve overtuigd en hun wantrouwen is zeker gerechtvaardigd. De benadering van de ideologische krachtenvelden via de pragmatiek die thans in de V.S. overheerst, blijft een gevaarlijke handelwijze.

Daar de politieke beoordeling van de wereldtoestand binnen de NAVO zo zeer uiteenlopend is, moeten de consequenties daarvan v.w.b. de strategische opvattingen en de wapeningspolitiek noodzakelijk eveneens divergeren. Ook hier moet een paradox worden vastgesteld tussen de verklaring van de NAVO-Raad en de werke-

lijk bestaande toestand. Het gegroeide zelfbewustzijn van de Europese landen heeft geleid tot het nastreven van nationale politieke doelen en, hoewel het bestaan van een Westerse interdependentie niet wordt ontkend, wordt deze daarbij zeker niet altijd mede in beschouwing genomen. In de V.S. wordt officieel de mening verkondigd, dat de interdependentie sterker is dan de ontbindende krachten tezamen, hoewel de aard van de betrekkingen sedert de oorlog aanzienlijk is gewijzigd. Het lijkt bovendien ondenkbaar, dat de V.S. zich als grootmacht aan de verantwoordelijkheden in de gehele wereld zouden kunnen onttrekken. Het resultaat van deze gedachten-gang vindt zijn neerslag in de zg. McNamara-doctrine, waarin in diepste wezen het strategische nucleaire wapen nog de hoofdrol speelt. Deze nucleaire capaciteit is in McNamara's voorstelling echter niet primair aanwezig ter verdediging van Europa, doch om de tegenstander van het voeren van een nucleaire oorlog te weerhouden. Hoewel de mogelijkheid daarvan niet geheel wordt uitgesloten, moet ze maximaal worden beperkt. Bijgevolg werden de conventionele middelen drastisch uitgebreid. De Amerikaanse regering tracht thans de Europese landen tot eenzelfde doctrine te brengen, waardoor op het gebied van de defensie-inspanningen tenminste eenzelfde lijn zou kunnen worden gevolgd.

Uit Europees, en met name Duits, standpunt gezien, moet een dergelijke politiek ongetwijfeld een gevoel van onbehagen veroorzaken. Het zo hoog mogelijk opvoeren van de nucleaire „drempel” heeft nl. een politiek en een militair aspect. Politiek moet deze maatregel leiden tot een ontspanning in Midden-Europa — in laatste instantie een erkenning van de „status quo” en een aanvaarding van het Rapacki-plan — waarbij het onduidelijk is en blijft, of de V.S. aan deze ontspanning of aan een versterking van de NAVO de voorkeur geven. Ook militair gezien wordt een groot aantal problemen opgeworpen, met name de vraag, of dit zou leiden tot het terugtrekken van de Amerikaanse strijdkrachten uit Europa. De oefening „Long Thrust”, de aanhoudende geruchten dienaangaande, bepaalde uitlatingen van officiële functionarissen en zelfs bepaalde beslissingen m.b.t. de wapeningspolitiek in de V.S. vergroten op dit gebied nog de onzekerheid!

Een defensiepolitiek kan thans slechts worden gevoerd, indien over nucleaire wapens wordt beschikt. Het is daarbij van ondergeschikt belang of het daarbij om eigen wapens gaat, of om die van een bondgenootschap. De kern van het probleem bij een bondgenootschap ligt echter in het feit, dat een automatische lotsverbondenheid bestaat, hoewel de nationale belangen uiteenlopend kunnen zijn! De oplossing van het probleem zal slechts kunnen worden gezocht in een reorganisatie van de NAVO, waarbij de Europese eenheid het essentiële element is en de MLF een belangrijke stap in de goede richting betekent.

Kort na de ambtsaanvaarding van Wilson werd door de „Observer” vastgesteld, dat het streven van de Labour-regering zou zijn gericht op een nog nauwere binding met de V.S. Hoewel in de praktijk nog nauwelijks gebleken, moet daarbij tevens worden uitgegaan van de verklaringen van leidende Britse figuren, dat de defensiepolitiek principieel zal afwijken van de conservatieve. Ook Wilson tracht een wereldomvattende, op de „Commonwealth” berustende, defensiepolitiek te bedrijven, echter met totaal andere middelen dan de vorige regering. Het principiële verschil daarbij is wel de totaal

andere inzichten m.b.t. de rol van het nucleaire wapen. Dit heeft Wilson tot een politiek van het afzien van een eigen nucleair potentieel gebracht. Het daarbij aangevoerde motief, dat Engeland daarmee binnen de NAVO op voet van gelijkheid met Duitsland zou komen — en dat bijgevolg een Duits streven naar medezeggenschap in nucleaire zaken overbodig zou zijn! — moet als een secundaire reden worden afgedaan; voor Engeland ligt het zwaartepunt van de defensiepolitiek immers in het Nabije en Verre Oosten en in Afrika! Overigens bleek bij het bezoek van Wilson aan de V.S., dat de verhoudingen tussen beide landen na de regeringswisseling zeker niet slechter is geworden. Hoewel het Britse plan voor een ANF — inplaats van de MLF — niet als zodanig werd aanvaard, blijkt er een gemeenschappelijke opvatting te bestaan, dat de gevarencentra van Europa naar Azië zijn verschoven en dat ook de Europese landen daarvan de consequenties dienen te aanvaarden. Nu bestaat er ongetwijfeld een interdependentie tussen de Europese, Aziatische en Afrikaanse problemen, voor de NAVO is echter daarbij van nature Europa het belangrijkste. Het feit dat ook het V.K. het zwaartepunt

van zijn defensie-inspanning naar Azië en Afrika verlegt alsmede het standpunt in dat land, dat de huidige S.U. een „in wezen conservatieve grootmacht” is, leiden echter automatisch tot een ondergraving van de basis van de NAVO. Welk een rol dit genoemde standpunt wel spreekt, blijkt uit de motivering van de afwijzing van de MLF door Engeland: de MLF zou tot een verstoring van het bewapeningsevenwicht in Europa leiden, daar het de S.U. in een minder sterke positie zou brengen. Dit is niets anders, dan het denken over de defensiepolitiek ad absurdum doorvoeren! Behalve financiële redenen is dit denken mede een factor bij het voortdurende touwtrekken m.b.t. het Britse Rijnleger, m.a.w. bij de onderhandelingen tussen Engeland en Duitsland over dit onderwerp worden politieke binnen- en buitenlandse aspecten van principiële aard geïntroduceerd, die indruisen tegen de beginselen van het NAVO-bondgenootschap.

„Interdependenz im atlantischen Bündnis”, door G. Baumann, in „Wehrwissenschaftliche Rundschau”, maart 1965.

R. H.

(Wordt vervolgd)

TER OVERNAME AANGEBODEN (wegens gebrek aan opvolger en plotselinge invaliditeit van eigenaar)

GOED RENDEREND GEZOND BEDRIJF (atelier) en HANDELSOND.

Bestaande sinds 1938. - Verstreckende goodwill in binnen- en buitenland.

Koopsom goodwill f 10.000,-. Aan goederen enz. f 16.000,- tot f 17.000,-.

Brieven en vragen aan **Twentsche Vaandel- en Vlaggen Industrie**, Soerenseweg 84, **Apeldoorn** - Tel. (05760) 1 56 34

J. B. A. te Lintelo Aannemersbedrijf n.v. Enschede

Wilhelminastraat 127a - Telefoon (05420) 1 23 73 - Privé 34 28

Firma Gebr. van den Bergh

BERGEN OP ZOOM - Steenbergsestr. 46 - Tel. (01640) 49 46

Aannemersbedrijf
Burger- en utiliteitsbouw
Grond-, weg- en
waterbouwkunde

N.V. v/h FIRMA W. VAN 'T HART & ZONEN

SCHEEPS- EN CONSTRUCTIE-ONDERHOUD

ROTTERDAM - HUDSONSTRAAT 37-39 - TELEFOON (010) 3 94 16 - 5 78 71

OZON
WASSERIJEN
MEERVELDHOVEN
Tel. (04995) 546*

Trizon
CHEMISCH REINIGEN
EN VERVEN
Altijd keurig!

OZON WAS

3 BEDRIJVEN
VAN GOEDE
VERMAARDHEID